קול לובלין • לובלינער שטימע

מס׳ 5, חשון-כסלו תשל״ב, תל-אביב. הוצאה שנתית של ארגון יוצאי לובלין בישראל

נומ. 5, נאָוועמבער 1971, ת״א. יערלעכע אויסגאבע פון דער לובלינער לאנדס־מאנשאפט אין ישראל

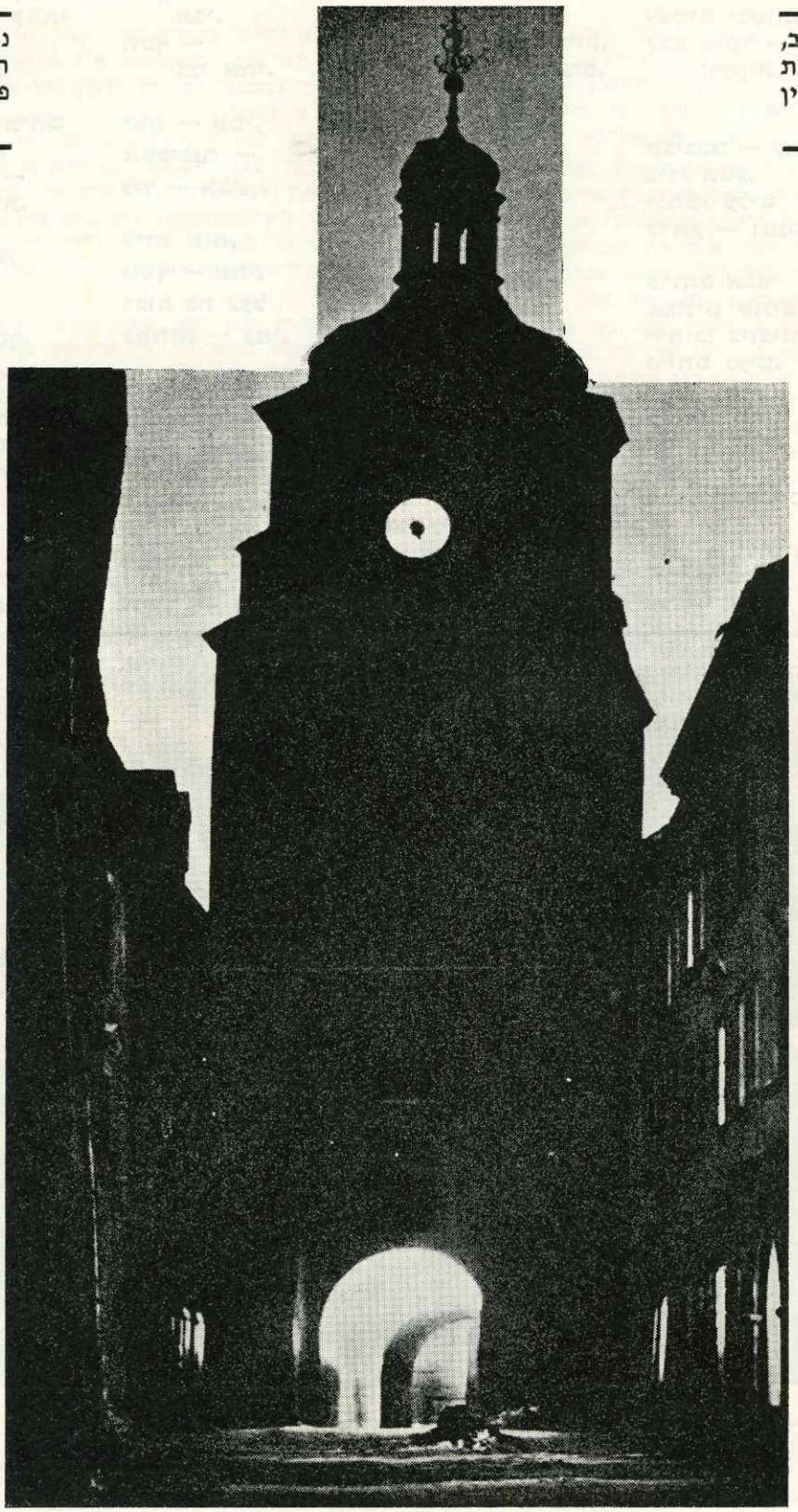

מן התוכן:

צפורה וויסלפיש־דסקלו — לחקים בית־קברות • משה שולשטיין — פנים־אל־פנים מיט דער חורבן־טעמאטיק • דאבע צוקערמאן־זייפשטיין — פרייטיק, 13טער נאָוועמבער 1943 • חיים קליגער — פאר־ענדיקט דאָס קאפיטל יידישע לובלין • משה צינעלמאן — נישטאָ קיין שפור פון יידישן לעבן אין לובלין • לייבל שיפער — אין לובלין נאָך דער באפרייונג • סעם בריי־טער — א רירנדיקע באגעגע־ניש אין ישראל • מענדל לעווינבוים — פארוואָס האָב איך פארלאָזט לובלין?

איתמר שווארץ — זכרונות פון מיין היימשטאָט • אינזש׳ אברהם לאסקאָווסקי־שטאָק־האָמער — א פאר ווערטער

פונעם אינהאַלט:

וועגן דער נייטיקייט פון לאנדסמאנשאפטן • יוסף אכטמאן — איז נייטיק אן ארגון יוצאי לובלין? • יעקב גלאָטשטיין — דער ייד פון לובלין; יוסף שלמה גלאָט־שטיין • י. ח. בילצקי — עושה הנפלאות מלובלין • מתתיהו הורן — תקופת ה־מעש של ארגוננו • דוד שטאָקפיש — אויפנאָבן, אויפ־טוען און פארבינדונגען מיט די תפוצות • שמחות ביי לובלינער יידן • סעם בריי־טער — באריכטן, פארשלאָגן און מיינונגען • לעאָן דאָנער־שטיין — יזכור ביי די „קינ־דער פון לובלין" • אונדזערע לאָנדסלייט שרייבן • לזכר נעדרים • אייגלאָדונג און פראָגראָם פון דער אזכרה.

teatrnn.pl

להקים בית־קברות

צפורה ויסלפיש-דסקל, גני־יהודה

להקים בית קברות
למשפחתי — קמתי
ורבות —
המצבות

אאסוף עצמותיהם
מעלי אדמות,
גופות אלקט —
המפוזרות.

גופות מעונים,
מזי רעב,
שלדי אדם
מזקן — עד טף.

עד דכא מושפלים,
בים של זוועה,
בפחד איומים,
של אדם — חיה.

*

עור וגידים
אלבישם,
עטרה הגזולה,
אחזיר — לראשם.

הזקן —
אבי.
הטף —
בני אחי.

זאת — אמי,
אשכיבנה —
ליד — אבי.

לידם ינוח,
יוסף — אחי.
רבות כה פעל
לתחית — עמי.

לצדו —
שלושת ילדיו
ואשת חיקו.

וכאן — רוזה
נשמה טובה,
וקלרה — חריפת מח
וגילה — היקרה.

גיסתי —
תנוח לידם.
לצידה — שני ילדיה,
שהפליאו — ביופים.

ושורות מצבות
של דודים,
ודודות.

לבני דודי
אקצה מקומם,
למנוחות אשכיב,
אלקט — כולם.

*

כה רחב,
בית הקברות —
הגיעו עוד —
רבבות.

רבבות,
בני עירי,
מי שכני,
מי — ידידי.

*

נוחו! —
עצמות יבשות,
ללא אומר —
זועקות.

*

סביבכם — עצים
בידי אטע,
ילחשו עלים
לרוגע — ומנוחה.

פרחים אפזר
בגוונים שונים,
ירהיבו ביופים
וריחם נעים.

על הכניסה,
עמוד ישמור,
ועליו —
כתום לאמור:

כאן — קדושים.
הם — נחים.
של — נעליך.

בלובלין, 7.9.1947. טכס גילוי המצבה על קבר־אחים, בעת כנס הלובלינאים בפולין. נואם ד״ר ש. הרשנהורן ז״ל

אין לובלין, 7.9.1947. אַנטהילונג פון דער מצבה אויפן בריידער־קבר, בעתן צוזאַמענפלי פון די לובלינער אין פוילן. עס רעדט ד״ר ש. הערשענהאָרן ז״ל.

teatrnn.pl

פנים־אל־פנים מיט דער חורבן־טעמאטיק

משה שולשטיין, פאריז

(אויסצוגן פון זיין רעדע געהאלטן אויפן אוונט געווידמעט זיין בוך „ביים פנקס פון לובלין")

פון האַרצן רייסט זיך אַרויס דאָס וואָרט „גוט יום־טוב", אָבער עס פאַרהאַלט זיך גלייך, ווי עס וואָלט פאַרקילט געוואָרן אויף די ליפן. איך הער ווי אַן אינערלעכע שטים פרעגט ביי מיר: צי מעג מען אָנרופן יום־טוב דאָס פייערן ס'דערשיינען פון אַ בוך פון אונדזער צער, פון אונדזער ווייטיק?

אָבער איך אַליין וויל געפינען אַ זכות פאַר אָט דעם אויס־רוף, פאַר אָט דעם וווּנטש, וואָס רייסט זיך אַרויס פון מיר: זענען דאָך פאַראַן ביי יידן צווייערליי יום־טובים. יום־טובים פון פרייד און יום־טובים פון טרויער. אויב אין שמחת־תורה פרייט מען זיך, טרויערט מען און מען לעבט איבער פאַרכטיקייט אין יום־כיפור. פון דעסטוועגן ווערט יום־כיפור אויך אָנגערופן יום־טוב, וואָס דאָס באַדייט אַ גוטער טאָג. קאָן מען דאָך פרעגן: וואָס פאַר אַ גוטער טאָג קאָן דאָס שוין זיין אויב מען טאָר גאָר־נישט נעמען אין מויל אַריין און מען פייניקט זיך און מען שרעקט זיך און מען ציטערט פאַרן לעבן? איז אָבער דער ענטפער, אַז טראָץ אַלעם לעבט מען אין אָט דעם טאָג מיט דער האַפענונג פאַרן מאָרגן. און מיר, אין דעם זכות וואָס אין אונדזער צער לעבן מיר אויך מיט דער האַפענונג פאַרן מאָרגן, פאַר בעסערע און שענערע צייטן — לאָמיר זיך זאָגן גוט־יום־טוב.

עס איז פאַר מיר אַ גרויסע זכיה דאָס וואָס מיין בוך „ביים פנקס פון לובלין" האָט געקאָנט היינט פאַרבינדן לאָנדסלייט מיט לאָנדסלייט פון לובלין און לובלינער געגנט, פון וואָנען איך אַליין קום אַרויס, און בכלל יידן מיט אַ פאַרשידענעם בליק אויפן לעבן. איך זאָג בכלל יידן, ווייל מיין בוך איז דאָך סוף־כל־סוף נישט בלויז פאַר לובלינער, נאָר פאַר אַלע יידן, ווייל ביים שאַפן מיין פאַעמע האָב איך אין זינען געהאַט אַלע אונ־דזערע שטעט און שטעטלעך, אַפּגעמעקטע און אַפּגעוויישטע מיט אונדזער גאַנץ לייב און לעבן. און אויב מעג אַ מענטש זיין שטאָלץ מיט זיינעם אַ פּערזענלעכן אויפטו, טאָ זאָל מיר דער־לויבט זיין צו זיין שטאָלץ מיט דעם כאַראַקטער פון דער גע־מיינזאַמקייט און געאייניקטקייט פונעם היינטיקן אוונט, וואָס איך האָב אים באַגערט און סטימולירט, געהאַלטן פאַר רעכט־פאַרטיק און ערנהאַפטיק אַז מיר זאָלן אַלע, ווי לאָנדסלייט מיט לאָנדסלייט, לכל הפחות בעת אַן אוונט לכבוד אַ בוך וועגן אונדזער אומקום, זיצן צוזאַמען אַזוי ווי אין די טעג פון אונדזער אומקום, ווען מיר זענען געזעסן צוזאַמען אויף די אומשלאָג־פלעצער, בעת היצן און קעלט, אונטער רעגן און שניי, דער־וואַרטנדיק דעם טראַגישן גורל.

עס איז פאַר מיר אַ גרויסע סאַטיספאַקציע, וואָס אַ דאַנק מיין בוך וואָס איז די שאַפונג פון אַ יחיד, איז אַרויסגעקומען אַ דערגרייכונג וואָס איז לטובת הכלל.

עס איז אַן אַלטע טראַדיציע ביי די לובלינער, אַז אַ יחיד האָט נישט אין זינען זיך אַליין, נאָר דעם כלל.

עס ווערט דערציילט וועגן דעם לעגענדאַרן קעניג, דעם לובלינער ייד שאול וואָל, וועלכער פיגורירט אין מיין בוך, אַז ווי נאָר ער איז אַרויף אויפן טראָן, ווו ער איז געזעסן ניט מער ווי איין מעת־לעת, (דאָס איז געווען אין סוף זעכצנטן אָדער אָנהויב זיבעצנטן י"ה) האָט ער גלייך געזען צו טאָן גוטס פאַר יידן.

לויט דער לעגענדע האָבן די פּוילישע פּריצים צו יענער צייט אין לובלין נישט געקאָנט אָדורכקומען צווישן זיך וועמען אויסצו־וויילן פאַר אַ קעניג, און דאָס האָט געמוזט געשען דעם זעלבן טאָג. און אַזוי ווי מען האָט נאָך קיינעם נישט געקאָנט אויסווייללן, און בלייבן אַן אַ קעניג איבער נאָכט וואָלט דאָך געווען אַ גרויס אומגליק, ווייל מען וואָלט דאָך, חס־וחלילה, נישט געקאָנט איינשלאָפן, איז באַשלאָסן געוואָרן אַרויסצוגיין אין גאָס און דעם ערשטן־בעסטן פאַרבייגייער, וואָס מען וועט אָנטרעפן צופעליק, זאָל מען אים באַשטימען אַלס צייטווייליקן קעניג. איז פונקט פאַרבייגעגאַנגען דער ייד שאול וואָל און מען האָט אים געכאַפט פאַר אַ קעניג.

מען האָט שוין געהערט, אַז מען זאָל כאַפן אַ ייד צו די רעקרוטן, מען האָט שוין געהערט אַז מען זאָל כאַפן אַ ייד צ׳צוואַנגס־אַרבעט. מען האָט שוין אויך געהערט אַז מען זאָל כאַפן אַ ייד צום חתונה־מאַכן אים אויפן בית־עולם בעת אַ מגפה, אָבער אַז מ׳זאָל כאַפן אַ ייד אויף צו זיין אַ קעניג, און גויים זאָלן נאָך זיין דערצו די כאַפערס — דאָס האָט מען געהערט צום ערשטן מאָל.

שאול וואָל האָט נישט געהערשט מער ווי איין טאָג, ווייל צומאַרגנס האָבן זיך די פּוילישע פּריצים געאייניקט בנוגע אַ קעניגלעכן קאַנדידאַט. דער ייד האָט זייַנס געטון און דער ייד האָט שוין געקאָנט גיין. אָבער אין דעם אייַנעם טאָג פון זיין הערשאַפט און טראַנשאַפט האָט שאול וואָל נישט אויסגענוצט דעם טראָן פאַר זיך זעלבסט, פאַר זיין עגאָצענטרישקייט, אייגנוץ און נישט פאַר זיין כבוד, נאָר לטובת הכלל. און נעמלעך: ער האָט גלייך אַרויסגעגעבן דעקרעטן און באַשטימט פּריווילעגיעס לטובת די יידן...

דער איצטיקער מאַמענט, וועו מען פייערט דאָס דערשיינען פון מיין בוך „ביים פנקס פון לובלין" איז פאַר מיר יום־הדין און חשבון־הנפש. איך פיל, אַז איך דאַרף אָפּגעבן אַ דין־וחשבון סיי זיך אַליין און סיי אַלעמען. און איך האָלט פאַר מיין חוב זיך צו טיילן מיט מיינע לייענער, מיט דעם וואָס איך האָב געפילט בעת איך האָב געשאַפן מיין בוך „ביים פנקס פון לובלין".

איך האָב שוין נישט איין מאָל געזאָגט און אויך דאָס מאָל, אַז איך וועל זיך מער נישט אומקערן צו דער אומקום־טעמאַטיק. פאַרוואָס? איז עס דען צוליב דעם ווייל איך וויל אַנטלויפן פון איר, פאַרגעסן, אַדער ווייל איך האָלט, אַז אונדזערע וווּנדן האָבן זיך שוין פאַרהיילט? ניין, זיכער נישט צוליב דעם. דעם ווייטיק, וואָס עס האָט איבערגעלאָזט אין אונדזערע הערצער די שוידער־תקופה פון מיט אַ פערטל־יאָרהונדערט צוריק, וועט די צייט נישט אָפּטעמפּן. אויך וועלן קיין שום אַנטשעדיקונגס־באַנקנאָטן נישט קאַנען זיין קיין פלאַסטערס אויף אונדזערע וווּנדן.

אויב איך זאָל זיך אָפּילו געבן אַ נדר אַוועקצוגיין פון דער אומקום־טעמאַטיק, האָט זי, די אומקום־טעמאַטיק, אויך נאָך וואָס צו זאָגן. און זי זאָגט, אַז אויב אָפּילו איך זאָל אַוועק פון איר, וועט זי נישט אַוועק פון מיר. נישט בלויז לעב איך מיט איר, נאָר קודם־כל, און דער עיקר, לעבט זי מיט מיר.

...צי דאַרפן מיר, צוליב פערזענלעכע יחידישע קוועלעניש און אויך צוליבן אונטערגעדרוקטן ספק: „צי מען האָט געקענט און צי מען האָט געמעגט", גאָרנישט איבערלאָזן פון אונדז, דעם דור השחי־טה, פאַר די קומענדיקע דורות, וועגן דעם וואָס מיר האָבן געפילט און איבערגעלעבט? זיי וואָלטן, דוכט זיך מיר, אונדז קיינמאָל דאָס נישט מוחל געווען.

נאָטירלעך, וועט די צייט מאַכן דעם געהעריקן אָפּקלויב אין דעם ליטעראַרישן אָנגעזאַמל. עס וועט בלייבן דאָס וואָס וועט אויסהאַלטן די פייער־פּראָבע פון דויער.

די צייט איז אַ וווּנדערלעכע זיפ און זי זיפט און זיפט און זי לאָזט דורך בלויז דאָס וואָס איר שטייט אָן, דאָס וואָס איז איר צום געשמאַק און וואָס איר איז צום הארצן. אָבער דאָס איז שוין אַן אַנדערער ענין.

די צוקונפט לייגט אַרויף אויף אונדז, יידישע שרייבער, יידישע שפּעפער אַ חוב: נישט צו קומען מיט לייַדיקע הענט פאַרן פנים פון אונדזערע יורשים, די קומענדיקע דורות.

פרייטיק, 13־טער נאוועמבער 1943

דאָבע צוקערמאן־זייפשטיין, חיפה

נאָכן ליקווידירן דאָס געטאָ אין לובלין, האָט די נאַצישע מאַכט אַרויסגעגעבן אַ באַפעל, וועלכער זאָגט אַן טויט שטראָף פאַר יידן וואָס געפינען זיך אויסער די פאַרצוימטע לאָגערן, ווי אויך פאַר די וואָס וועלן אויסבאָהאָלטן אָדער העלפן אויסבאָהאָלטן יידן.

פאַרשטייט זיך, אַז איך האָב נישט געקענט לענגער פאַרבלייבן ביי די באַקאַנטע קריסטן. איך האָב געקענט פילן, אַז זיי ווילן מיך שוין זען אומעטום — אַבי נישט ביי זיי. אַ פאַרצווייפלטע האָב איך זיך געלאָזט גיין אויף אַן אומזיכערן און געפערלעכן וועג, וווהין דער גורל וועט מיר פירן. האָב איך פרייטיק דעם 13טן נאָוועמבער, גאָנץ פרי, זיך געלאָזט גיין צו דער לובלינער באַן־סטאַציע, כדי פאָרן דורך לובאַרטאָוו קיין פּילעוו.

קומענדיק צו פרי, האָב איך געמוזט וואַרטן גאָנצע צוויי שעה אויף מיין צוג. נישט האָבדיק ווו זיך אַהינצוטאָן, האָב איך זיך אָוועקגעזעצט צוזאַמען מיט פיל אַנדערע אויף אַ באַנק. הגם אַנגעטאָן ווי אַ פּויערטע, האָב איך דאָך געצויגן אויף זיך די אויפמערקזאַמקייט, נישט וויסנדיק דערפון, אַז אין דעם זעלבן פרימאָרגן איז דער יידן־העצעריישער „גלאָס לובעלסקי" אַרויס מיט אַ שאַרפע אַטאַקע קעגן יידישע פרויען, וואָס זענען אַנגעטאָן ווי פּויערטעס און באַמיען זיך אַרויסצוקריגן אויסער דער שטאָט, כדי זיך אויסצובאָהאָלטן אין די אַרומיקע שטעטלעך אָדער דערפער, ווו מען וועט זיי נישט דערקענען.

אין בין געוואָרן אַן אָבסערוואַציע אָביעקט, ווייל מיינע צוויי שעה וואַרטן האָבן געגעבן גענוג צייט צו פאַרדעכטיקן מיך, בפרט, אַז איך האָב געהאַט אויף זיך די סימנים אַנגעווייזן אין דעם „גלאָס לובלעסקי", וועלכן איך האָב ליידער, נישט געלייענט דעם טאָג. וועז די צייט איז געקומען, בין איך אַריין אין דער ריי צו קאַנטראָלירן מיין באַן־בילעט, כדי איך זאָל קענען אַרויסגיין אויפן פּראָן. דער פּוילישער באַן־קאָנדוקטאָר, וועלכער איז געשטאַנען ביים אַרויס־גאַנג און שנעל אָפּגענומען די בילעטן, האָט זיך אָבער אָפּגעשטעלט ביי מיר און געפאָדערט מיין פאַספאָרט, נאָך דעם ווי איך האָב אים דערלאַנגט מיין בילעט. איך האָב נישט געזען אַז מען זאָל וועמען עס איז לעגיטימירן, דערייבער האָב איך דערפילט אַז דאָס האָט עפּעס ספּעציעל צו טאָן מיט מיר.

איך בין גלייך אַרומגערינגלט געוואָרן פון דריי זייטן מיט די שוואַרץ־געקליידעטע זשאַנדאַרמען. עס איז געווען באַווּסט, אַז די זשאַנדאַרמען רעקרוטירן זיך פון די ליטווינער, וועלכע האָבן זיך פריוויליק געשטעלט אין דינסט צו די נאַציס און עס איז אויך באַקאַנט געוואָרן, אַז זיי זענען טרייַע אויספירערס פון היטלעריס־טישע באַפעלן. איך האָב דערזען דעם טויט פאַר זיך און כדי צו געווינען אַ פאַר מינוט לענגער צום לעבן, האָב איך לאַנגזאַם אַרויסגענומען פון מיין קיישעלע דאָס געבעט־ביכל, פאַרפאַקט אין אַ טיכל מיט פיר קניפלעך, אויפן דאַרפישן שטייגער. אויפ־געקניפלט דאָס טיכל, אַרויסגענומען דאָס געבעט־ביכל און אויפגע־עפנט אויף אַזאַ אופן, אַז פון דער ערשטער זייט האָט אַרויסגעשיינט דאָס בילד פון יעזוס און פון דער צווייטער זייט דער הייליקער קרייץ. דער קאָנדוקטאָר האָט לאַנג באַטראַכט מיין פאַספאָרט, וועלכער איז געווען אויטענטיש, מיט מיין בילד, מיט אַ האָקנקרייץ און סטעמפּל פון דעם געהעריקן אָמט. דאָך האָט ער מיך געפערעט וי מיינע עלטערן הייסן און צו וועמען איך פאָר. איך האָב אים גלייכגילטיק געענטפערט אויף זייַנע פראָגן און געפרעגט, וואָס אייגנטלעך וויל ער, צו מיינט ער, אַז איך בין אַ שמוגלערין, דאָן קען ער דרייסט קאָנטראָלירן מיין קיישל, אויב איך פיר מיט מיר סלאָניע אָדער פוטער. איך האָב נאָך צוגעגעבן, אַז איך פאָר קיין פּילעוו צו מיין ברודער, וועלכער איז אַ פאַליציאַנט אין דער אַרטיקער פאַליציי.

פּלוצים זע איך נישט קיינעם, עס איז שטיל. מען דערלאַנגט מיר מיין בילעט און די מענטשן שטויסן מיך צום אַרויסגאַנג. וווייז אויס, אַז די אינערלעכע געפילן האָבן זיך אַפּגעשפּיגלט אין מיין רויקן געזיכט, אַז מיין אינקווויזיטאָר האָט פאַרלוירן דעם פאַרדאַכט און צווייפל, ווייל אַ שולדיקע פערזאָן קען נישט זיין אין אַזאַ צושטאַנד פון גלייכגילטיקייט און זעלבסטבאַהערשונג.

די זשאַנדאַרמען זענען זיך פאַנאַנדערגעגאַנגען און אַ מאָן אין ציווילן אַנגעטאָן האָט מיר דערלאַנגט מיין פאַספאָרט און איך בין אַרויס אויפן פּראָן. האָט עס אַבער לאַנג נישט געדויערט, וועז דער זעלבער מאָן האָט מיט אַ פאַררעטעריש שמייכל מיך געפרעגט, וואָס האָט דער קאָנדוקטאָר געוואָלט פון מיר. ער איז דאָך געשטאַנען מיטן קאָנדוקטאָר און ער אַליין האָט מיר אָפּגעגעבן מיין פאַספאָרט, האָט ער דאָך אַלץ געווּסט. איך האָב פאַרשטאַנען, אַז ער איז אַיינער פון די פיל אַגענטן וואָס אַרבעטן מיט די דייטשן. אויף מיין ענטפער אַז איך וויַיס נישט, האָט ער מיר גלייך געזאָגט, אַז ער מיינט אַז איך בין אַ יידישע. איך האָב אים מיט אַ שפּאַס געענטפערט, אַז דאָס איז נישט מיין שולד אַז איך בין געראָטן אין מיין מוטער, וועלכע איז געווען אַ טונקעלע און נישט אין מיין פאָטער, וועלכער איז געווען אַ בלאָנדער.

אין דעם קומט אָן דער צוג. איך בין שנעל אַריין אין וואַגאָן און שטילערהייט געדאַנקט גאָט, אַז איך בין פון אים פּטור געוואָרן. אויף דער צווייטער סטאַציע, שטייענדיק אַנגעלענט ביים פענצטער, דערהער איך אַ שטימע וועלכע פרעגט מיך, אויב איך וויַיס וואָס עס געפינט זיך אין די מאַגאַזינען אַנטקעגן דער באַן־ליניע.

צו מיין דערשיטערונג דערקען איך דעם זעלבן אַגענט. איך האָב ווידער געזאָגט, אַז איך וויַיס נישט. דערזען האָב איך גרויסע געבויידעס מיט ברייטע פענצטער. דורך די שויבן האָט מען געקענט זען גרויסע באַלן פאַרבינדעטע אַנצוגער און פאַרשידענע קליידער, ווי אויך קלענערע פּעקלעך מיט קינדערישע זאַכן. מיט זיין האַנט אויסגעשטרעקט צום פענצטער זאָגט ער, אַז דאָס זענען קליידער פון די דערמאָרדעטע אָדער פאַרברענטע יידן.

איך האָב געווּסט אַז פון מיין ענטפער איז איצט אָנגאַלאָנגט מיין זיין אָדער נישט זיין. האָב איך אַ זאָג געטאָן: „לאָמיר צורי לאָזן די יידן, ווייל די דייטשן וועלן זיך שוין אַ עצה געבן מיט זיי". עס האָט זיך מיר אויסגעדאַכט, אַז דאָס האָט אַ פרעמד קול די ווערטער געזאָגט, ווייל מיין האַרץ איז פאַרקלעמט פון וווייטיק. דאָן קומט דער צווייטער געדאַנק, אַז ס'איז דאָך אמת אַז די דייטשן האָבן זיך אַן „עצה געגעבן" מיט אונדז יידן, אַזויפיל מיליאָנען אומגע־ברענגט, ווייל עס איז נישט געווען קיינער אין דער גרויסער וועלט וואָס זאָל זיך אָננעמען פאַר אונדז.

אויף דער נאָענטסטער סטאַציע איז דער פּויליש־דייטשישער אָגענט אַרונטערגעגאַנגען און איך האָב אים מער נישט געטראָפן. ווייַזט אויס, אַז ער האָט באַשלאָסן צו רעזיגנירן פון וווייטער שפּיאָנירן נאָך מיר, אָדער ער האָט אָנגעהויבן צו צווייפלען אין זיין מיסיע — אָדער דאָס איז געווען מיין מזל צו בלייבן לעבן דעם טאָג, אַ פרייטיק דעם 13טן נאָוועמבער 1943.

לובלין, 1947. דעלעגאַציע פון יידישע שול־קינדער מיט אַ קראַנץ פאַרן בריידער־קבר פון די עקסהומירטע

בילדער פונעם ערשטן צוזאמענפלי
פון לובלינער אין פוילן, סעפטעמבער 1947

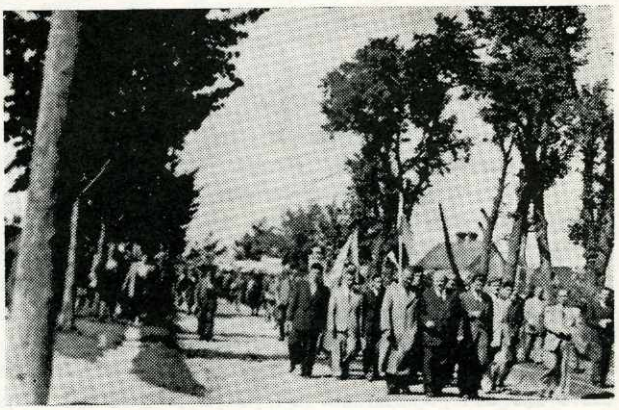

די פאַרשטעַ ריי פונעם מאַניפעסטאַציע־צוג אין לובלין

אויפן לובלינער בית־הקברות ווערן געברענגט צו קבורה
די בייגער פון די עקסהומירטע

צערעמאָניע פון אָנטהילן דעם דענקמאָל אויפן בריידער־קבר

לוויה פון די עקסהומירטע

דעלעגאַטן צום צוזאַמענפאָר פון די לובלינער אין וואַצלאַוו, 1947

פאַרענדיקט דאָס קאַפּיטל יידישע לובלין

חיים קליגער, אור־יהודה

מיין אויפגאַבע איז נישט צו שרייבן וועגן אַמאָליקן לובלין, נאָר געבן אַ בילד פון אַ ייד, כמעט דער לעצטער וואָס האָט דורכגעמאַכט „עקזאָדוס לובלין" און געשלאָסן דאָס לעצטע קאַפּיטל וואָס הייסט: יידיש לעבן אין לובלין.

נאָך דער אַזוי גערופענער „אָקטאָבער רעוואָלוציע" („פּאָלסקי פּאַזדזיערניק") אין 1956, ווען אין פּוילן האָבן גענומען בלאָזן נייע ווינטן, האָבן פיל יידישע געזעלשאַפטלעכע טוער (צווישן זיי — אויך דער מחבר פון די שורות) געמיינט, אַז ס'איז מעגלעך אין דעם באַנייטן, גינסטיק־פּאָליטישן קלימאַט פאַר די יידן, וואָס האָבן באַשלאָסן נישט עמיגרירן און פאַרבונדן זייער גורל מיט אַ סאָציאַליסטיש פּוילן — צו פירן אַ ברייט־פאַרצווייגטע קולטור־און געזעלשאַפטלעכע אַרבעט, לויט די בעסטע טראַדיציעס פון דער יידישער, פּראָגרעסיווער קולטור. האָט דאָך לובלין, מיט איר שיינער און רייכער פאַרגאַנגענהייט — די שטאָט פון לומדים, רבנים, געזעלשאַפטלעכע טוער און הילף־אינסטיטוציעס, זוכה געווען דערצו, אַז אויף איר ערד זאָל נאָך דעם שרעקלעכן חורבן פון פּוילישן יידנטום אויפקומען דער ערשטער באַנייטער ישוב — דער תחית המתים פון די פּוילישע יידן.

*

אַלע לעבן געבליבענע לובלינער געדענקען ריבנע 8, דער ערשטער אַדרעס וווּ ס'איז אויפגעקומען דער באַנייטער יידישער ישוב אין נאָכמלחמהדיקן פּוילן, און דער לעצטער געזעלשאַפטלעכער אַדרעס פון די לובלינער יידן? — קראָקעווער פאָרשטאָט, וווּ ס'איז געווען דאָס זיץ־אָרט פון „קולטור־געזעלשאַפטלעכן פאַרבאַנד פון די יידן אין פּוילן", אָפּטיילונג אין לובלין.

אָט דער „קולטור פאַרבאַנד" איז געווען דער אָרגאַניזאַטאָר פון דער שארית הפּליטה אין דער שטאָט לובלין.

אין די יאָרן 1956—1957 האָבן אין לובלין געלעבט אַן ערך זעכציק יידישע פאַמיליעס — לובלינער געבוירענע און פון דער אומגעגנט.

אין 1957 האָבן זיך אויך געעפנט די טויערן פון עמיגראַציע קיין ישראל. אַ גרעסערע צאָל יידן האָבן פאַרלאָזן לובלין. גלייכצייטיק האָט זיך אָנגעהויבן די רעפּאַטריאַציע פון פּוילישע בירגער פון ראַטנפאַרבאַנד. בערך אַ 15 פאַמיליעס זענען דעמאָלט געקומען קיין לובלין — פינף לובלינער משפּחות און די איבעריקע פון דער לובלינער וואָיעוואָדשאַפט. פאַר די טוער פון פאַרבאַנד איז געשטאַנען די אויפגאַבע צו באַזאָרגן די ניי־געקומענע מיט דירות און מיט אַרבעט.

די רעפּאַטריאַנטן האָבן אַלע געוואָלט וווינען נאָר אין לובלין, ווייל זיי האָבן געלעכצט נאָך אַ יידיש וואָרט, נאָך אַ יידישער סביבה, נאָך אַ יידישער קולטור־אימפּרעזע, נאָך יידיש טעאַטער און אויך געוואָלט דערלערנען די יידישע שפּראַך. למען האמת מוז מען מודה זיין, אַז ביי די נייע ווינטן איז געלונגען אַלע שווערקייטן בייצוקומען.

אַזוי אַרום איז קראָקעווער פאָרשטאָט געוואָרן דער אַדרעס פאַר דער גאַנצער יידישער באַפעלקערונג אין לובלין. ביים פאַרבאַנד זענען געווען טעטיק אַ קולטור־קאָמיסיע און אַ יוגנט־קאָמיסיע.

*

די קולטור־קאָמיסיע האָט זיך באַמיט צו באַפרידיקן די קולטור־באַדערפענישן פון דער יידישער באַפעלקערונג דורך איינאָרדענען פאָרלעזונגען אויף ליטעראַרישע טעמעס, אָפּמערקן יאָרצייטן פון יידישע שרייבער, פייערן יידישע נאַציאָנאַלע יום־טובים (חנוכה, פּורים, אָדער לעצטנס — נאָר חנוכה). מיט דער הילף פון באַוווּסטן היסטאָריקער ד"ר וויטשעכאָווסקי, איינער פון די חסידי אומות העולם, אַן אוהב ישראל, אַ געוועזענער גלח, וועלכער האָט קרובים און פריינט אין ישראל, ממש אַ לעבעדיקע ענציקלאָפּעדיע פון יידישן לובלין פון זיין בראשית ביז דעם טראַגישן אומקום, פלעגן איינגעאָרדנט ווערן צוזאַמענטרעפן אויף וועלכע ער האָט דערציילט וועגן גרויסן צושטייער פון די לובלינער יידן פאַר דער פּוילישער קולטור בכלל און זייערע פאַרדינסטן פאַר לובלין בפרט.

ד"ר וויטשעכאָווסקי האָט אין קלוב פון יידישן קולטור־געזעלשאַפטלעכן פאַרבאַנד דערציילט וועגן דעם, אַז די ערשטע דרוקערייען אין לובלין זענען געווען יידישע; די ערשטע דאָקטוירים זענען געווען יידן; וועגן דעם גרויסן ביישטייער צו דער אַנטוויקלונג פון דער שטאָט פון יידישע אינדוסטריעלער און סוחרים; וועגן איינפלוס פונעם יידישן האַנדל; וועגן דער געשיכטע פון די בתי־מדרשים און שולן, וועגן די יידישע גאונים אאַז"וו.

דער קולטור פאַרבאַנד האָט זיך אויך פאַרנומען מיטן פּאָפּולאַריזירן און פאַרשפּרייטן דאָס יידישע געדרוקטע וואָרט — די צייטונג „פאָלקס־שטימע"; דעם צוויי־וועכנטלעכן זשורנאַל „יידישע שריפטן" און די יידישע ביכער, אַרויסגעגעבענע פון פאַרלאַג „יידיש בוך".

מיט גרויס יראת־הכבוד און ערנסטקייט פלעגט יעדעס יאָר, דעם 9טן נאָוועמבער, איינגעאָרדנט ווערן די אזכרה אין טאָג פון אומקום פון די לובלינער יידן און פון דער אומגעגנט. אין דעם טאָג פלעגט מען זיך צענויפקומען אין קלוב און דערציילן די טראַגישע געשיכטע פון אומקום פון לובלינער ישוב. אויף צו מאָרגנס האָט מען זיך צענויפגעזאַמלט ביים יידישן דענקמאָל, אויף דער סאָוויצקי גאַס (פריער — שוויענטאָדוסקע) און לייגן דאָרט קרענץ. נאָך דעם האָבן אַלע מאַרשירט צום יידישן בית־עולם, וווּ ביים מאַסן־קבר איז געמאַכט געוואָרן אַן „אל מלא רחמים", מ'האָט מזכיר געווען די קדושים און געזאָגט קדיש.

*

די הילפס־קאָמיסיע פלעגט שטיצן קראַנקע, אַלטע און נויט־באַדערפטיקע, ווי אויך צעטיילט סטיפּענדיעס פאַר סטודענטן. אַ דאַנק דעם „דזשאָינט" איז די הילף געווען אַ גאַנץ באַדייטנדיקע.

די יוגנט־קאָמיסיע האָט געזאָרגט דערפאַר, אַז די יוגנטלעכע זאָלן נישט ווערן אָפּגעריסן פון זייער שטאָם, נאָר זיין שטאָלצע יידן און שטאָלצע מענטשן. כדי צו האָמעווען די אַסימילאַציע־טענדענצן, האָט מען מיט זיי געלערנט יידישע געשיכטע, שרייבן און לייענען יידיש. די פרוכטן פון אונדזער אַרבעט האָט מען געזען אין חודש יוני 1967 — בעת דער זעקס־טאָגיקער מלחמה. כמעט די גאַנצע יידישע יוגנט אין לובלין איז געווען אויף דער זייט פון צה"ל אין קאַמף קעגן די שונאים פון ישראל. אַ פאַקט איז אויך, אַז די גרעסטע טייל לובלינער יוגנטלעכע, נאָכן פאַרלאָזן פּוילן, זענען געקומען קיין ישראל. כמעט אין אַלע הויכשולן פון מדינת ישראל קאָן מען געפינען יוגנטלעכע פון לובלין.

*

לובלין און איר אומגעגנט, וווּ עס האָבן זיך געפונען די גרעסטע טויט־לאַגערן ווי מיידאַנעק, סאָביבאָר, בעלזשעץ און פיל אַנדערע; וואָס אויף אירע וועגן און שטעגן איז נאָך נישט אויסגעטריקנט געוואָרן דאָס פאַרגאָסענע בלוט און צעזייט און צעשפּרייט זענען די ביינער פון אונדזערע נאָענטסטע און טייערסטע — מיר האָבן זיך באַמיט דאָס אַלץ צונויפנעמען און ברענגען צו קבר ישראל. אויפן נייעם לובלינער בית־עולם, אויפן מאַסן־קבר פון די צענויפגעזאַמלטע ביינער, איז אַוועקגעשטעלט געוואָרן אַ גרויסע מצבה און ס'איז אויך אויסגעטיילט געוואָרן אַ גרויסער פּלאַץ פאַר צענדליקער מאַסן־קברים, וווּ עס זענען לעצטנס עקסהומירט געוואָרן ביינער פון די קדושים פון פאַרשידענע ערטער פון לובלין און אומגעגנט.

דער נייער יידישער בית עולם אויף דער אוניצקא־גאַס איז רעסטאַוורירט געוואָרן, מ'האָט דערפירט אין אָרדענונג אַלע מצבות, וואָס זענען שוין אַוועקגעשטעלט געוואָרן נאָך דער מלחמה, פאַרריכט און געמאַכט אַ נייעם פונדאַמענט פון דער ריזן־מצבה אויפן מאַסן־קבר.

דער אַלטער יידישער בית־עולם אויף דער שעננאַ־גאַס, וווּ עס שטייען עטלעכע צענדליק מצבות פון היסטאָרישן ווערט פאַרן יידישן לובלין, האָט געדאַרפט פאַרקלענערט ווערן צוליב די

אורבאַניסטישע פֿלענער פון דער שטאָט. מען האָט דאָרט געוואָלט דורכפֿירן אַ וועג צו דער גרויסער אויטאָ־פּאַבריק (אַנטשטאַנען נאָך דער מלחמה). האָבן מיר געפֿירט אַ שווערן קאַמף אין לוב־לינער שטאָטראַט. נישט איין מאָל האָבן אַנטיסעמיטישע ראַט־מענער זיך דערלויבט אויף מיאוסע אַנגריפֿן. דאָך, ביז אין לעצטן יאָר פון מיין אַפּפּאַראַט, איז דער פּלאַן נישט געווארן דורכ־געפֿירט און דאָס אָרט האָט מען נישט פֿראַפּאַנירט.

מיר האָבן אַריינגעלייגט פיל מי און אַנשטרענג צו פֿאַראיי־ביקן דעם טראַגיש אומגעקומענעם יידישן ישוב אין לובלין. אונדז איז געלונגען אויפצושטעלן אויף דער גרויס. שוויינטאַ־דוסקע גאָס (הינטערן מאַגיסטראַט) אַ ריזן־מאַנומענט לכבוד די קדושים פון לובלין און אומגעגנט. ער איז אייגנער פון די שענסטע דענקמעלער אין היינטיקן פוילן, דער צווייטער נאָך דעם דענק־מאָל אין וואַרשע לכבוד די העלדן פון וואַרשעווער געטאָ. ער האָט דריי אויפשריפטן — אין פויליש, יידיש און העברעיש (דעוויז פון טראַגיש־אומגעקומענעם העברעיש־יידישן שרייבער יצחק קאַצענעלסאָן: „אויף יעדן ביסל אָש זוך איך מיינע קרו־בים").

אין לובלין רופן זיך פיל גאָסן אויף די נעמען פון העלדן פון יידישער אָפּשטאַמונג וויי צ. ב. די גאָס א. נ. פון יאָנוש קאָרטשאַק, פון ראָזאַ לוקסעמבורג און אַנדערע.. מיר האָבן גע־פֿאָדערט אַנצורופן אַ גאָס אויפן נאָמען פון י. ל. פּרץ, וועלכער שטאָמט פון זאָמאָשטש. ליידער, האָבן די שטאָט־באַלעבאָטים צו דעם נישט דערלאָזט.

אין יאָר 1964 האָבן מיר פֿאַראייביקט דאָס הויז אויף ריבנא 8, וווּ ס'איז אַנטשטאַנען דער ערשטער יידישער קאָמיטעט און איינגעמויערט אַ שילד אין יידיש און אין פויליש: „דאָ איז אין יאָר 1944 אַנטשטאַנען דער ערשטער יידישער קאָמיטעט אין באַנייטן פוילן". דאָס קולטור־הויז א. נ. פון י. ל. פּרץ, וווּ עס האָבן באַלד נאָך דער באַפרייונג זיך געזאַמלט די ערשטע יידן און באַקומען דאָרט זייער ערשטע זופּ און אַ געלעגער איבער־צונעכטיקן, איז אויפגעבויט געוואָרן פון די שפּענדונגען פון די יידישע אַרבעטער. דער אויפשריפט, וועלכער איז דאָרט געווען „יידיש קולטור־הויז א. נ. פון י. ל. פּרץ" איז, ליידער, אָפּגעמעקט געוואָרן דורכן וויסנשאַפֿטלעכן אינסטיטוט וואָס פֿארנעמט איצט דאָס הויז.

אין „ישיבת חכמת לובלין" איז היינט אַן אָפּטיילונג פון אוניווערסיטעט א. נ. פון דער פוילישער געלערנטער מאריא קירי־סקלאָדאָווסקא.

*

דער קליינער יידישער קיבוץ פון דעם נאָכמלחמהדיקן פוילן אין לובלין האָט געמוען אַן אַקטיוון אַנטייל אין אַלע געביטן פון געזעלשאַפֿטלעכן און קולטור־לעבן פון דער שטאָט. געאַרבעט אין דער שווער־אינדוסטריע, אין דער פאַבריק פון לאָסט־אויטאָ,

ערשטע באַראַטונג פון לובלינער אין פוילן. 13.4.1947, לובלין

אין דער לעדער־אינדוסטריע און אין האַנדל, אַלס האַנטווערקער, אויך אין די קאָאָפּעראַטיוון. די ערשטע שעפער פון קאָאָפּעראַטיוון אין לובלין זענען געווען יידן. זיי זענען אויך געווען פאָרטראָטן אין דער אַדמיניסטראַציע און אין פּאַרטיי־אָפּאַראַט. מען האָט זיי גע־פונען אין פּריוואַט־האַנדל און אין ביוראָען אַלס דירעקטאָרן, בוכהאַלטערס. זיי זענען געווען צווישן די דאָקטוירים, אַדוואָקאָטן, פּראָפעסאָרן, אינזשיניערן און טעכניקער. געווען אַ ראָטמאַן אין שטאָטראַט און לאָוניקעס אין די געריכטן. געווען שילער אין די מיטלשולן און סטודענטן. דער קליינער, יידישער קיבוץ אין לובלין האָט פֿאַרגעזעצט די שיינע טראַדיציע פון אַמאָליקן, פֿאַרמלחמהדיקן לובלין, וואָס איז געווען אַ שפּרודלדיקער מיט ענערגיע און איניציאַטיוו. פּוילישע אינטעלעקטואַלן פלעגן אונדז לויבן פֿאַר אונדזער איינפֿאַלערישקייט און שעפּערישקייט אויפן געזעלשאַפֿטלעכן און קולטורעלן געביט.

*

נאָכן לעצטן יציאת פוילן, שטעלט זיך די פראָגע: ווי זעט אויס דאָס היינטיקע יידישע לעבן אין לובלין?

אַ גרויסע פֿאַרביטערטקייט און אַנטוישונג איז פֿאַרבליבן ביי די אַלע וואָס האָבן געגלויבט, אַז אין סאָציאַליסטישן פוילן וועט זיך דער ייד פריי אויסלעבן, אַנטוויקלען זיין קולטור און אויף אייביק וועט פֿאַרשווינדן דער חילוק צווישן מענטשן און פעל־קער. אין יאָר 1967, נאָכן גרויסן זיג פון צה"ל, האָט זיך אַנגע־הויבן אַ שאַרפע קאַמפּאַניע קעגן יידן. זיי זענען דערקלערט גע־וואָרן אַלס מכשיר פונעם „ציוניסטישן אימפּעריאַליזם". דעם קולמינאַציע־פונקט האָט עס דערגרייכט בשעת די סטודענטן־אומ־רוען אין מערץ 1968.

דער מחבר פון די שורות איז נאָך 19 יאָר אָפּאַרבעטן אויף אַ פאַבריק — באַפרייט געוואָרן פון דער אַרבעט, וויייל ער האָט געפירט „ציוניסטישע" אַרבעט אין יידישן קלוב. דער זון איז אַרויסגעוואָרפן געוואָרן פון אוניווערסיטעט, וויייל ער האָט אַ ברודער אין ישראל, וואָס דינט אין צה"ל.

עס האָט זיך אַנגעהויבן אַן אַלגעמיינע יידן־רייניקונג. נישטאָ היינט קיין איין יידישער דירעקטאָר, קיין איין ייד אין פּאַרטיי־אָפּאַראַט, אין דער אַרמיי, אין פּריוואַטן האַנדל. פּאַראַן אין לובלין איין ייד, וועלכער אַרבעט אין דער אַדמיניסטראַציע — האָט ער אַנגעשריבן אַ שענדלעכן בריוו אין סטיל פון די גע־וועזענע יודענראַטניקעס, האָט מען אים דערווייל געלאָזן אַר־בעטן...

נישטאָ קיין ייד אינעם מלוכה־האַנדל, קיין איין יידיש קינד אין דער גרונט־שול, אין דער מיטלשול, קיין איין סטודענט. אין צוויי האַנטווערקער־וואַרשטאָטן — צוויי אַרבעטנדיקע אין בוכ־האַלטעריע, וועלכע גייען אין גיכן אויף עמעריטור. נישטאָ כמעט אין לובלין קיין יידישע מענטשן, פעיקע צו אַרבעט. לובלין האָבן פֿאַרלאָזן 7 דאָקטוירים, 4 אינזשיניערן, 18 סטודענטן. פון זיי זענען 12 אין ישראל און 6 אין אַנדערע לענדער.

ביים היינטיקן טאָג זענען פֿאַרבליבן אין לובלין 8 (אַכט) משפּחות, 7 איינצלנע און 15 פֿאַרלאָזן פון געמישטע חתונות. פון זיי זענען 3 דאָקטוירים. די איבעריקע זענען אַלטע, קראַנקע, צע־בראָכענע, אַן אַ סביבה, וואָס ווערן נאָר טאָלערירט. זיי האָבן נישט קיין שום געזעלשאַפֿטלעך־קולטורעל לעבן. אַן אַ צוקונפֿט, אַן אַ מאָרגן, בענקען זיי אוּן לעכצן נאָך היימישקייט. די איינציקע פּרייד — בריוו פון אַ קרוב, אַ פריינט און די ידיעות פון ישראל, אַ גרוס פון לאַנד צו וועלכן מען בענקט און מען קען אַהין נישט דערגרייכן צוליבן געזונט־צושטאַנד, צוליבן עלטער... שווער אין אַזאַ לאַגע אַנצוהייבן פון דאָס נייַ...

*

שטייט פֿאַריתומט דער פֿרעכטיקער דענקמאָל, טרויעריק, פֿאַר־ווייַנט. ער באַדויערט דעם צווייטן יציאת פוילן — לובלין. ער געדענקט נאָך אַלץ דעם פייערלעכן אָקט פון באַערן יאָר־יאָרלעך, אין טאָג פון אומקום פון די לובלינער יידן, דעם 9טן נאָוועמבער, וועון אָרום אים פלעגן זיך צענויפקומען די לובלינער יידן, כדי צו דערמאָנען אַלע קדושים און לייגן אַ סך קרענץ בלומען...

נישטא קיין שפור פון ייִדיש לעבן אין לובלין

משה ציגעלמאן, תל-אביב

אין יאָר 1969 האָב איך, ווי אייגער פון די לעבנגע־בליבענע יידן נאָכן גרויסן חורבן, פֿאַרלאָזן מיין היימשטאָט לובלין.

נאָר אויב עמעצער וואָלט איצט געוואָלט באַזוכן זיין געבוירן־שטאָט לובלין, וואָלט איך אים דאָס נישט געראָטן, ווייל כמעט יעטוועדער צייכן פון יידישן לעבן דאָרט איז פֿאַרשוווּנדן אויף אייביק.

דער בנין פון דער „ישיבת חכמי לובלין" איז איצט אַ לאַבאָראַטאָריע פֿאַר אַנטראָפּאָלאָגן ביים קירי־סקלאַדאָווסקא אוניווערסיטעט; דער יידישער שפּיטאָל איז איצט אַן אַלגעמיינער קימפּעטאַרן־אנשטאַלט; דאָס הויז א. נ. פון י. ל. פּרץ — אַ קאָאָפּעראַטיוו; די שול אויף ביכאָווסקע־גאַס — אַ קלויסטער. די יידישע געגנט, מיטן אויסנאַם פון דער לובאַרטאָווסקע, איז באַווויינט פון אַנגעפֿאַרענע פּויערים. מיט איין וואָרט — פונעם יידישן ישוב איז נישט קיין שפור.

דער דענקמאָל לזכר די אומגעקומענע יידן פון לובלין און אומגעגנט געפינט זיך אויפן אַמאָליקן טאַרג־פּלאַץ אויף דער שוויענטאָדוסקע (איצט די גאַס א. נ. פון האַנקאַ סאַוויצקאַ). דער דענקמאָל איז אַוועקגעשטעלט געוואָרן ערשט מיט עטלעכע יאָר צוריק, גיכער צוליב רעפֿרעזענטאַנץ־צילן און כדי צוצוציען אויסלענדישע טוריסטן. ווייל אין דער זעלבער צייט האָט מען זיך אויך דערמאָנט וועגן בויען אַ דענקמאָל אין סאָביבאָר, בעלזשעץ, טרעבלינקע און מיידאַנעק.

דער בית־עולם אויף דער אוניצקע גאַס איז פֿאַרקלענערט געוואָרן. דאָרט געפינען זיך נאָר 30 מצבות פון עקס־הומירטע, געשטאָרבענע נאָך דער מלחמה און דערמאָרדעטע דורך די באַנדעס. די גרעסטע צאָל מצבות זענען נאָמענלאָזע, ווייל עס זענען פֿאַרלוירן געגאַנגען די רשימות...

דער אַלטער יידישער בית־עולם אויף שענע גאַס איז אין פיל ערטער שוואַנדערגעגראָבן צוליב אַרכעאָלאָגישע צוועקן; דער מויער פון דער זייט פון דער שענע גאַס איז אין אַ ריי ערטער צעבראָכן. אויפן דאָזיקן בית־עולם זענען פֿאַרבליבן בלויז... צוויי מצבות.

אויף דער לובאַרטאָווסקי גאַס 10, אויפן ערשטן שטאָק עקזיסטירט נאָך די קאָטלער־שול. אָבער עס זענען שוין נישטאָ קיין מתפללים. אין דער דאָזיקער שול האָט מען מיט אַ פּאָר יאָר צוריק, בעתן רעמאָנט, געפונען אין דער וואַנט אַן איינגעמויערטע זילבערנע קרוין פון 22 קילאָגראַם — זי איז צוגענומען געוואָרן דורכן מלוכה־מוזיי. אַנדערע ליטורגישע קעגנשטאַנדן, ווי די גרויסע קופּערנע קאַנדעלאָברעס פון דער מהרש"ל־שול האָב איך געזען אין דער פּריוואָטער מעטאַל־גיסעריי פון פּעלטשאַרסקין, אין הויז פון קאַצענעלבאָגען אויף לובאַרטאָווסקע 24. מען האָט מיר געזאָגט, אַז מ'וואָרט אויף אָפּנעמער פון אַמעריקע.

אַנהויבנדיק פון „קלין" הינטערן בריק, פירט די גאַס קיין מיידאַנעק — אויף דעם „וועג פון די מאַרטירער פון מיידאַנעק" — פון דער פֿאַבריטשנע גאַס ביז דעם סאַמע לאָגער, וווּ דער יידישער פֿאַוויליאָן איז מיט עטלעכע יאָר צוריק ליקווידירט געוואָרן און די יידן זענען באַשריבן געוואָרן ווי געווּ. קאָפּאָס פון לאָגער. אַנטקעגן דעם אַרייַנגאַנג פונעם לאָגער, אויף דער צווייטער זייט שאָסיי, שטייט נישט קיין גרויסער דענקמאָל־אָבעליסק מיט אַ כאַראַקטעריסטישן אויפשריפט: „יעזו נאָזאָרענסקי — קרולו זשידאָווסקי, זמילוי שיען נאָד נאַמי" („ישו הנוצרי, יידישער קעניג, דערבאַרעם זיך אויף אונדז") מיט דער דאַטע פון 1906 יאָר. ער איז אַוועקגעשטעלט געוואָרן דורך אַן אָפּגעראַטעוועטן געווּעזענעם פּאַרשיקטן.

עטלעכע קילאָמעטער פון מיידאַנעק, אין אַ מרחק פון עטלעכע הונדערט מעטער פון שאָסיי, געפינט זיך דער קרעמפּיצער וואַלד, אין וועלכן עס זענען דערמאָרדעט געוואָרן העכער דריי הונדערט טויזנט מענטשן — אין דער מערהייט יידן פון פּוילן, טשעכאָסלאָוואָקיע און אַנדערע לענדער.

יעדעס מאָל, ווען איך בין געקומען אין דאָזיקן וואַלד, כדי צו באַערן דעם אַנדענק פון מיינע נאָענטסטע, דערמאָרדעטע נאָכן ליקווידירן דאָס געטאָ אויפן מיידאַנטאַטארסקי, בין איך געווען אן עדות פון צעגראָבענע מאַסן־קברים און גאַנצע אונטערערדישע טונעלן, וואָס צולויף מאַסקירונג, זענען זיי געווען צוגעדעקט מיט צווייגן. אויך ביינער האָב איך געזען, אַפילו מענטשלעכע שאַרבנס, וואָס זענען געווען צעוואָרפן אין אומאָרדענונג, געאייל־טערהייט, פֿאַרן אָנקומען פון טאָג. ביינאָכט פלעגן דאָ גראָסירן צווייפּיסיקע היענעס — בית עולם־חיות, וועלכע האָבן געשטאָמט פון די דערבייאיקע דערפער און אפשר אויך פון שטאָט. באַוואָפנטע מיט לאָפּאָטעס, לאָמען און זעק, פלעגן זיי זוכן גאָלד און אַנדערע וווערטפולע זאַכן פון די דערמאָרדעטע, געקליבן מענטשלעכן אַש, כדי אים דורכצוזיפּן...

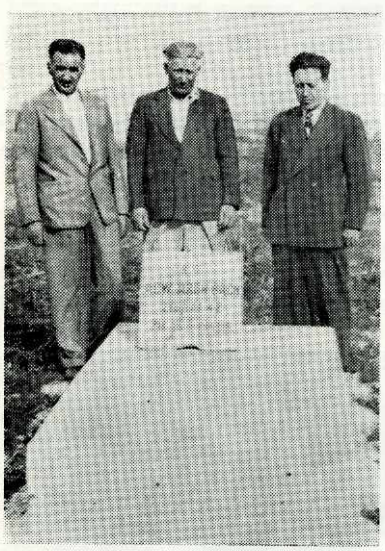

ביים קבר פון אַדוו׳ באַך — אויפן פֿאַר־יתומטן בית הקברות אין לובלין.

משה זילבעריך, זון פון שמואל זילבעריך ז"ל (פון דער האָלץ־בראַנזשע), זוכט עמעצן פון דער לעבן־געבליבענער משפּחה, ווי אויך פון דער פֿאַמיליע ליזער פיין פון לובאַרטאָווסקע 12.

מיין אדרעס:
Morris Silbereich,
261 Conklin Ave. Hillside, N. Y. 07205
U.S.A.

אין לובלין נאך דער באפרייונג

לייבל שיפער, חיפה

(אויסצוגן פון אַ גרעסערער אַרבעט)

ווען די באַן דערנענטערט זיך צו לובלין, הייבט מיין האַרץ אַן שטאַרקער קלאַפּן. מיין שטעטעלע פּיאָסק, וואָס ליגט אַ 20 קילאָמעטער פון לובלין, איז זייער געווען פאַרבונדן מיט לובלין עקאָנאָמיש, קולטורעל און משפּחהדיק. ס'איז כמעט נישט געווען קיין פאַמיליע פון פּיאָסק, וואָס זאָל נישט האָבן קרובים אין לובלין. ווערט אַ ייד אין שטעטל אַ ביסל רייכער, פאָרט ער אַריבער קיין לובלין, ווו ער קויפט הייזער, געשעפטן, גיט בעסערע בילדונג די קינדער — און מ'שערט זיך אונטער דאָס בערדל...

די פּיאָסקער יידישע יוגנט פלעגט קומען הערן שרייבער, זינגער, רעדנער, וועלכע זענען אַרויסגעטרעטן אין לובלין. אַ סך מאָל איז מען געגאַנגען צופוס. מיר דערמאָנט זיך, ווען ס'איז געקומען ד"ר חיים זשיטלאָווסקי, זענען אַפילו רעליגיעזע יידן געפאָרן אים הערן. גרויס דערפאָלג האָבן געהאַט שלום אַש, ז. סעגאַלאָוויטש. צו זייערע רעפעראַטן פלעגט מען זיך שלעפּן אויף אַ פּויעריש פורל, אָדער אין אַ בויד, גאַנצע שעהן — אין קעלט און אין היצן.

אויך אַלע פאַרטיי־פאַרבינדונגען האָבן געצויגן קיין לובלין. ווער רעדט שוין פון די שיינע, לובלינער יידישע מיידלעך, וועלכע האָבן פאַרכישופט די פּראָווינצער... עס האָט „געקלאַפּט" אַ וווּנדערבאַר יידיש לעבן אין דער שטאָט פון „ועד ארבע הארצות".

דער ערשטער קבלת־פנים

...אָט דערנענטערט זיך די באַן צום וואָקזאַל. וויפל פרייד! דערנענטערן זיך צו לובלין מיינט אין אַ שעה אַרום צו זיין אין מיין געבורט־שטעטל, פרייען זיך מיט דער משפּחה, באַגעגענען מיין געליבט מיידל, יוגנט־חברים. אָבער איצט, אַריינקומענדיק אין וואָקזאַל, האָט מיך באַהערשט טרויער. קיין איין יידיש פּנים. ווען איך זעץ זיך אַוועק, זע איך ווי אַן עלטערער קריסט קוקט מיך שטאַרק אָן. ער זעצט זיך נעבן מיר און פרעגט: „אַנטשולדיק, הער, ווי אַזוי האָסטו זיך אָפּגעראַטעוועט?" דאָס איז געווען מיין ערשטער קבלת־פּנים.

אַלע זיצן אויף די וואַליזקעס...

דער ערשטער צוזאַמענטרעף מיט אַ שטעטישן, וועלכער איז ניצול געוואָרן. דו הערסט אים דערציילן און טראַכסט: אָט איז אַ מענטש אויפגעשטאַנען תחיית־המתים, אָבער וואָס האָט ער איבערגעלעבט אין די שרעקלעכע פּאָר יאָר?

אין לובלין וווינען פיל יידן פון די אַרומיקע שטעטלעך. אַלע זיצן כמעט אויף די וואַליזקעס. דאָס יידישע לעבן איז קאָנצענטרירט אַרום דעם „יידישן קאָמיטעט", ווו עס זענען פאַרטרעטן אַלע פּאַרטייען, אָבער די הויפּט־פידל שפּילט דער פאַרזיצער, אַ קאָמוניסט, נישט קיין לובלינער. די פּאַרטייען שטעלן זיך צוריק אויף די פיס, אָבער אַלץ איז ווי אויף אַ וואָקזאַל. מען זיצט אַ פּאָר וואָכן — און מען ווערט פאַרשוווּנדן. זייער אַקטיוו זענען די חלוצישע און ציוניסטישע אָרגאַניזאַציעס. זיי וואַרטן אָפּ די באַנען, וואָס קומען פון רוסלאַנד און פאַרבעטן די יידן־רעפּאַטריאַנטן אין די קיבוצים אַריין.

דער לאָקאַל פון די לינקע „פּועלי־ציון" געפינט זיך אויף לובאַרטאָווסקי 24. פאַרן קריג איז דאָרט געווען אַ פּראָפּ.־פאַראיין פון יידישע האַנדלס־אָנגעשטעלטע. איצט איז נישטאָ קיין יידישער האַנדל. אַלץ ליגט אין מיידאַנעק. אין לאָקאַל געפינט זיך אַ קיבוץ פון אַ פּאָר פאַמיליעס, איינצלנע, עלנטע. אַ גרויסע טרייסט זענען די יידישע קינדער. ווען מען זעט די איינציקע משהלעך, שלמהלעך, שרהלעך — דערפרייט זיך דאָס האַרץ. אוי! ווען מיין ליב, ליכטיק זונעלע וואָלט אויך געווען צווישן זיי. אָבער מען מוז זיין שטאַרק און געבן די קינדערלעך וואָס מער פרייד. איך נעם זיך פאַר זיי עפּעס אָרגאַניזירן. אָבער ווו נעמט מען אַ לערער פון מוזיק? איך טרעף אַ רומענער אַ קריסט, וועלכער געפינט זיך אין לובלין.

ער איז אַ גוטער מוזיקער און האָט פאַרשטענדעניש פאַרן יידישן פאָלקס־ליד. ער לערנט די קינדער זינגען. ביי דער ערשטער קינדער־פאַרשטעלונג גיסן זיך טרערן פון אַלעמענס אויגן, הערנדיק ווי יידישע קינדער זינגען ווידער יידישע לידער.

מ י י ד אַ נ ע ק

אַרבעטנדיק אין יידישן קאָמיטעט אַלס ביבליאָטעקאַר, פלעג איך זיך אויך פאַרנעמען מיט די געסט פון לאַנד און אויסלאַנד און זיי פירן קיין מיידאַנעק. דאָרט האָט מען געזען דעם הויכן באַרג קינדער־שיכלעך פון פאַרשידענע גרייסן און קאָלירן — און יעדער באַזוכער איז געוואָרן אויפגעטרייסלט. בפרט ווען דו טראַכסט: ווער ווייסט, אפשר זענען דאָ אויך די שיכלעך פון מיין אייגן, ליכטיק זונעלע?! אין אויוון ליגן נאָך די לאָפּאַטעס און עס שטייט דער טיש, אויף וועלכן מען פלעגט אַרויסשלעפּן די גאָלדענע ציין.

מיר פלעגט אויסקומען אַ סך מאָל צו גיין אַהין.

אַ יידישע פרוי ראַנגלט זיך מיטן לובלינער געריכט וועג צוריקגעבן איר קינד

ווען די יונגע אסתר האָט איר פּאָר חדשימדיק קינד איבער־געגעבן צו אַ פּוילישן שכן, האָט זי זיכער נישט געגלויבט, אַז עס וועט איר נאָך אַמאָל אויסקומען צו פּראָצעסירן זיך אין געריכט וועגן דעם קינד. אסתר האָט מיטגעמאַכט אַלע גיהנומס, אָבער איצט שטייט זי אין געריכט און קעמפט מיט אַלע כוחות, כדי צוריק צו באַקומען דאָס קינד. דער פּוילישער שכן, וועלכער האָט זיך צוגעבונדן צום קליינעם, שיינעם נפשל, וויל עס נישט צוריק געבן. דאָס געריכט איז אויף זיין זייט. די צעבראָכענע, יונגע מאַמע פירט ווייטער איר קאַמף פאַר צוריק באַקומען איר בלוט־און־פלייש — דערווייל אָן דערפאָלג.

אַ וויכטיקע יידישע קולטור־געשעעניש

אידאַ קאַמינסקאַ איז געקומען שפּילן „מירעלע אפרת" אין לובלינער פּוילישן טעאַטער.

אַז אַ יידישע טרופּע וועט אַמאָל שפּילן אין פּוילישן שטאָט־טעאַטער — האָט דער גרעסטער פאַנטאַזיאָר נישט געחלומט. אַלס צושויער זענען אויך געקומען אייניקע פּוילישע אַרטיסטן, טאַקע פון דעם טעאַטער. ביים ערשטן דערשיינען פון מירעלען אויף דער בינע, הער איך ווי איינער פון די יונגע, בעסטע אַרטיסטן זאָגט צו זיינע חברים: „זעט נאָר איר שפּילן, איר מאַיעסטעטישן גאַנג, אירע באַוועגונגען. אַ שאָד, וואָס מיר פאַר־שטייען נישט קיין יידיש". ליידער, אונדז האָבן צופיל געקאָסט אַזעלכע רייד פון די פּוילישע אַרטיסטן.

יצחק גרינבוים קומט קיין לובלין

אין פּרץ־הויז פאַרזאַמלען זיך די רעשטלעך פון לובלינער יידישן ישוב מיטן חשובן גאַסט יצחק גרינבוים. „איך קום פון מיידאַנעק. מען זאָגט, אַז דאָרט ליגן צוויי מיליאָן פּאָלאַקן, אָבער פאַקטיש זענען עס צוויי מיליאָן יידן. דאָס איז דער טרויעריקער אמת" — שרייט ער אויס. מיר ווייסן עס. ווען ער איז געקומען אויפן באַנקעט פון קרן־קיימת האָבן מיר געשעפּט נחת פון יצחק גרינבוימען — דער סימבאָל פון גרויסן פּוילישן יידנטום. דער אַלטיטשקער האָט געשמאַק געגעסן און געטרונקען און אונדז אָנגעשטעקט מיט זיין פריילעכן הומאָר. באַזונדערס האָבן הנאה געהאַט די אַלע, וועלכע האָבן געהאָפט זיך טרעפן מיט אים אין ישראל.

מיט קינדער צו דער גרענעץ

איצט געפינען זיך עטלעכע קינדער און יוגנטלעכע אין קיבוץ פון „פּועלי־ציון", אינעם געוו. האַנדלס־אָנגעשטעלטן פאַראיין אויף לובאַרטאָווסקי 24. זיי זענען געקומען פון ווייטן רוסלאַנד,

←

פון בונקערס און וועלדער. מען זיצט אויף די וואַליזקעס. מען וויל אַנטלויפן פון חרוב געוואָרענעם יידישן לובלין. נאָך די קעלצער געשעענישן ווערט די פֿאַניק גרויס און דער קיבוץ באַשליסט אַרויסצופֿאָרן. נאָר אין די באַנען דראָט אַ סכנה. ווייל מען שלעפּט פון דאָרט אַרויס יידן און מען דערשיסט זיי. ס׳איז אָבער נישטאָ קיין ברירה. ווער זאָל די קינדער אַרויספירן? מען באַטראַכט דעם ענין אויף אַ זיצונג. איך מעלדע זיך פריוויליק. אָלע מיינע נאָענטסטע און ליבע זענען אומגעקומען. קיין ווייב, קיין קינד. איך פֿאָר מיט די רעשטלעך לעבן געבליבענע קינדערלעך. וואָס גיכער אַוועק פון דעם גיהנום! מיר שטייגן איין אין באָן. איך באַמערק צעשראָקענע פנימער, ווייל מיר מוזן דורכפֿאָרן דאָס פֿאַרשאָלטענע קעלץ. די קינדערלעך שלאָפן מידע איין. שלאָפט טייערע. פֿאָר אייך איז דאָס דער לעצטער וועג פון פוילן. מיר קומען אַן באַגינען קיין קלאָדזק, נאָענט צו דער טשעכישער גרענעץ. אין אייניקע שעהן וועלן מיר שוין זיין אויף יענער זייט — זיכערער מיטן לעבן, נענטער קיין ישראל.

טעג פון שרעק ביי די לובלינער יידן

אין יענע טעג פלעגן די קאָאַליקן קעמפן קעגן דער קאָמוניס־טישער רעגירונג מיט... רעליגיע. פלוצעם ווערן פֿאַרשפּרייט קלאָנגען, אַז אין אַ געוויסער געגנט ביי אַ וועג־צלם, זעט מען ניסים. גרויסע מאַסן פֿאָלקן פלעגן זיך דאָרט פֿאַרזאַמלען, אָפֿריכטן תפילות און איבערגעבן זיך דעם רעליגיזען עקסטאַז. אַזעלכע קלאָנגען האָט מען אויך געזומען פֿאַרשפּרייטן, אַז אין דער גרויסער לובלינער קאַטעדרע האָבן זיך באַוויזן טערן אין די אויגן פון דער הייליקער מאַריע. טויזנטער קריסטן פון דער גאַנצער געגנט זענען געקומען זען דעם נס. די מאַכט הייסט אָפּשליסן די קא־טעדרע, אָבער די גרויסע מאַסן האָבן נישט געוואָלט פֿאַרלאָזן די שטאָט. מען באַלאָגערט די קאַטעדרע, טעג און נעכט ליגט מען אויף דער גאַס און מ׳וואַרט אויף א נס. דערווייל לעבן די פֿאָר הונדערט יידן אין שרעק. געוויס, אַז אייניקע העצערס זאָלן זאָגן אַז יידישע קאָמיסאָרן האָבן געשלאָסן די קאַטעדרע — און עס וועט „פֿרייליך". מען שליסט זיך אָפּ אין די שטובן. די מאַכט האָט אייגנזעזן, וואָס פֿאָר א געפֿאָר ס׳דראָט צוליבן „נס", האָבן זיי שטרענג געפּאָדערט פון די גייסטלעכע אויפצוקלערן די מאַסן, זיי זאָלן פֿאַרלאָזן די קאַטעדרע. אָבער עס האָט ווייניק געהאָלפן. נאָך אַן ענערגישער אַריינמישונג פון דער פֿאָליציי, האָט די מאַסע געזומען פֿאַרלאָזן לובלין און דאָס ביסל יידן האָט פרייער אָפּגעאָטעמט.

דאָס לעבן פון די לובלינער יידן ווערט אָלע מאָל שווערער. עס הייבן זיך אָן אַרעסטן. דערווייל פֿאָר ספעקולאַציע, אָבער מען פילט, אַז עס ווערט שפּעט. איך פֿאַרבינד א ניי פֿאַמיליען־לעבן. מיינע חברים פון בראָזיל, דערוויסנדיק זיך אַז איך לעב, שיקן מיר פּאַפּירן איך זאָל קומען אַהין. אָבער איך האָב שוין באַשלאָסן צו פֿאָרן קיין ישראל.

דער צוזאַמענטרעף אין לוד: פון רעכטס — סעם בריימער, די ליב־האָבערס, די נאַרפינ־קעלס.

א רירנדיקע באגעגעניש

אין ישראל

סעם בריימער / מאָנטרעאָל

דעם 20סטן אויגוסט 1970 האָט דער „אל־על" אַראָפּגאַן מיך געברענגט קיין לוד. דאָס איז געווען מיין צווייטער וויזיט אין ישראל. נאָר איצט, נאָך אַ צעשיידונג פון 30 יאָר און נאָכן פירן אַ קאָרעס־פּאָנדענץ אין משך פון 20 יאָר, האָב איך באַדאַרפט זיך טרעפן מיט מיין געוועזענעם שוואָגער רפאל גאָרפינקעל. ער האָט שטענדיק געהאַט אַ סיבה וואָס האָט אים געשטערט פֿאָרן קיין ישראל. דאָ האָבן זיך די קינדער גערעטנט, דאָ האָט ער נישט באַקומען קיין דערלויבעניש — און אַנדערע סיבות. ענדלעך איז געקומען דער מאָמענט, וועו צו ערשט איז אַרויסגעפֿאָרן זיין עלטערער זון און אין עטלעכע חדשים ארום — די גאַנצע משפּחה. אויפן פליפּעלר האָבן מיר נישט געקאָנט קיין וואָרט אויסריידן פון איבערראַשונג. ער האָט געווייזט און מיך האָבן טרערן געשטיקט אין האַלדז. איך האָב אים געזאָגט: „זעסט, פעלעק, האָסטו געגלויבט אַז מיר וועלן זיך טרעפן אין מדינת ישראל?" — „אמת — האָט ער ג׳ענטפערט — כ׳האָב עס זיך נישט פאָרגעשטעלט, אַז מיר וועלן שטיין אין לוד, אין אונדזער אייגן לאַנד.

זיין פרוי האָט מיך אַרומגענומען און איז געווען צופֿרידן וואָס זי האָט זיך באַקענט מיט מיר און אויך זייערע קינדער זענען געווען צופֿרידן.

אויפן פליפּעלד איז אויך געקומען מיין טרייער חבר בערל ליבהאָבער. מיר האָבן באַשלאָסן, אַז איך וועל ווויזען ביי פעלעקן און דערנאָך בײַ בערלען. פון פליפּעלד זענען מיר אַוועקגעפֿאָרן קיין פּתח־תקווה און מיר האָבן דאָרט פֿאַרברַאַכט ביז שפּעט אין דער נאַכט.

דאָס איז געווען מיין בעסטער צוזאַמענטרעף אין לעבן. גאָרפינקעל האָט געלערנטע קינדער און זייער איינגעגעבענע. און דאָס וויכטיקסטע, זיינע קינדער זענען זײַער צופֿרידן פון קומען אין ישראל. זיי זענען איצט שטאָלצע יידן און האָבן נישט קיין מורא פֿאַרן מאָרגנדיקן טאָג, אַז עפּעס אַ פּוילישער כוליגאַן וועט זיי זאָגן „פֿאַרשיווי זשיד".

איך בין געווען זייער צופֿרידן פונעם טרעפן זיך מיט גאָרפינקלען ער איז דאָך נישט שולדיק וואָס די דייטשן האָבן דערמאָרדעט מיין שוועסטער. פֿאָר מיר איז ער פֿאַרבליבן מײַן משפּחה און איך האָב געבעטן זיינע קינדער זיי זאָלן מיר רופן פעטער. ער האָט זיין משפּחה־נעסט און איז צופֿרידן — דאָרף אויך איך זיין צופֿרידן.

איך געדענק ווי נאָך זייער חתונה, אין לובלין, האָבן מיר געווויינט צוזאַמען און מיר האָבן זיך געטיילט מיטן שטיקל ברויט. צוזאַמען האָבן מיר געקעמפט פֿאַרן לעבן און צוזאַמען זענען מיר אַנטלאָפן פון לובלין. שפּעטער האָבן מיר זיך פֿאַרלוירן און אָפּגעפונען זיך ערשט אין 1950 יאָר. פון דער צײַט האָבן מיר געפּירט אַ סיסטעמאַטישע קאָרעספּאָנדענץ און איך האָב געטאָן וואָס איך האָב געקענט עס זאָל אים זיין גרינגער אויסצוהאַלטן. איצט איז ער שוין אין מדינת ישראל און מיר איז גרינגער אויפן האַרצן. איך וועל ווידער קומען זען זיך מיט אים און אין גיכן, ווי מיר דוכט זיך, וועל איך אויף שטענדיק קומען קיין ישראל, ווייל איך האָב שוין גענוג דעם גלות...

פאַרוואָס האָב איך פאַרלאָזן לובלין

מענדל לעווינבוים, פאַריז

מיין פאָטער ע״ה, יחיאל טאָרבינער, האָט געוואָלט פאַר יעדן פרייז אַז איך זאָל זיין אַ לערנער און אפשר אויך דערגרייכן צום כסא הרבנות. איך האָב געלערנט מיט שמואל מאיר אייגער און אַלע שבת געגאַנגען צו ר׳ שלמהלע אייגער זיך פאַרהערן. אַז ער האָט געזאָגט, אַז איך „וואַקס אַ גאון״, האָט דער טאַטע מיך געקליידט אין די בעסטע מלבושים — אַ זיידענע קאַפּאָטע, אַ סאַמעטן היטל מיט פיינע שטיבלעטן און — די טייערסטע תפילין; ער האָט פיל געצאָלט פאַר מיין לערנען און מיך געצוווּנגען צו זיין משורר ביי ר׳ שמואל ראָבינזאָן.

מיין פאָטער איז געווען אַ קאָזשעניצער חסיד און יעדן שבת האָב איך געמוזט מיט אים גיין צום רבין דאַווענען.

אָבער דער שטן טרעפט אומעטום! דווקא ביים רבין האָב איך זיך דערנענטערט צו די בנים פון בענטשע שאַפּיראָ, אַ ייד אַ תבואה־סוחר — און אָנגעהויבן צו זיי אַרויפקומען. זיי האָבן געוווינט אויף דער שוויענטאָ־דוסקע. דאָרט איז געווען אַ זונדל גדליה, וואָס האָט שוין געלערנט אין שול און פאַרקערט אין די לינקע קרייזן, מיט סטודענטן. זיי האָבן מיך אויסגעלאַכט, געשפּאָט פון מיין קאַפּאָטע און אָנגעהויבן אויפקלערן, אַז דאָס איז נישט קיין תכלית. כאָטש ער איז געווען פיל יינגער פון מיר, איך בין גאָר געווען אַ חבר פון זיין עלטערן ברודער, דאָך האָב איך זיך צוגעהערט צו די דיסקוסיעס, וועלכע זיי האָבן געפירט און דערביי מיך צוגערעדט, אַז כ׳זאָל קומען אין „מרכז ציוני״ אויף פּיאַרסקע גאַס, ביי שפּעטן אין הויז, ווו מען לערנט וועגן ציוניזם און וועגן דעם ווי מען ווערט אַ חלוץ, מען פאָרט אויף הכשרה און דערנאָך קיין ארץ־ישראל. דאָס האָט מיך צוגעצויגן.

כאָטש איך בין געווען דער איינציקער אין אַזאַ הולך, האָט מען זיך צו מיר באַצויגן קאָרעקט און אָנשטענדיק, פון וואָס כ׳בין געווען איבערגליקלעך.

צו יענער צייט פלעגן קומען אין דער אָרגאַניזאַציע: אונדזער שכנטע הדסה רייכנשטיין, עמנואל בינדער, העלאַ מארדער, דער לערער שפּיגלשטיין, די פלאָרענצן, גיטל לאָנדאָן, פיינזילבער און די מילערס. איך האָב זיך פאַרשריבן אין דער „קבוצת העבודה״, צוזאַמען מיט בנימין איינשטיין.

צום באַדויערן האָט מען עס צוגעטראָגן מיין פאָטער ע״ה — און אַזוי ווי ער איז געווען אַ גרויסער כעסן, האָט ער געוואָלט מיך ממיתן. קודם כל האָט ער מיך פאַרטריבן פון דער היים און כ׳האָב געמוזט זיך אַרומוואַלגערן אַ פּאָר וואָכן ביי חברים. איך האָב באַשלאָסן איבערצורייסן דאָס לערנען און זוכן אַ תכלית. מיין עלטסטע שוועסטער דבורהלע מיט איר מאַן איטשע רייס האָבן קוים געפּועלט ביים טאַטן, אַז מען זאָל מיך צוריק אַריינלאָזן אין שטוב.

אַזוי ווי איך בין שוין געווען מיליטער־פליכטיק און נישט געוואָלט נאָכגעבן מיין פאָטערס פאַרלאַנג צו מאַכן זיך אַ חסרון, האָט מען מיך גענומען אין דער פּוילישער אַרמיי און פאַרשיקט קיין אָסטראָוו, אין דעם קאַוואַלעריע־פּאָלק, ווו כ׳האָב געליטן אַ דין.

ענדלעך איז מיר געלונגען צו באַפרייען זיך — כ׳האָב באַקומען אַן „אָדראָטשעניע״ אויף אַ יאָר. אין משך פון דעם יאָר האָב איך זיך געלאָזט איבערצייגן פון די אָפּ־געשפּאָלטענע חלוצים: בינדער, פיינזילבער, בערגמאַן — און מיר זענען אַלע אַריינגעטרעטן אין לינקע „פּועלי־ציון״, ווו מען האָט טיילמאָל געהאַט אויסצושטיין רעפּרע־סיעס פון דער פּאָליציי. פאַרן 1־טן מאַי האָט מען מיך אַרעסטירט און איבערגעשיקט אין דער זאַמאָשטשער תפיסה, ווייל איך האָב געהערט צום קראַסניסטאַווער פּאָוויאַט, אַלס געבוירענער אין טורבין. דאָרטן בין איך אָפּגעזעסן דריי חדשים — ביז צום סוף פון דער „אָדראָטשעניע״, און מען האָט מיך איבערגעשיקט קיין כעלם אויף אַ קאָמיסיע. איך בין ווידער גענומען געוואָרן אין מיליטער. דאַן האָט מען מיך געשיקט קיין הרוביעשאָוו, צו די „סטשעלצי קאָנ־נע״.

דאָרט האָב איך „אָפּגעקלאַפּט״ מיין מיליטער־דינסט, און ווען איך האָב זיך אויסגעדינט, האָב איך געזוכט אַ וועג צו אַנטלויפן פון פּוילן. ס׳איז מיר געוואָרן ענג אין אַלע הינזיכטן: עקאָנאָמיש, מאָראַליש און נאַציאָנאַל.

מיט שווערער מי האָב איך קוים באַקומען אַ „קופּיעצקי״־פּאַס, אַלס טוריסט קיין פראַנקרייך, מיט אַ וויזע בלויז אויף 45 טעג. אָבער געפאָרן בין איך קיין בעלגיע, ווו איך האָב זיך קאָנטראַקטירט צו אַרבעטן אין די קוילן־גרובן. איך האָב דאָס אָרט געמוזט פאַרלאָזן, צוליב דער שלעכטער כאַראַקטעריסטיק וואָס איז אויף מיר אָנגעקומען פון פּוילן. איך האָב גלייך באַקומען אַ „ווייסן״ אויסווייז און אַוועקגעפאָרן קיין פּאַריז, ווו איך געפין זיך שוין העכער 40 יאָר.

איך האָב באַזאַמען מיט אַנדערע טויזנטער אימיגראַנטן אָנטייל גענומען אין דעם סאָציאַלן געראַנגל און געגלויבט אין דעם פאַלשן משיח ביז דעם יאָר 1955, ווען איך בין געשיקט געוואָרן אויף דער געטאָ־פייערונג פון דעם פאַר־באַנד פון די יידישע געזעלשאַפטן אין פראַנקרייך. דאָ האָב איך געהאַט די ריכטיקע לעקציע אין וואָס פאַר אַ אָרט איך בין פאַרקראָכן...

קומענדיק צוריק קיין פּאַריז, האָב איך באַשלאָסן צוריקגיין צום שורש פון וואַנען איך שטאַם...

געזעגענונגס־מסיבה אין „התחייה״ אין לובלין, דעם 23.2.35, לכבוד דעם עולה זיין פון שושנה שוואַרצמאַן

האזכרה השנתית לקדושי עירנו

התקיים ביום ד׳ 24.11.71 ב־7.30 בערב, באולמי „בני ברית״ בתל־אביב, רחוב קפלן.

למחרת — סיור בירושלים.

פרטים — ראה בעמ׳ האחרון

זכרונות פון מיין היימשטאט

איתמר שוואַרץ, תל־אביב

מיט מיינע זכרונות וויל איך אויפלעבן אייניקע געשעענישן און פאקטן פונעם אמאל ברויזנדיקן, יידישן לובלין, דעם פאַרצווייגטן היסטאַרישן ישוב, וועלכער האָט אין משך פון דורות פֿרויסגעגעבן בארימטע רבנים און געלערנטע וואָס האָבן געשאפן וויכטיקע גייסטיקע ווערטן פאַרן יידישן פאלק; די שטאָט פון ועד ארבע ארצות וועלכע האָט באַניט די יידישע געזעצגעבונג; די שטאָט מיט מאַנומענטאַלע שולן, בתי־מדרשים און וועלט־באַרימטע ישיבת חכמי לובלין, שוין אָפגערעדט פון בריט־פאַרצווייגטע רעליגיעזע, קולטורעלע און געזעלשאפטלעכע אינסטיטוציעס — יתומים־הייזער, יידישן שפיטאָל, חדרים און וועלטלעכע יידישע און העברעישע שולן און גימנאזיעס. א לאַקאַלע טאָג־צייטונג, ספאָרט־קלובן, פאָליטישע פארטייען און יוגנט־אַרגאַניזאציעס, וועלכע האָבן געטראָגן ליכט און וויסן, איינגעפלאַנצט דעם גלויבן אין א שענערער און בעסערער וועלט און אויך פיל בייגעטראָגן צום אויפבוי פון מדינת ישראל.

לובלין, — מיט אירע צענדליקער גאַסן און געסלעך; פאַבריקן און ווארשטאַטן; סוחרים און ארבעטער — די צענדליקער טויזנטער אונדזערע נאַענטסטע און אומפארגעסענע לויטערע נשמות, וואָס האָבן געלעבט און געווירקט אין גייסט פון דער תורה, עבודה, צדקה און מעשים טובים.

אין א פארוואָס האָבן די דייטשע באַרבאַרן אלץ חרוב געמאַכט, פארפיניקט און פארגאַזט די יידישע לובלין, אונדזערע קדושים און טהורים וואָס זענען אוועק מיטן רויך פון די קרעמאַטאָריעס.

די דורות־לאַנגע געשיכטע פון יידישן לובלין איז תמיד געווען דורכגעזאַפט מיט בלוט, פיין און ליידן. אין אלע צייטן האָט מען געמוזט זיין וואכזאַם, כדי אָפצושלאָגן די אטאקעס פון די שונאים, זיך פארטיידיקן קעגן בלוט־בלבולים, קעגן עקאַנאָמישן בויקאָט, פאַגראָמען און אַנדערע אַנשיקענישן. די קעניגן, פירשטן און אַנדערע הערשער האָבן געזוכט דאָס בלוט דורך פאַרשידענע שטייערן און ספעציעלע געזעצן, וועלכע האָבן פאַראַרעמט און אויסגעמאַטערט די יידישע באַפעלקערונג.

נאָך פוילנס באַפרייונג פון דער לאַנגיאַריקער, רוסישער קנעכטשאפט, האָט זיך געשאפן דער אייַנדרוק אז עס קומט א נייע תקופה אויך פאַר יידן. א שטראָל פון האָפענונג האָט אלעמען דערמוטיקט. די טאַלעראַנטע באַציונג מצד דער מאַכט צו אלע בירגער, אן אונטערשייד פון גלויבן און שפראַך, האָט דערמעגלעכט די מיטארבעט אויף אלע געביטן פון שטאַטישן לעבן. די יידישע פאַרשטייער אין די געוויילטע אמטן האָבן אייַנגעשטעלט א פרוכטבאַרע צוזאַמענארבעט מיט די פוילישע, דעמאָקראַטישע און ארבעטער־פאַרטייען לטובת די בריטע פאַלקס־מאַסן — באַזונדערס אין די יאָרן פון דער ארבע־טער־מערהייט אין שטאַטראַט, וועלן די רויטע פאָן האָט געפלאַטערט אויף דער מאַגיסטראַט־געביידע און אַנגעזאָגט דעם נצחון איבער דער לאַנגיאַריקער הערשאפט פון דער רעאקציאָנערער, אנטיסעמיטישער קליקע.

זייער וואָגיק איז געווען דער יידישער אַנטייל אין דער אלגעמיינער אַנטוויקלונג פון דער שטאָט — אין האַנדל, קליין־אינדוסטריע, באַנק־וועזן און פאַבריקאַציע, ווי די באַווּסטע ביר־און בראַנפן־ברויעריין פון שטערנפינקל, זילבער און אייכנבוים; די גאַרבעריי־פאַבריקן פון בריקמאַן און זילבערשטיין, אין וועלכע עס האָבן אויך געארבעט צענדליקער קריסטלעכע ארבעטער; אין דער צווישן־שטאַטישער קאָמוניקאַציע; עס איז אויפגעבויט געווארן די פרעכטיקע „ישיבת חכמי לובלין" אין וועלכער עס האָבן געלערנט הונדערטער תלמידים פון אלע עקן וועלט און צו וועלכע עס זענען יאָר־יערלעך געקומען טויזנטער אויסלענדישע באַזוכער און עלטערן. דאָס אלץ האָט פיל בייגעשטייערט צום ווילשטאַנד פון דער שטאָט.

שוואַרצע וואָלקנס האָבן ווידער פאַרצויגן דעם האָריזאָנט און אַנגעזאָגט א שטורעם. דער גערמאַנגל צווישן דער ענדעציע און סאַנאַציע וועגן דער געשטאַלטיקונג פון פוילן איז געווען אין פולן בערן.. די רעאקציע האָט ווידער אויפגעהויבן דעם קאָפ און אָפן דעמאַנסטרירט איר שנאה צו דעמאָקראַטיע און צו יידן. אָן אַנטיסעמיטישע כוואַליע האָט אַנגעהויבן פארפלייצן די שטאָט. די אַנטיסעמיטישע צייטונגען „גלאָס לובעלסקי" און „זשע־מיא לובעלסקא" זענען טאָג־טעגלעך ארויס מיט העץ־ארטיקלען, פארשפרייט שקרים קעגן יידן, געשיט פערן און שוועבל, וואָס האָט טאקע געגעבן רעזולטאַטן.

כוליגאַנעס און מעסער־שטעכער האָבן אַנגעהויבן „ארבעטן" אין אלע צענטראַלע פונקטן פון שטאָט. די סטודענטן פון לובלינער קאַטולישן אוניווערסיטעט — די צוקונפטיקע גלחים און מאַראַל־פרעדיקער וועגן מענטשן־ליבע — האָבן זיך געמוטן די הייליקע מיסיע פון זייער לערער און וועגווייזער פאר די פאַגראָמשטשוקעס. זיי האָבן אַוועקגעשטעלט פיקעטן נעבן יידישע געשעפטן, נישט אַריינגעלאָזט קיין קריסטלעכע קונים; אייגנטימער פון קריסטלעכע צוקערניעס, וואָס האָבן עקזיסטירט א דאַנק דער יידישער קליענטור, האָבן אַרויסגעהאַנגען אויפשריפטן, אז יידן זענען נישט געווענטשן. אין די באַנען און עפנטלעכע אונטערנעמונגען, אויף פוטבאָל־מעטשן — איז מען געווען באַדראָט מיטן לעבן. רעקרוטן האָבן ראַבירט יידישע געשעפטן; מען האָט אַריינגעשטעלט א צלם אויפן שטח פון יידישן בית הקברות. איבערטרעטן די שוועל פון זאַקסישן גאַרטן איז פאר יידן געווען געפערלעך צוליב דעם אומגעשטערטן כוליגאַניזם און אַנפאַלן. די מונדירטע שומרים האָבן נישט געזען און נישט געהערט

←

א פאר וועגן דער נויטיקייט פון לאנדסמאנשאפטן

אינזש׳ אברהם לאסקאווסקי־שטאקהאמער / רמת־גן

פאראן סקעפטיקער וואס באהויפטן, אז די עקזיסטענץ פון לאנדסמאנשאפטן איז איבעריק און צוועקלאז. איינער פון די הויפט־ארגומענטן איז, אז די נאנצע ביז איצטיקע טעטיקייט האט זיך רעדוצירט צום בלויזן איינארדענען איין מאל אין יאר אן אזכרה, צו וועלכער ס׳קומט א געוויסע צאל מענשן פונעם עלטערן דור, וואס איז מיט פארשידענע פעדעם און סענטימענטן פארבונדן מיט דער אלטער היים; דאקעגן דער יינגערער דור האט נישט קיין שום פארשטערעסירונג פאר די פראבלעמען, ממילא וועלן נישט זיין קיין נאכפאלגער צו קאנטינואירן די דאזיקע טעטיקייט.

דעם עלטערן דור האלט — לויט זייער מיינונג — די אינערלעכע פארבינדונג מיט אונדזער פארגאנגענהייט. דעריבער איז פאר־שטענדלעך, אז ווען דער עלטערער דור וועט אוועקגיין, וועט די טעטיקייט פון די לאנדסמאנשאפטן וועלן איבעריק און פון זיך אליין פארשוווינדן.

נאך טענהן זיי, אז אויב די לאנדסמאנשאפטן אין די גלות־לענדער האבן נאך א געוויסע עקזיסטענץ־באראכטיקונג, זענען זיי אבער אין מדינת ישראל נישט נייטיק, און אין א געוויסער מאס, אפילו שעדלעך, וויל דאס דארף זיך פארמירן אן איינהייטלעך פאלק מיט נייע פארמען פון טראדיציע און קולטור. מיטן שטייגער און מינהגים פון די גלות לענדער דארף מען איבערריסן.

פארשטייט זיך, אז דער דאזיקער „ארגומענט" איז אן עכא פון דער באנקראטירטער כנענזים־טעאריע, וועלכע האלט, אז די צווי טויזנט יאריקע געשיכטע פונעם יידנטום אין די תפוצות, וואס האבן געשאפן גרויסע, אייביקע ווערטן — דארפן אויסגעמעקט ווערן פון דער יידישער געשיכטע.

נישט דאס איז דאס ארט בריייטער זיך אפצושטעלן און אויפצוווייזן די גרונטלאזיקייט אזן, אפילו, שעדלעכקייט פון דער טעאריע, וויל די דערפארונג און דאס לעבן באווייזן וויי נייטיק און נוצלעך ס׳איז די עקזיסטענץ און טעטיקייט פון די לאנדס־מאנשאפטן, איבערהויפט אין ישראל.

אונדזער מדינה נעמט אויף מאסן עולים פון פארשידענע לענדער אזן, לויט אירע מענלעכקיטן, באמיט זי זיך צו שאפן אנטשפרעכיקע מאטעריעלע באדינגונגען זיי איינצואראדענען. ס׳האט זיך אבער ארויסגעוויזן, אז די אומצופריידנקייט, אזן אין א סך פאלן אויך יריידה־דערשיינונגען, זענען א פועל־יוצא נישט נאר פון מאטעריעלע שוועריקייטן, נאר דער עיקר — פון פארפרעמדקייט אזן נישט געפונען א ווארעמע, היימישע סביבה. אין דעם פאל קענען אזן באדארפן די לאנדסמאנשאפטן זייער א סך אויפטאן.

די הויפט־אויפנאבע דארף זיין צו שאפן פארן נייעם עולה די געהעריקע משפחהדיקע, הארציקע אטמאספער, צו טרעפן זיך מיט נאענטע אזן היימישע, מיט וועלכע ער וועט געפינען א בשותפותדיקע שפראך אזן פארשטענדעניש. וויייל די דאזיקע ערשטע שריט דעצידירן אפטמאל וועגן דער ריכטיקער אבסאארבירונג פון די פריש־געקומענע..

ס׳איז נישט פארשטענדלעך, הלמאי דאס קליטה־מינימטעריום האט ביז איצט נאך נישט פארשטאנען דאס פראבלעם אזן נישט געשטעלט זיך אין קאנטאקט מיט די לאנדסמאנשאפטן.

אויך דער ארגומענט, אז דער יונגער דור וויייזט נישט ארויס קיין אינטערעס צו אונדזער חורבן אזן צו די פארשניטענע יידישע קהילות אין איראפע, איז דורכאוים א פאלשער. די ווירקלעכקייט האט באווייזן, גראד אין דער לעצטער צייט (איך רייד דא איבערהויפט וועגן אונדזער לאנדסמאנשאפט), אז עס פליסן ארויין צו אונדזער קאמיטעט וועגדונגען פון פאלקס־אזן מיטל־שולן וועגן מאטעריאלן אזן היסטארישע דאקומענטן בנוגע דעם לובלינער יידנטום, צו וועלכע די שול־יוגנט וויייזט ארויס אינטערעס.

אויך אייניקע דיפלאם־ארבעטן פון אבסאלוועטן פונעם העב־רעישן אוניווערסיטעט — וועלכע וועלן טיילווייז פינאנסירט דורך אונדזער קאמיטעט — זענען געווידמעט דער געשיכטע פונעם לובלינער יידנטום, צי פון אנדערע קהילות.

דער עצם פאקט, וואס אויף די יערלעכע אזכרות טרעטן אויף שילער אזן שילערינס פון די שולן, באוויייזט וויי וויייט אונדזער יוגנט איז נישט גלייכגילטיק צו די דאזיקע פראבלעמען.

די אויפגאבע פון אונדזער קאמיטעט דארף דעריבער זיין ענגער צו מאכן דעם קאנטאקט מיט דער שול־יוגנט, כדי צו קולטיווירן פיעטעט אזן יראת הכבוד פאר די ווערטפולע גייסטרייכע טראדיציעס אזן נישט דערלאזן, אז די דאזיקע פאזיטיווע דערשיינונג זאל פארשוווינדן. פארקערט, מ׳דארף זיך באמיען זי צו פארטיפערן אזן פארבריייטערן.

א באזונדערע אויפגאבע שטייט פאר דער לאנדסמאנשאפט צו פראציבירן דעם אנדענק פון אונדזערע קדושים.

די פראציבירונג דארף רעאליזירט ווערן אין פארשידענע פארמען: קודם־כל דארף מען אויפשטעלן א דענקמאל־מאנומענט פאר די קומענדיקע דורות, וואס זאל דערציילן אזן דערמאנען די מארטיראלאגיע פון אונדזער פאלק. ס׳איז אויך נייטיק ארויסצו־געבן פארשידענע מאנאגראפיעס אזן אויסגאבן, וווּ ס׳זאלן קומען צום אויסדרוק די אייביקע ווערטן פון אונדזער קולטור, ליטעראטור אזן טראדיציע.

אויב די פינאנסיעלע מעגלעכקייטן דערלויבן, דארף מען אויפשטעלן א „בית לובלין", אין א קלענערן אדער גרעסערן פארנעם, אפהענגיק פון די מיטלען וואס ווערן שטייען צו אונדזער דיספאזיציע. אין אזא הויז, זאלן זיך קענען צונויפטרעפן דער עלטערער אזן יינגערער דור, עולים חדשים אזן ותיקים, וווּ ס׳זאלן ווערן קאנצענטרירט אלע מאטעריאלן אזן דאקומענטן, וועלכע זענען פארבונדן מיט דער געשיכטע פונעם לובלינער יידנטום.

דאס איז נאר א טייל פון די פילזייטיקע אויפגאבן, וועלכע אונדזער לאנדסמאנשאפט דארף רעאליזירן אזן וואס באראכטיקן פולשטענדיק די עקזיסטענץ אזן פרוכטבארע טעטיקייט פון דער לאנדסמאנשאפט.

די הילפס־רופן פון די צעשלאגענע יידן. (ווען איך שרייב די דאזיקע שורות, פיל איך נאך די קלעפ פון די גו־מענע שטעקנס, וואס מיר האבן ארויינגעכאפט פון די כוליגאנעס).

דער פרעכטיקער שטאטישער גארטן מיט די מאלעריישע אלעען, וואסער־פאנטאנען, בלומען, מיטן בערגל ארום דער „תליה" וווּ מען האט אמאל געהאנ־גען פוילישע פאטריאטן — פרייהייטס־קעמפער, איז געווען א צוציונגס־ארט פאר דער שטאטישער באפעל־קערונג, בפרט פאר דער יוגנט. דארט פלעגן פארקומען צוזאמענטרעפן, וווּ מען האט דיסקוטירט וועגן כל־ערליי וועלט־פראבלעמען, געטרוימט וועגן רעוואלו־ציע און פעלקער־פארבריידערונג.

צערונען דער שיינער חלום אין אנבליק פון דער גרויער ווירקלעכקייט — געבליבן איז ביטערע אנטוי־שונג...

איז נייטיק אן „אירגון יוצאי לובלין" ?

יוסף אכטמאן, תל־אביב

יאָרן־לאַנג עקזיסטירט אין ישראל דער „ארגון יוצאי לובלין", וועלכער גרופירט אָרום זיך די פאַרבליבענע, אַמאָליקע לובלינער חלוצים און די רעשטלעך אָפּגעראַטעוועטע פון דעם נאַצישן ניהגום. אָבער אַלע באַאַמטן געדענקען און דערמאָנען מיט בענקשאַפט און טרויער די אַלטע היים, היטן אָפּ דעם זכר פון דעם אַמאָליקן יידישן לובלין.

אמת איז, אַז לובלין איז אין אַ געוויסער מאָס געווען ענלעך מיט די יידן און זייער אָרט לעבן, מיט די גאַסן און געסלעך, מיט די געזעלשאַפטלעכע, קולטורעלע און סאָציאַלע אינסטיטוציעס — צו אַנדערע יידישע שטעט אין דעם פאַרמלחמהדיקן פּוילן, וואָס זענען אומגעבראַכט געווארן דורך די נאַצישע פאַרברעכער און זייערע מיטהעלפער. דאָך איז אונדזער לובלין געווען אַנדערש און מיט אַ סך ספּעציפישע שטריכן זיך אויסגעטיילט פון אַנדערע, ענלעכע מקומות. פאַר אונדז לובלינער איז אַלץ געווען טיפיש לובלינעריש.

ס'איז אויך כדאי אונטערצושטרייכן דאָס ה י מ י ש ק י י ט פון אונדזער שטאָט לובלין. דער ייד פון ביאליסטאָק און לאָדזש איז נישט געווען ענלעך צו דעם לובלינער ייד מיט זיין אָרט ריידן און אין לובלינער בתי־מדרשים האָט מען געדאַוונט נוסח כהנם בית־מדרש און די לייפּער־שול.

לובלין איז געווען שטאָלץ מיט די צוויי יידישע גימנאַזיעס (הומאַניסטישע און גלאסבערג), מיט דעם יידישן שפּיטאָל וואָס איז אויך געווען א שטיקל אוניווערסיטעט פאַר מעדיצין־לעקציעס און פּראַקטיק פאַר יונגע דאָקטוירים; מיט דער יידישער „אַכ־ראַנע" אויף גראַדזקע — א בכבודיק אָרט פאַר יתומים און זקנים; מיט דער ישיבה „חכמי לובלין"; מיט די מהר"ם און מהרש"ל שולן; מיט דעם אַלטן הייליקן אָרט אויף דעם וועג צו קאַלינאָוטשיזע און פיל אַנדערע אינסטיטוציעס, וואָס האָבן באַשיינט דאָס יידישע לובלין, די שטאָט פון ועד ארבע ארצות...

ווו זענט איר, די יידישע סוחרים (נעמערעס, ציטרינס און פעלערס) פון דער לעדער־בראַנשע — פון דער קאַוואַלסקע? וווּ זענט איר די סירקינס, גאָליבטערס, אַנלענדערס, בערל קאַבאַקס — פון דער מאַנופאַקטור־בראַנשע אויף דער לובאַרטאָוסקע? נישטאָ מער די פיינזילבערס פון דער גאָלאַנטעריע, די וואַלמאַנס פון אייזן און די קאָפּל וווּרמאַנס פון דער קאַלאַניאַל־בראַנשע, וואָס זענען מיט זייער קאַמערציעלן ברען נישט אָפּגעשטאַנען פּוי

לבני לובלין בארץ!

יחידים וארגונים שלנו בחו"ל תורמים בעין יפה דולרים ופרנקים ליוצאי לובלין בישראל. אלא לפעמים הם גם שואלים: מה תומתם של הלובלינאים במדינת ישראל לארגונם?

אנא, חבר! אל תהסס ואל תדחה לערב האזכרה את תשלום מס־חבר (12 ל"י) ותשלום עבור „קול לובלין" מס' 5 (5 ל"י). עוד היום שלח על חשבוננו — בנק הדואר 6-27638-4 את המגיע. לא נסרב לקבל גם תוספת לסכום הנ"ל — עבור עזרה הדדית, פעולות תרבות ואירגון.

תודה מראש!

ה ו ע ד

די סוחרים אויף דער פראַנצישקאַנער, געגנט און די נאַלעווקעס אין וואַרשע.

*

פאַראַן אין ישראל אַ קליין הייפל לובלינער יידן, וואָס דענקען אַז דאָ, אין דער יידישער מדינה, וווּ מען שמועסט פון קיבוץ־און מיזוג גלויות, פון צוואַמענשמעלצן אַלע עדות פון מזרח און מערב, איז אפשר איבערריק א לאַנדסמאַנשאַפט. איך בין אַבער בייַ דער מיינונג, אַז אַזא שטאַנדפונקט איז פאַלש, אומבאַגרינדעט און אַפילו שעדלעך. פאַרשטענדלעך, אַז וועגן מען געהערט צו א געוויסער געזעלשאַפטלעכער אינסטיטוציע, ווי דער „אירגון יוצא לובלין", נעמט מען אויף זיך א התחייבות פון וועלכער מען וויל און עס לוינט זיך ארויסצודרייען; נישט יעדער לובלינער אין ישראל וויל און עס פאַסט אים, נאָכן ארויפּארבעטן זיך, צו דערמאַנען יענע צייטן אין לובלין, וועגן מ'האָט אויף שבת געשאַכטן א הערינג... זיי טענהען: לאָמיר פאַרגעסן דעם גלות — דערבייַ פאַרגעסן זיי, אַז א פאַלק אָן א פאַרגאַנגענהייט, אָן א המשך — איז נישט קיין פאַלק! בפרט אַז אונדזער גלות־עבר איז פול מיט קולטור, שפּראַך, טראַדיציע, רייך אין גוטע מידות און מינהגים, מיט א ריין פאַמיליע־לעבן, מיט א מתן בסתר, מיט אַפּפערוויליקייט — איינער פאַר אַלע און אַלע פאַר איינעם!

דווקא מיר יידן (נישט ווי אַנדערע פעלקער) עקזיסטירן א דאַנק דעם, וואָס מיר היטן אַפּ אונדזער טראַדיציע און דערפאַר זענען מיר ביז היינט פאַרבליבן א פאַלק. דאַרפן מיר דעריבער זיך שעמען מיט אונדזער נעכטן בלויז דערפאַר וויל ער איז געווען גלות, פאַר וועלכן מיר זענען היסטאָריש נישט שולדיק?

פאַרוואָס שעמען זיך נישט די „קולטורעלע" דייטשן מיט זייער אַפּשטאַם פון די האַלב־ווילדע גערמאַנען, אין דער צייט וועו מיר יידן האָבן שוין געהאַט דעם רמב"ם; פאַרוואָס שעמען זיך נישט די פראַנצוזין, אַז זייערע עלטער־זיידעס האָבן האַלב־נאַקעטע געקעמפט ווי די חיות, בעת מיר יידן האָבן שוין געהאַט געשאַפן הערלעכע קולטורעלע ווערטן? אין דער זעלבער צייט האָבן „געקרוינטע קעפּ" אַפילו נישט געקענט זיך אונטערהתמענען.

*

אויף אונדזער דור, אויף דעם לעצטן דור, וואָס געדענקט און האָט איבערגעלעבט די שואה — דעם גרויסן יידישן אומגליק — ליגט די פליכט, דער מאַראַלישער און היסטאָרישער חוב תמיד צו געדענקען, פאַרשן און דערמאַנען אַנדערע אין אַלץ וואָס ס'האָט פאַרמאַגט און באַלויכטן אונדזער שטאָט לובלין!

מיר, איבערגעבליבענע בנים לעבן לובלינער, דאַרפן אריינפלעכטן די פּרעכטיקע „בלום לובלין" אין דעם גרויסן פילפאַרביקן קראַנץ פון אַנדערע שטעט און שטעטלעך פון דעם אַמאָליקן פוילן, וואָס ווען שוין קיין מאָל נישט אָפּבליען, אויפשטיין — וויל לובלין האָבן די נאַצים דערטרונקען אין א ים פון טרערן און בלוט.

מיר דאַרפן דערפילן אונדזער שליחות און זאָגן „קדיש" אַזוי לאַנג ווי מיר לעבן. ווי א יתום נאָך אונדזער שטאָט לובלין — מיט ליבשאַפט, בענקשאַפט, מיט אַן אייביק צעבראָכן הארץ — וואָס זאָל זיין אַזוי אמתדיק ווי א קדיש נאָך פאַרלוירענע טאַטע־מאַמע!

לובלינער אין ישראל און טוריסטן, וואָס ווילן זיך פאַרבינדן מיטן קאָמיטעט — ווערן געבעטן צו טעלעפאָנירן צו די פאָלגנדיקע חברים:

מ. האַרן — 442524	לאה קוריס — 244410
מ. וואַסאַנג — 225471	י. רייכנשטיין — 740110
אינזש' לאַסקאָווסקי — 742410	ד. שטאַקפיש — 745083

יעקב גלאטשטיין - צו זיין 75 סטן געבוירנטאג

אונדזער חשובן בן־עיר, דעם טאַלאַנטפולן יידישן דיכטער, עסייאיסט, פובליציסט, קריטיקער און פּראָזאַיקער, דעם טייערן ייד מיט דער געבענטשטער פעדער —

י ע ק ב ג ל א ט ש ט י י ן

די האַרציקסטע ברכות צו זיין 75סטן געבוירן־טאָג

אין נאָמען פון אַלע לובלינער יידן אין מדינת ישראל.

זייט ווייטער ממשיך, ווי ביז איצט, מיט ווייטערדיקע אויפטוען פאַר דער יידישער ליטעראַטור און קולטור — ביז 120 יאָר!

קאָמיטעט פון אירגון יוצאי לובלין אין ישראל

יעקב גלאטשטיין

א ייד פון לובלין

ס׳איז גאָרניט געגאַנגען פאַרלוירן.
ס׳איז עפּעס פֿרויסגעקומען דערפון.
ס׳האָבן שפּאַציר־טרירט אַריינגעזונגען
אין צעליכטיקטע מויערן.

נאַקעטע צווייגן גאָלדיקן מיט זון.
א ווינטער־טאָג אין ניו־יאָרק
קאָן קרעפּטיקן מיט וואַלדוויין די לונגען.
די פּים זינגען ליד נאָך ליד.
איך בין א באַטייליקטער ייד,
מיטן יידישן גאָט
אין א פּרייער שטאָט.

א באַטייליקטער ייד בין איך געגאַנגען,
אויף ניו־יאָרקער גאַסן,
מיט מיינע יידישע געזאַנגען,
אַן איינגעלויבטער זינגער
מיט צעריסענע שיך,
באָרווסע פינגער.
א פרייער זינגער, אַליין אָן אַן עול.
דער פייכטער לעק פון שטיין
האָט געקיצלט מיין קול.

אין אַלץ וואָס מיינע אויגן האָבן געזען,
בין איך געווען,
אין אַלץ מיט מיין ליד —
א באַטייליקטער ייד.

וואָס מער כ׳לעב אַוועק
פון יענע יאָרן,
נענטער קומען זיי
מיין הונגער אַפּצופּרישן.
מיינע פּאַרשעמטע נאָזלעכער
זענען דורכגענומען געוואָרן,
מיט געבראָטענע קאַטשקעס
אויף געדעקטע טישן.

א הונגעריקער ייד, מיט געדענקטע פּסוקים,
מיט יידישן פּאַרשטאַנד,
האָט אויף איינגענומענע
ניו־יאָרקער גאַסן געשפּאַנט.

(פונעם בוך „א ייד פון לובלין", ציקאָ־פּאַרלאַג, ניו־יאָרק, 1966, 128 ז׳).

יוסף שלמה גלאטשטיין

יעקב גלאטשטיין, ניו־יאָרק

אין אונדזער דירה אין לובלין איז געהאָנגען אַ פאָטאָגראָפיע פון אַ הויכן און שייגעם יונגן בחור, וואָס איז געשטאַנען לעבן אַ רייטוועגעלע. זיין שפּיץ־קאָפּ האָט באָצירט אַ וועליסאָפּעד־היטל, וואָס האָט אים אין מיינע אויגן געגעבן דעם אויסזען פון אַ יונגן לאָרד. פון דער פאָטאָגראָפיע האָט, אין דער לובלינער שטוב, אַראָפּגערעדט געוואָלטיקע עשירות און „ראָסקאָש", כאָטש קיין אַנדערע סימנים פון גרויס רייכטום אָנהוץ דעם בחור, דעם וועליסאָפּעד און דעם וועליסאָפּעדן־היטל — זענען אויפן בילד נישט געווען.

כ׳האָב געווּסט אַז דאָס בילד איז די פאָטאָגראָפיע פון מיין אַמעריקאַנער קוזין — יוסף שלמה, וואָס איז יינגער געווען פון מיר מיט אַ צען וואָכן. כ׳בין געווען זיכער, אַז ער לעבט אין גרויס לוקסוס, אַבער כ׳האָב אים נישט מקנא געווען פאַר זיין רייכטום, נאָר פאַר זיין לעבן אין דער פרייער אַמעריקע. די פרייהייט האָט ממש אַראָפּגעשייניט פון זיין יוגנטלעכן קיילעכדיקן פּנים, פון זיין מונטערן שטעל, ווי ער איז געשטאַנען לעבן זיין רייט־וועגעלע.

דעם אַמעריקאַנער פעטער מיינעם האָב איך געדענקט פון זיין ערשטן אומגעלונגענעם פרווו צו פאָרן קיין אַמעריקע. כ׳קאָן זיך שוין מער נישט דערמאָנען פאַרוואָס מ׳האָט אים נישט אַרײַנ־געלאָזט, אַבער כ׳געדענק גוט ווי מ׳האָט אים אויפגערופן אין דער מהר״ם־שול און געגעבן אַ שיינע עליה, אַ פעטערע ווי ס׳איז אים געווײַנלעך געקומען, לויט זיין שטאַנד אין דער געזעלשאַפט. די שול־יידן האָבן געערעדט וועגן אים מיט דרך־ארץ, ווי פון אַן אַמעריקאַנער. געטראָגן האָט ער שוין דעמאָלט אַ האַרטן קאָפּעליוש. דעם שטייפּן הוט האָט ער שוין געמוזט איינהאַנדלען אונטערוועגנס, אַבער פאַר די שול־יידן איז דאָס געווען אַ צייכן, אַז ער איז שוין כּמעט דאַרטן געווען.

דער פעטער מיינער — פּיניע — איז תמיד געווען גוטמוטיק און פריילעך. ער האָט זיך כסדר געוויצלט און געוואַרפן ווערטלעך, כאָטש ער איז געווען דער ביטערסטער אַרעמאַן פון אַלע זעקס ברידער זיינע, מיין טאַטן אַריינגערעכנט. זיין פאָפּיראָסן־מאַכעריי האָט אים קיין פּרנסה ניט געגעבן און דער דוחק איז געווען גענוג גרויס צו שטויסן דעם דאָזיקן גוטמוטיקן ייד, ער זאָל ווידער פרווון עמיגרירן; און די צווייטע יאָזדע איז אים טאַקע געלונגען.

קיין גרויסער בריוו־שרייבער איז דער פעטער פּיניע נישט געווען, כאָטש ער איז געווען גוט באָהאָוונט אין אַלע שמרס און עזר בלאָשטיינס ראָמאַנען. ער האָט אַפילו געליעבט אַ יידיש בלאָט אין לובלין, אַבער בריוו שרייבן האָט ער זיך געפּוילט. נאָך די ערשטע עטלעכע וויצלדיקע קאָרטלעך מיט די אויסגעציקלטע ברוך השמס, איז ער פאַרפאַלן געוואָרן מיט זיין גאַנצע משפּחה, וואָס ער האָט באָוויזן אַריבערצוגעמען.

איך בין געווען זיכער, אַז דעם אַמעריקאַנער פעטער לעבט זיך אין אַמעריקע אָקוראָט ווי דאָס בילד פון זיין בכור האָט געריידט צו מיר — רחבותדיק. און אָוודאי און אָוודאַי אַן דאגות פרנסה. דערפאָר איז מיין דערשטוינונג געווען אַ ביטערע וועז דער „האַיאָס״־אָגענט האָט מיך געגעבן אַ שטעל אַריין אין מיין פעטערס הויז. מיר איז גלייך געוואָרן פינצטער אין די אויגן. אַזאַ אַרעמקייט האָב איך נישט געהאָט געזען אָפילו אין לובלין. מיר האָבן שוין אפשר אַלע פאַרגעסן דעם „פעטן״ דלות פון דער איסט־סייד אין יענע יאָרן, מיט איבער אַ האַלבן יאָרהונדערט צוריק. וועז איך בין געקומען זוכן מיינע גליקן אין אַמעריקע. דער קאָנטראָסט מיט דעם וואָס איך האָב אַראָפּגעלייענט פון מיין אַמעריקאַנער קוזינס בילד איז געווען — צום חלשן. מיין קוזינס ענלעכקייט צו דער פאָטאָגראָפיע איז אויך געווען אַ חלשותדיקער. די אַרעמקייט, די דאגות, דער חושך אין דער ענגער דירה זענען געלעגן אויף אַלעמענס פנימער און זיי פאַרפינצטערט...

מיין פעטער איז פון אַ גילדזן־שטאָפער געוואָרן אַ ציגאַר־מאַכער. כּמעט דאָס גאַנצע הויזגעזינט האָט געהאָלפן דעם פעטער וויקלען די ציגאַרן — די מומע, יוסף דזשאָן, דער עלטסטער; דער צווייטער זון, דזשעק; די יינגערע האָבן אויך אונטערגעהאָלפן בייַ דער גרויסער פאַבריקאַציע, און דער פעטער האָט אַלעמען אונטערגעאָגט מיט וויצלעך און גלייכווערטלעך.

אָט אין אַזאַ וויסטער אַרעמקייט איז יוסף געוואָקסן. ער האָט געאַרבעט פון די ערשטע טעג וועז ער איז געקומען קיין אַמעריקע, ס׳הייסט פון זיינע וואָסערע זיבן־אָכט יאָר אָן. דער אַרויסהעלף בייַם טאַטנס ציגאַר־פאַבריק איז געווען אַ צוגאַנג נאָך זיין אהיימ־קומען פון זיין אייגענער שווערער אַרבעט — אַרומלויפן מיט צייטונגען, אָדער שטיין אויף די פיס אין אַ קענדי סטאָר צען־צוועלף שעה. ווי אַזוי ער האָט זיך אויסגעגלייכט מיט דער אַמעריקאַנער צוואַנגשולע וווייס איך נישט, אַבער אים איז אפילו נישט געלונגען צו ענדיקן די עלעמענטאַר־שולע. דאָס ביסל יידיש האָט ער געבראָכט פון דער היים און ס׳איז אים געבליבן גענוג אויף אַנצוקניפן מיט מיר די ערשטע נאָענטע פריינדשאַפט.

קורץ, נאָך מיין קומען קיין אַמעריקע איז יוספס מאַמע אַוועק פון דער וועלט. זי איז אינגאַנצן אַלט געווען 39 יאָר. דער פעטער פּיניע האָט לאַנג נישט געוואָרט. ער האָט זיך מיט רחמנותדיקע אויגן פאַר מיר פאַרענטפערט, אַז זיין הויזגעזינט מוז האָבן אַ וויַיב און אַ מאַמע. ער האָט חתונה געהאַט מיט אַן אַלמנה, וואָס האָט אים געבראַכט נדן — עטלעכע אייגענע קינדער, אין שטוב איז געווען אַזוי „פריילעך", אַז ס׳האָט פאַרקלעמט ביים הארץ.

קלייב איך זיך דאָ נישט צו דערציילן יוספס ביאָגראַפיע אָדער מיין אייגענע, וואָס איז געווען אין אים פאַרקנופט מיט זיינער במשך די ערשטע יאָרן מיינע אין ניו־יאָרק. אַבער נישט איין מאָל האָב איך זיך צוריקגעוואָרפן צו יענע ערשטע יאָרן, דער עיקר וועז איך פלעג זיך לעצטנס באַגעגענען מיט יוסף שלמהן (אַ נאָמען נאָך אונדזער זיידן פון טאַטנס צד): „גוואַלד, ווי אַזוי איז אונדז געלונגען זיך אַרויסצוריסן אויף דער לעבעדיקער וועלט?" אָבער נאָך מער האָב איך זיך געוווּנדערט אויף דעם אופן ווי יוסף האָט זיך געלאָסן און מעטאָדיש איבערגעאַרבעט און אויסגע־מייסטערט פון זיך אַ שלימותדיקן און אינטעליגענטן ייד, מיט אַ בריייטן געזעלשאַפטלעכן אינטערעס.

דער תירוץ איז — זיינע אייגענע מעלות טובות. ער איז געווען באָשאָנקען מיט גוטסקייט, וואָס האָט צוגעצויגן מענטשן צו אים. עו׳ האָט ליב געהאַט צו טון — טון פאַר יענעם. ער האָט משונהדיק ליב געהאַט אַרבעט, נישט שאָנעוועגדיק זיך, דאָס אייגענע געזונט אָפילו. ער האָט זיך פשוט דערטרונקען אין אַרבעט, אָפילו וועז ער האָט זיך שוין צוריקגעצויגן פון זיין אָפּיציעלער באָשעפטיקונג, האָט ער זיך אַליין נישט געלאָזט קיין פרייַע מינוט.

ער איז תמיד געווען אַן אייגנגעשאַפענטער און געטאָן כלל־אַרבעט אויף זיין אייגענעם שטייגער. ער איז געוואָרן אָנגעזוען אין יידיש־סאָציאַליסטישע קרייזן. אָבער די ריכטונג דערפאַר האָט אים געווען שפּרה. דאָס איז געווען דאָס מזלדיקסטע, וואָס איז יוספן באַשערט געווען. שפּרה — מיט איר אייגענער דינאָמיק, אירע פולע טעג אַרבעט לטובת הכלל — פאַר יידישער קולטור, פאַר יידישער דערציונג, פאַר מדינת ישראל — האָט געהאָט די גרעסטע השפּעה אויף יוספן. שפּרה גלאָטשטיין איז אין אונדזערע קרייזן ביים הייַנטיקן טאָג אפשר די פאָפולערסטע געזעלשאַפט־לעכע טוערין. פאַר איר איז דער מעת־לעת צו קליין. די שעהן פון טאָג זענען נישט אירע, נאָר זיי געהערן דער יידישער געזעלשאַפט. אָבער ביי דער דאָזיקער שווערער דיסציפּלינירטער אַקטיוויטעט האָט זי דערצויגן און געהאָלפן אויסבילדן אַ זון מיט אַ טאָכטער — חיים גלאָטשטיין, אַ באַקאַנטער פסיכיאָטער און אַן אוניווערסיטעט־פּראָפעסאָר, און אַ טאָכטער נעמי, מחברין פון ענגלישע פעדאַגאָגישע טעקסט־ביכער פאַר מיטל־שולעס.

אַבער זי האָט אויך געהאַלפן דערציען יוספן און אים סטי־מולירט צו גיין מיט איר אויפן זעלביקן יידישן וועג. שפרהס אומגעווײנלעכע ביאַגראַפיע וואָלט פאַרנומען אַ היפש בוך. זי איז נאָך געווען אַ יונג קינד וועז זי האָט אַוועקגעוואַנדערט מיט איר טאַטן קיין ארץ־ישראל. דער פאַטער איז געווען אַ רב און אַ גרויסער אַרעמאַן. די מאַמע איז אַוועקגעפאַרן קיין אַרגענטינע מיט די אַנדערע קינדער. די משפחה איז געווען צעריסן און צעבראָכן.

די ערשטע וועלט מלחמה האָט שפרהן מיט איר טאַטן פאַר־טריבן קיין גריכנלאַנד, וווּ ער איז פלוצים קראַנק געוואָרן און געשטאָרבן. די יונגע יתומה האָט זיך דערשלאָגן קיין ענגלאַנד, וווּ זי האָט אַ צייט שווער געאַרבעט, שפעטער איז זי געקומען קיין אַמעריקע וווּ זי האָט ערשט דורכגעמאַכט אַ פולן קורס פון שאָפּ־אַרבעט. וויּ אַזוי זי איז געווען די שפרה, וואָס העלפט באַוועגן די רעדער פון אונדזער אינטים־יידישער געזעלשאַפטלע־כער טואונג אויף פאַרשיידענע געביטן, איז אויך אייגע פון די רעטענישן, וואָס מ׳קאָן אפשר אַנרופן זיך־דערציונג און דער סוד און טריומף פון פערזענלעכקייט. פאַר יוספן איז שפרה געווען דער אמתער זיווג מן השמים.

די ערשטע דריי־פיר יאָר פון מיינע מ׳שטיינסגעזאָגט לעבן אין אַמעריקע, אַפגערישן פון טאַטע־מאַמע דורך יאָרן פון דער ערשטער וועלט־מלחמה, איז יוסף געווען מיין פאַרזאָרגער און אַנשפאָר, נאָר דעם ווי איך בין שלימזלדיק אַרויסגעפאַלן פון צענדליקער מלאכות, וועלכע איך האָב אויסגעפרוווט און וואָס האָבן מיך אויסגעפרווווט. יוסף פלעגט מיר איבערלאָזן אַ קוואָרטער אויפן טאָג חיונה. אין יענער צייט זענען 25 סענט געווען אַ שטיקל מטבע. אַליין איז ער אַוועק שוועד אַרבעטן ווי אַ מאַטאַרמאַן אויף אַ „טראַלי״. אַפטמאָל פלעג איך אַפשפּאַרן אַ ניקל, אַפפּאַסטן אַ גאַנצן טאָג און עסן אַוונטבראָויט אין דעם ניי־געגרינדעטן קאַאָפּעראַטיוון רעסטאָראַן אויף סעקאַנד עוועניו. דאָרט האָט אַ פוילער מאַלצייט מיט אַ פאַרשפּייז, זופּ, אַ פאַרצייט פלייש, פלוימען, טיי מיט קיכלעך — דער גאַנצער הכל בכול געקאָסט אַ קוואָרטער און דער ניקל פון אַ פריערדיקן אַפשפּאָר האָט מיר געדינט ווי טרינקגעלט פאַרן קעלנער.

דער קאַסירער איז געווען אַ רויטער יונגערמאַן — אהרן סטאַלינסקי, דער פאַטער און באַגרינדער פון יידישן קאַאָפּעראַטיוון געדאַנק, מחבר פון ביכער און בראָשורן וועגן קאַאָפּעראַטיוון. ער איז געווען מיינער אַ שול־חבר אין דער מאַנהעטן „פרעפּ״־סקול, וווּ מ׳האָט אויף גיך צוגעגרייט יידישע יונגעלייט פאַר אַן אריינטריט־עקזאַמען אין די קאָלעדזשעס און אויסגעבאָקן — דאָקטוירים, דענטיסטן, אַדוואָקאַטן און אַפּטייקערס. אַז כ׳בין געזעסן אין דעם דאָזיקן ריינעם רעסטאָראַן און מ׳האָט מיר נאָך צוגעטראָגן דאָס עסן, און שפעטער, ביים צאָלן דעם אייגציקן קוואָרטער אין מיין פאַרמעגן, האָב איך נאָך געקאָנט כאָפּן אַ שמועס מיט דעם טעאָרעטי־קער פון קאָאָפּעראַטיווע יסודות (אגב, וווּ איז סטאַלינסקי אהינגעקו־מען ?), האָב איך זיך געשפירט ווי אַ שטיקל מענטש אין די פאַרגליווערטע יאָרן פון דער ערשטער וועלט־מלחמה, וועז ס׳איז פאַר אַ פאַרלוירענעם און איינזאַמען יונגן יידישן בחור געווען זייער גרינג צו ווערן — אַ פאַרלוירענער.

דורך יענע שוועדע יאָרן איז יוסף מיר געווען אַ ברודער און אַ באַשיצער. כ׳האָב עס קיין מאָל נישט פאַרגעסן און כ׳וואָלט דעם טעם פון יענע יאָרן באַדאַרפט אַמאָל איבערגעבן באַריכות.

(„דער וועקער״)

עושה הנפלאות מלובלין

(על ספרו של י. בשביס)

י. ח. בילצקי, תל־אביב

יצחק בשבים משוייך לאסכולה של סו־פרים הצופים למעמקי נפש האדם, אם על דרך הממשות, אם על דרך המיסתורין, ואין לגבול גבול בין שני אלה. המיסתורין והממ־שות מסתייעים אחד בשני ויש ביניהם רציפות והדיקות: שניהם באים לבנות את הסיפור אברים־אברים, וזה כדי לאחזו בקורא עד הדף האחרון. המיסתורין והממשות חיים ב־שלום ושניהם ניזונים אחד מבשרו ורוחו של השני. אם גם לכל אחד מהמרכיבים בחינותיו העיזניות, האסטטיות והמוסריות. גדולתו של סיפורו היא בכך ששני המרכיבים האלה הם מאוד דינמיים ודרכי התנועה שלהם זיגזגיות. אין רגע מנוחה ביצירתו של י. בשבים.

הדמות המרכזית בספר איננו רק גיבור העלילה, אלא גם כל נשותיו וכל הנופים המלווים את הדמויות. אם נחפש גבור־עלילה נמצא אותו בדמותם של שני היצרים: זה הטוב והרע, אשר לשניהם יש פרטניפיות ל־התערבות בחיי האדם. שניהם שחונו ב־כשרון בנייה וסתירה. הם משלימים אחד את השני, אם גם תפקידיהם צוררים זה לזה.

נפשו של הקוסם והלהטוטן מלובלין — מעמקים משלה, הפורצים גדרות והם עמו־סים בעיות לרוב אשר כולן צמודות לאדם החי, ללהטוטן. הגורל קיפח את האדם אשר עומד יום־יום בסכנת נפשות על חבל ה־להטוטים קיפוח חמור ביותר: דבר אחד חסר לו: י ל ד י ם. מעמדו בחברה כלהטוטן — נ ק ל ה. שלושת היסודות: המקצוע, העקרות, הסטטוס החברתי בונים דמות שמן הדין כי תגיע בהמשך חייה לתחיית־קיומו בעולם. אם נוסיף את המרכיב החשוב: י צ ר י ם — נמ־צא כבר בממלכת הסיפור על סבכיו וב־ממלכת הסופר הצופה למעמקי נפש האדם.

גם נפשו של הגבור ההופך להיות מאיש קרקס לצדיק עושה נפלאות, המסתגר, בין קי־רות אבן — מעמקים משלה. כי ע״כ דמות טרגית לפנינו, מפולגת ומסוכסכת עם עצמה: חושק בנשים ושונא אותן, כמו ששיכור שונא י״ש. אדם בעל מקצוע הניזון ממחיאות־כפיים וחי מהן — סולד מפני השחקנים, מפני הקהל וגם מפני עצמו ומפני אהובתו המבקרת ודאי את הצגותיו; תוהה הוא עם מזוג דת ועולם הזה, חיי משפחה וזנות, אהבה נוצרית ושנאה חילונית. כדבריו של בשבים: אדם מפולג. התאווה הלקתה אותו בשוטים ומעולם לא פסקו לענותו: הנוחם. הבושה. פחד המוות.

אדם צעיר במלוא־און־קסמו והזקנה מת־קרבת כשואה, מטילה צללים ומאיימת; יצרים האוכלים את הגוף ודברי המוסר של אבא, וניגון יום הכיפורים המזמזם בו ואינו מרפה ממנו. יאשה מאזור — הקוסם מלובלין הת־קלף מערפל החיים המורכבים משניות טרגיות, מכפילות שאין אחת מפקיעה את תחומיה של השניה ואין אחת משלימה עם רשותה של השנייה. ושניהם אוחזים בכל ההנאות ובכל היסורים. אין רשות אחת נוטלת את ההנאות והיסורים מהרשות השניה. גבור עלילה אשר מרגיש בחוש כיצד נאבקים צו היצר הרע והיצר הטוב. דמיונו העשיר חוזה אהבות חדשות, הרפתקאות חדשות, מסעות, אהבות, תגליות, הרמונות נשים. דיוקן דינמי אשר לא באה לעולם הזה לקפוא על שמריו. הוא מלווה בצעד דינמי, מהיר את שני הפרטנרים שלו, את היצר הטוב ואת היצר הרע. הוא בוחן את שתי הרשויות בקפדנות, מפשיט אותם ערימות כביום היוולדם, מנתח אותם ניתוח דקדקני והוא בעצמו — כלי הקיבול לתעלוליהם השונים, למשחק הטרגי עם גופו ועם נפשו. את הישות שלהם הבונה והורסת הוא סוחב על גבו כישו את הצלב. אם טובים הדברים או רעים — הוא מקבל את המתנים שלהם. הוא נאבק אתם. בש־בים עוזר לו להרים את הראש ולראות שמים בהירים, להסתכל למעלה, לראות כיצד נרגעת רוח האדם והוא גם עוזר לו לראות את הערפל האין סופי המכסה כל מקום וכל זמן. י. בשבים עוזר לגיבוריו לפרוץ בחומת ה־יצרים הרעים, עוזר לו לפזר את הערפל אולם גם תורם כיד המספר המובה עליו לבל ילך בדרכי היצר הטוב ועזרתו של הסופר נוקבת עד היסוד.

בשבים הוא אמן בפרישת הניגודים התוססים בנפשו של האדם. הנה הוא מביא את גיבורו

(המשך בעמ׳ 28)

תקופת המעש של הארגון

מתתיהו הורן
מזכיר ארגון יוצאי לובלין בישראל

אחרי האזכרה השנתית האחרונה, ערכנו ריאורגניזציה של הועד וצירפנו אנשים בעלי נסיון בעבודה ציבורית, ו־ביניהם גם עולים חדשים שלא מזמן באו ארצה.

הועד הזה המשיך בפעולתו המסורתית:

קליטת עולים; אימוץ בתי־ספר; חידוש וחיזוק קשרים עם בני־עירנו בתפוצות; הקמת קופת „גמילת חסד"; הקמת בית לובלין; הקמת מצבה־אַנדר־טה בבית־הקברות בתל־אביב; חגיגות יום־העצמאות; אזכרה שנתית; גביית מס־חבר.

בשנה האחרונה עלו ארצה מספר עולים חדשים, בני־עירנו, שנזקקו לעזרה ולהדרכה. הועד עשה הכל כדי ללכת לקראתם והם קיבלו מענקים חד־פעמיים, הלוואות וגם סידורים בעבודה.

כיתה י"א של בית־ספר תיכון ע"ש ל. בק בחיפה ביקשה מאתנו חומר עיוני על חיי היהודים בעיר לובלין על מנת לחקור את ההווי של העיר ואת חלקו של הנוער הלובלינאי בבניית הארץ. כותב שורות אלה מסר לכיתה חומר מאלף על הנושא. כמו־כן הבטיחה הכיתה להמצא עמנו בקשר מתמיד והביעה את נכונותה להשתתף בכל האירועים של ארגוננו.

בית־ספר ברמת השרון שבשיכון נוה־רסקו נטל חלק ניכר במעמד האזכרה בפרקי קריאה, דקלומים, נגינה וכד' — בהנהלת המורה רינה יצחקי.

חידוש וחיזוק קשרים עם בני עירנו בתפוצות

בתחום זה הגענו לכמה הישגים, הודות לידידינו מר משה איזנברג, הנמצא עמנו בקשר מתמיד. בפעולות הה־שיכנוע וההסברה שלו בלוס־אנג'לס, הצליח מר איזנברג לגייס תרומות נכבדות לארגוננו וגם הצליח להשפיע על מר יוליוס גולדמן, אשר כבר בעת שהותו בארץ הבטיח לעזור לארגוננו כמיטב יכולתו. כמו כן נתקבלה תרומה ניכרת ממר גולדמן שבחלקה מיועדת ל־הענקת פרס ספרותי ע"ש „קדושי לובלין".

לאחרונה קיימנו קשר עם הלובלינאים בטורונטו וביום 29.7.71 היה לנו הכבוד לארח בארץ משלחת מיוחדת בראשותם של גב' קונופקו בלבינה ומר יוסף צוקרפיין, שהביאו תרומה בסך של 12.000 דולר לרכישת ציוד רפואי למרפאת קופת־חולים שבקרית עקרון, בה נערך טקס מיוחד בהשתתפות האורחים מחו"ל, וחברי הועד: יו"ר דוד שטוקפיש, המזכיר מתתיהו הורן, משה וואַסונג וכמה מבני־עירנו בארץ.

בכניסה לקופת־חולים הוצב שלט ובו צויינה התרומה ע"י יוצאי לובלין והסביבה, תושבי טורונטו.

ב־3.8.71 קיימנו פגישה רבת־משתתפים בקפה „רוול", בה נכחו חברי המשלחת מטורונטו ומשפחת קורן־טשמקה.

התקיימה פגישה של חברי הועד עם אורחינו: ממונטריאול הגב' צווייקאַפ ו־בעלה, ומר אייזיק רוזנבוש מבריסל — בביתה של משפחת צוקרמן. בפגישה זו נערך גם טכס קבלת־פנים לעולה חדש, שהגיע ארצה לאחרונה — מר אברהם שפס. האורחים קיבלו שי מטעם הועד: ספר „זאַלץ און שוועבל" מאת אננה לנגפוס.

קופת „גמילת חסדים"

הועד הנוכחי החליט על הקמת קופת גמ"ח על שם בונם קוצקר ורעייתו. ההון היסודי לקופה זו נתרם ע"י מר משה קורן והקופה החלה בפעולותיה, כמו־כן התקשרנו עם קופת מלווה של התאחדות עולי פולין — לנצרכים מבני עירנו ועולים חדשים, הזקוקים להלוואות.

מילגות לסטודנטים

בהשתתפות הוועד להנצחת זכרה של בלה מנדלסברג־שילדקרויט יוענק השנה הפרס על מחקרו של הסטודנט צבי אביטל בנושא: „יהדות לובלין והשואה". עבודה זו תתורגם למספר שפות ותופץ לכל ארצות בהן מתגוררים יוצאי לובלין.

הקמת מצבה

בישיבה שהתקיימה ב־21.2.71 הוחלט להקים בזמן הקרוב מצבה לזכר הקדושים, באחד מבתי הקברות באזור תל־אביב. פנינו להנהלת המוזיאון של מחנה־השמדה מיידאנק ולעירית לובלין כדי

האזכרה השנתית בתל־אביב, נובמבר 1970. חלק מן הקהל

די יערלעכע אזכרה אין תל־אביב, נאָוועמבער 1970. אַ טייל פונעם עולם.

די שול־קינדער פון רמת־השרון
בעת זייער אויפטריט אויף דער אזכרה.

פרעזידיום פונעם אזכרה־אָוונט (פון רעכטס): אַדוו׳ פלדי, גיטעלע עדעלשטיין־שילדקרויט (פאריז) אַלעקס טאַלער (ניו־יאָרק), אלתר און יסוף זאובערמאן (פאריז), אינזש׳ לאסקאָווסקי, מאניע זאובערמאן (פאריז), דוד שטאַקפיש, יידל עדעלשטיין (פאריז), מתתיהו הורן, פייגעלע זאובערמאן־ראָסטע (פאריז), לאה קורים, ליובא קאַרן, משה וואַסאַנג, דוד רובינשטיין

לקבל את אפר קדושינו, אשר נספו במיידאנק ע״י הרוצחים הנאצים. בתשובה לפניתינו קיבלנו הבטחה, שהאפר המבוקש יגיע בקרוב ארצה. הננו תקווה שיוצאי לובלין בארץ ובתפוצות ירימו את תרומתם בצורה נאותה, כדי לאפשר הקמת מצבה, ההולמת את קדושינו.

אזכרה שנתית

שנה בשנה אנו מקיימים את האזכרה המסורתית לזכר קדושי לובלין. ניכרים סימני התעוררות בקרב המשתתפים ועובדה היא שמשנה לשנה הולך ורב מספרם של בני לובלין, הנוטלים חלק באזכרה.

באזכרה האחרונה שהתקיימה ב־25.11.71 ב„בית המלין״ בתל־אביב, השתתפו אורחים רבים מחו״ל. היו״ר דוד שטוקפיש פתח וניהל את האזכרה.

המזכיר מתתיהו הורן הספיד את הנעדרים מבני־עירנו, שהלכו מאתנו ב־שנה האחרונה. ילדי בית־ספר ברמת־השרון נטלו חלק באזכרה — בפרקי־קריאה ובגינה. החזן ק. אונגר אמר „קדיש״ ו„אל מלא רחמים״. הוקרן סרט תעודתי (שיקופיות) על חיי יהודי לובלין. דברי הסבר נאמרו מפי אינג׳ אברהם לסקובסקי.

חגיגות יום העצמאות

קיום נשף חג העצמאות הפך אצלנו למסורת. עובדה היא, שהשנה היתה השתתפות רבתית בנשף, שנערך באולם „סביון״ בתל־אביב, בו התקיימה פגישת רעים מהנה, יחד עם אורחינו מחו״ל.

מסי־חבר

מכיוון שגביית מסים ע״י גובה נכשלה, החלטנו לפתוח חשבון בבנק הדואר ובחוזר שהופץ בין הלובלינאים הוסברה שיטת הגבייה החדשה — לשלוח בדואר את המגיע. (מס׳ החשבון בבנק הדואר — 6־27638־4).

לסיכום ניתן לאמר, שכתוצאה מפעילותם וממאמציהם של חלק ניכר מחברי הועד, הגענו למספר השגים במשור החברתי, הארגוני והכספי.

הנני תקוה, שאותם חברי הועד וציבור הלובלינאי בכללו, אשר לא גילה פעילות יתר, ישנו את יחסם ובעזרתם נגיע להשגים ניכרים יותר.

ולסיום — דו״ח כספי, שלצערנו לא היה מספיק זמן לוועדת הביקורת לאשרו.

מאזן לשנת 1970

מס׳ סדורי	תוכן	הכנסות ב־1970	הוצאות ב־1970
	יתרה ליום 1.1.1970	2.723	
1.	תרומות	16.719	5.620
2.	חבילות בשביל עולים חדשים לחג הפסח		333
3.	נשף עצמאות	3.793	3.607
4.	אזכרה	909	1.106
5.	דמי חבר	1.171	
6.	גביית דמי חבר		246
7.	מתן הלוואות		1.350
8.	החזרת הלוואות	500	
9.	מתן מפרעות		1.624
10.	החזרת מפרעות	1.590	
11.	קניית ספרי לובלין		216
12.	מכירת ספרים	30	
13.	הוצאות ל„קול לובלין״		1.821
14.	מכירת „קול לובלין״	95	
15.	סטיפנדיות		570
16.	הוצאות להקמת „בית־לובלין״		500
17.	התאחדות עולי פולין — פקדון		1.000
18.	הוצאות כלליות		832
19.	קבלת אורחים מחו״ל		.534
20.	רבית מהבנק	32	
21.	הוצאות בנק		148
	סה״כ הכנסות והוצאות ב־1970	24.839	19.507
	יתרה ליום 31.12.1970		8.055
	סה״כ ב־1970	27.562	27.562
	יתרה ליום 1.1.1971	8.055	

אויפגאבן, אויפטוען און פארבינדונגען מיט די חפוצות

דוד שטאָקפיש, פאָרזיצער פון ארגון יוצאי לובלין אין ישראל

די אָרגאַניזאַציע פון די לובלי־נער יידן אין ישראל מעג ווידער פאָרצייכענען אויף איר חשבון אַ יאָר פון גאַנץ באַדייטנדיקע דערגרייכונגען אויפן געביט פון עליה־אויפנעמע, פאַראייביקונג און אויסגעבריטערטע קאָנטאַקטן מיט אונדזערע בני עיר אין דער וועלט. בנוגע אייניקע אַקטיוויטעטן, זענען מיר ערשט אין אַנהייב, אָבער אין מיטן פון דער ארבעט — און מיר גלויבן אַז אלץ וועט דערלויבט ווערן פּאַזיטיוו. דאָס וויכטיקסטע — פאָראַן גוטע פּלענער און נאָך בעסערע כוונות.

פאָראייביקונג

דער געדאַנק צו פאָראייביקן אונדזער יידישן לובלין האָט אין לעצטן יאָר ווידער באַשעפטיקט דעם קאָמיטעט. כמעט אויף יעדער זיצונג איז געוועדט געווארן וועגן פאַרשידענע פארמען פון פאָראייביקונג און דער עיקר — ווי נעמט מען געלט פאַר אַזאַ הייליקן צוועק? דער פּלאַן פון אַ „בית לובלין" — ד.ה. אויפשטעלן אַ גאַנץ הויז, האָט אויסגעזען צו זיין וויניק רעאַל, צוליב די קאָלאָסאַלע סומען וועלכע פאָדערן זיך צו דעם אין שפּעטער — אויסהאלטן אַזאַ בנין. דעריבער האָט מען פאָרגעלייגט אַ זאַל א. נ. „לובלין" אין איינעם פון די גרויסע האָטעלן וואָס ווערן געבויט אין תל־אביב דורך אונדזער לאַנדסמאַן משה קאַרן (טאַשמקא) און שותפים; געווען אַ פּראָיעקט אויפצושטעלן, אַדער אויסשטאַטן און שטיצן אַן אינסטיטוציע אין ישראל וועלכע וועט טראָגן דעם נאָמען פון די לובלינער קדושים. (דער אויפטו פון אונדזערע לאַנדסלייט אין טאַראָנטאָ, וואָס האָבן געשענדעט 12 טויזנט דאָלאָר אויכצ־שטאַטן די אַמבולאַטאָריע פון קופת־חולים [קראַנקן־קאַסע] אין קרית עקרון — איז זייער באַלערנדיק און אַנרעגנדיק!).

דערווייל איז דאָ אַ באַשלוס אויפצושטעלן אויפן בית־הקברות אין תל אביב אַ מאָנומענט מיט אַן איינגעמויערטער אורנע מיט אש פון מיידאַנעק. קיין לובלין זענען געשיקט געווארן עטלעכע בריוו וועגן דעם אש און עס זענען פאַראַן צוזאָגן, אַז מיר וועלן באַקומען די אורנע. דערנאָך וועט אויפגעשטעלט ווערן די מצבה. מיר ווילן אָבער, אַז יעדער, אַן אויסנאַם, לובלינער יד אין ישראל און אין די תפוצות זאָל דעם מאָנומענט און זיך באַשטייערן פאַר דעם צוועק.

פאַראַן אויך אַ באַשלוס ארויסצוגעבן אין בוך־פאָרם, אין פינף שפּראַכן, די קורצע, נאָר זייער תמציתדיקע ארבעט וועגן יידישן לובלין, וועלכע ס'האָט אָנגעשריבן צבי אביטל, סטודענט פון העברעישן אוניווערסיטעט אין ירושלים — און איז פּרעמירט געווארן מיט דער סטיפענדיע א.נ. פון אונדזער אומגעקומענער הימאַריקערין בעלא מאַנדעלסבערג־שילדקרויט. דאָס בוך וועט וואָרשיינען מיט דער מיטהילף פון קיבוץ א. נ. פון דעם מינים־טעריום פאַר דערציונג און קולטור, אויפן מוסטער פון עלעכע אויסגאַבן צו פאָראייביקן אומגעקומענע יידישע קהילות אין אייראָפּע.

דער ספר וועט דערשיינען אין העברעיש, יידיש, ענגליש, פראַנצויזיש און שפּאַניש — אויב די לאַנדסמאַנשאַפטן אין אַמעריקע, קאַנאַדע, אויסטראַליע און ענגלאַנד וועלן אויסטראַגן די הוצאות פונעם ענגליש־טייל; פראַנקרייך און בעלגיע — פונעם פראַנצויזיש־טייל; לאַטיין־אַמעריקע — דעם שפּאַניש־טייל. ישראל וועט דעקן די אויסגאַבן פון עברית־און יידיש־טייל. מיר וואָרטן אויפן אָפּרוף פון יחידים און לאַנדסמאַנשאַפטן אין ניו־יאָרק, לאָס־אַנדזשעלעס, מאָנטראָאַל, פאריז, בריסל, ב. איירעס, ס. פּאולאָ און אַנדערע ערטער. מיר דאַרפן ניט בריוט אויפקלערן די וויכטיקייט פון אַזאַ בוך פאַר דעם אונטערוואַקסנדיקן דור אין מדינת ישראל און אין די תפוצות.

די יערלעכע אזכרה

אין 28טן יאַנואַר פון אומבאַרעגען דורך די דייטשע רוצחים האָט לובלינער יידנטום, איז סוף נאָוועמבער 1970 פאַרגעקומען דער טראַדיציאָנעלער אַנדענק־אָוונט, מיטן אָנטייל פון א 500 לובלינער יידן פון גאַנצן לאַנד. ס'האָבן זיך אויך באַטייליקט לאַנדסלייט פון פראַנקרייך — די ברידער אלתר און יוסף זאוכערמאַן מיט זייערע פרויען, יידל עדלשטיין און זיין פרוי גיטעלע (שילדקרויט), פון ניו־יאָרק — אַלעקס טאַלער, פון דייטשלאַנד — לובה קאַרן, פון אויסטראַליע — נח ריכטער.

דער טראַדיציאָנעלער פּראָגראַם פון דעם אָוונט, ווי דאָס אַנצינדן די זעקס ליכט מיט וועלכע מ'האָט באַערט די געסט פון אויסלאַנד און אונדזער פרעזידיום־מיטגלידר, פרוי לאה קורים; די אָנטשפּרעכקע תפילות פון חזן ק. אונגער; דער איינדרוקספולער אויפטריט פון די שילער פון דער פאַלקסשול אין רמת־השרון; די קורצע, געלענגהייטלעכע רעדעם פון די

אויפן לובלינער באַל אין תל־אביב לכבוד דעם 23טן יום־העצמאות פון מדינת ישראל.

teatrnn.pl

קאָמיטעט־מיטגלידער מ. האָרן, אינזש׳ א. לאָסקאָווסקי און ד. שטאָקפיש, איז דאָסמאָל באַרייכערט געוואָרן מיט אַ פילם פון 167 ליכט־בילדער פונעם היסטאָרישן, פאַר־מלחמהדיקן לובלין און פון דער חורבן־תקופה און נאָך דער באַפרייונג.

אַז מיר וועלן נאָך צו דעם צוגעבן די אויסשטעלונג פון צייכענונגען (לובלינער געשטאַלטן און שטייגער) פון אונדזער בן־עיר יואל פרויד — איז דאָס געווען איינער פון די געלונגענע און אינהאַלטרייכע אזכרה׳ס.

דער באַל אין יום העצמאות

צום פערטן מאָל איז דורך די לובלינער אין ישראל געפייערט געוואָרן דעם יום העצמאות — און דער מאָראַלישער, געזעלשאַפטלעכער און פינאַנסיעלער דערפאָלג פון דער אונטערנעמונג שטייגט פון יאָר צו יאָר. אויך דער אָנטייל פון לובלינער אין ישראל און פון די תפוצות האָט זיך באַדייטנדיק פאַרגרעסערט. צו אַ באַזונדערע האַרציקע באַגריסונג פונעם פאָרזיצער האָבן זוכה געווען די געסט פון אויסלאַנד:

פאַר. שטאַטן: גינאַ אייזענבערג־עלענבערג און איר מאַן יצחק פון לאָס־אַנדזשעלעס; משה גארדין פון ניו־יאָרק; אברהם חאן פון קליוולאַנד.

פראַנקרייך: טעשקע פאָרשטעטער־קאָרמאַן און איר מאַן יידל; לייבל און אַנדזשע דאַווידסאָן; פרוי זשוליעט עדעלשטיין — אַלע פון פאַריז.

בעלגיע: פישל און פאַניע ראָזענבוש פון בריסל.

אויסטראַליע: שמואל זילבערשער פון מעלבורן.

דייטשלאַנד: משה גראַנאַטשטיין פון מינכען.

דער יום העצמאות באַל איז שוין געוואָרן אַ שם דבר ביי אונדזערע לאַנדסלייט אין ישראל און אין דער וועלט. די היימישע אַטמאָספער, טענץ, מוזיק, אויספלעטונג, פייערלעך מאָלצייט און דער צונויפטרעף פון אַלטע באַקאַנטע — לאָזן איבער אומפאַרגעסלעכע איינדרוקן און איבערלעבונגען.

עס קומט אַ ישר־כוח די קאָמיטעט־מיטגלידער, דעם פרויען־קאָמיטעט און די צענדליקער לובלינער וואָס האָבן מיטן שפּענדן די פאַנטן צו דער אויספלעטונג און העלפן גרייטן דעם באַל, געגעבן זייער וויכטיקן צושטייער צום דערפאָלג פונעם נשף.

וועגן נאָך צוויי אונטערנעמונגען

דעם 4־טן אַפריל איז אין אוידיטאָריע־זאַל א. נ. פאַסטליכט אין תל־אביבער אוניווערסיטעט פאַרגעקומען די פאַרטיילונג פון דער סטיפּעניע א. נ. פון בעלאַ מאַנדעלבערג־שילדקרויט פאַרן סטודענט יצחק שאַרפזאָן פאַר זיין אַרבעט: „די דערציערישע טעטיקייט פון די ,תרבות׳־שולן אין פוילן אין ליכט פון אירע פובליקאַציעס". דערפענט דעם אָוונט האָט ד״ר משה מישקינסקי; פראָפעסאָר נחמן קאָרן האָט כאַראַקטעריזירט די פערזענלעכקייט פון בעלאַ ז״ל; פראָפ׳ רפאל מאַהלער האָט גערעדט וועגן קרייז פון יונגע יידישע היסטאָריקער אין וואַרשע, צו וועלכן ס׳האָט אויך געהערט די אומגעקומענע בעלאַ מאַנדעלסבערג־שילדקרויט. דערנאָך האָט רעפערירט דער פרעמירטער י. שאַרפזאָן.

אין דעם ערנסטן אָוונט האָבן זיך באַטייליקט אַ 300 פערזען דער רוב לובלינער יידן (צווישן זיי — אויך צדוק און מאַניע פעפער פון פאַריז).

די צווייטע אונטערנעמונג מיט דער באַטייליקונג פון פאָרשטייער פון אונדזער קאָמיטעט (משה וואַסאַנג, מ. האָרן און ד. שטאָקפיש) איז פאָרגעקומען אינעם שטעטעלע קרית עקרון, 5 ק״מ נאָך רחובות, וווּ ביים אַריינגאַנג אין דער אַמבולאַטאָריע פון דער אַרטיקער קופת חולים (קראַנקן־קאַסע) פון דער הסתדרות איז פאָרגעקומען די צערעמאָניע פון אנטהילן די שילד־אויפשריפט אין העברעיש און אין ענגליש: „אויפגעשטעלט מיט דער הילף פון די אָפּשטאַמיקע פון לובלין

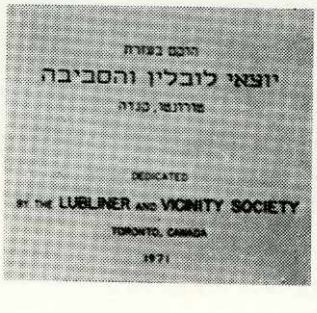

פרעזידיום־טיש פונעם באַל — (פון לינקס): משה גארדין (ניו־יאָרק), משה וואַסאַנג, גינאַ אייזענבערג־עלענבערג (לאָס־אַנדזשעלעס), וואָס באַקומט אַ קוש פון לאה קורים, מ. האָרן, ד. שטאָקפיש, יצחק עלענבערג (לאָס־אַנדזשעלעס), טעשקע קאָרמאַן־פאָרשטעטער (פאַריז), אסתר און א. לאסקאָווסקי (שטייט).

און אומגעגנט — טאָראָנטאָ, קאַנאַדע". צו דער פייערונג איז געקומען דער קאָמיטעט־מיטגליד פון טאָראָנטאָ, דער געזעלשאַפטלעכער טוער יוסף צוקערפיין און באַלבינע קאָנאָפּקע. ביידע האָבן אין נאָמען פון זייער לאַנדסלייטאָרגאַניזאַציע איבערגעגעבן אַ טשעק אויף דער סומע פון 12 טויזנט דאָלאַר פאַר דער אַמבולאַטאָריע. געווען אויך רעדעס און באַגריסונגען, אַ לייכטער כיבוד און דאָס וויכטיקסטע — אַ גוט געפיל פון אַ וויכטיקן אויפטו פון אונדזערע בני־עיר אין טאָראָנטאָ — פאַר מדינת ישראל.

פאַרבינדונגען מיט לובלינער אין דער וועלט

בנוגע אונדזערע קאָנטאַקטן מיט אויסלאַנד איז דאָס פאַרגאַנגענע יאָר געווען אַ סך גערעטענער ווי אין די פריערדיקע יאָרן. געהאָלפן דערצו האָט קודם כל דער טיפער בונד, סענטימענט און ליבשאַפט פון די לובלינער יידן אין דער וועלט צו דער יידישער מדינה. די טוריסטישע באַזוכן שטייגן און כמעט אַלע בני עיר באַמיען זיך צו שטעלן אין קאָנטאַקט מיט אונדזער קאָמיטעט. אין אַזאַ פאַל טוען מיר אַלץ אויף איינצואָרדענען אַ קבלת־פּנים פאַר די געסט, מיטן אָנטייל פון וואָס מער לובלינער.

לאָמיר איבערגעבן וועגן אייניקע אַזעלכע צוזאַמענטרעפן:

אַן אויפנאַמע פאַר לובאַ און משה קאָרן און פאַר די נייע עולים — פייגע און חיים קליגער.

אַ באַגריסונג פאַר פּעסע סלאָמאַ פון מאָנטרעאָל, פאַר וועלכע אייניקע אידעען־חברים האָבן איינגעאָרדנט אַ קבלת־פּנים אין „אַרבעטער־רינג" אין תל־אביב.

אַן אויפנאַמע ערב דעם יום־העצמאות, פאַר גינה אייזענבערג און איר מאַן יצחק עלענבערג (שוועסטער און שוואָגער פון ישראל אייזענבערג) פון לאָס־אַנדזשעלעס; טעשקע פאָרשטעטער־קאָרמאַן פון פאַריז; אברהם חאן פון קליוולאַנד (פאַר. שטאַטן); רוזשע און ירחמיאל וויעזשכאָווסקי, פאַניע און פישל ראָזענבוש, סילוויאַ און יצחק זיגעלוואַקס — פון בעלגיע; גרינפעלד פרץ און גילקה פון פאַריז; שמואל זילבערשער פון אויסטראַליע.

דעם 20־טן יולי 1971 האָבן מיר אין דער גאַסטפריינטלעכער שטוב פון פּעסע און הלל צוקערמאַן אויפגענומען און באַגריסט: רוזשקע און אברהם צווייקאַפּף פון מאָנטרעאָל; אייזיק ראָזענבוש פון בריסל; ליזאַ ווערטהיים, פון אויסטראַליע, אַ נייע עולה — און דעם נייעם עולה פון פוילן, אונדזער בן־עיר אברהם שעפּס.

ביי אַ 60 לובלינער האָבן דעם 3.8.71 זיך באַטייליקט אין דעם קבלת־פּנים פאַר יוסף צוקערפיין און באַלבינאַ קאָנאָפּקאַ פון טאָראָנטאָ; פאַר לובאַ און משה קאָרן (דייטשלאַנד־ישראל); רוזשקע און משה מאַרנהיים פון ליאָן, פראַנקרייך; לאה׳לע וואַגנער — פון ניו־יאָרק.

דערנאָך האָבן די חברים מ. האָרן און ד. שטאָקפיש זיך גע־טראָפן מיטן פריינד יוסף היטער פון לאָס־אַנדזשעלעס.

ואחרון אַחרון חביב — מיטן געוו. פאָזיצער פון די לובלינער אין ניו יאָרק, לעאָן פלוג. פאַר די קאָמיטעט מיטגלידער פעלד, וואַ־סאָנג, לאַסקאָווסקי, האָרן, שטאָק־פיש און מיטגליד פון דער רעוויז־יאָנס־קאָמיסיע — שטערן, האָט פריינד פלוג איבערגעגעבן אַ גע־נויעם באַריכט פון אונדזערע לוב־לינער אין דער אַמעריקאַנער מעט־ראָפּאָליע: אַז די 4 לאַנדסמאַנ־שאַפטן פון די לובלינער האָבן זיך פאַראייניקט אין איין אָרגאַניזאַ־ציע; ער וועט זיך באַמיען צו ווירקן וועגן ענגערע און אָפטע קאָנטאַקטן מיטן אירגון אין ישראל, באַגלייט מיט מאַטעריעלע הילף; די צוזאַמענאַרבעט וועט זיין אַן אינטענסיווע.

ה׳ פלוג האָט איבערגעגעבן, אַז אויף זיין איניציאַטיוו האָט דער פּרעזידענט פינקעלשטיין איבער־געשיקט 50 דאָלאַר מיט משה גאַרדין, ווען ער איז געקומען קיין ישראל צום יום העצמאות.

פאַרשטייט זיך, אַז אויף די אַלע פריער דערמאָנטע צוזאַמענטרעפן, האָט מען באַגריסט די געסט וועל־כע האָבן דערציילט וועגן לובלינער אויפטוען אין זייערע לענדער. דערביי האָבן נישט אויסגעפעלט קיין דערינערונגען פון דער אַל־טער היים. אַזעלכע באַגעגענישן דערנענטערן מענטשן, פרישן אויף דעם זכרון און באַנייען סענטי־מענטן און געפילן.

אונדזערע פאַרבינדונגען מיט אויסלאַנד זענען דער עיקר אָנ־געהאַלטן געוואָרן דורך דער אויסגאַבע „לובלינער שטימע" און דורך קאָרעספּאָנדענץ. וואָס שייך דעם לעצטן, פאַרנעמט דעם אויבן אַן אונדזער פריינד ישראל איי־זענבערג פון לאָס־אַנדזשעלעס, וואָס אַרבעט אומדערמידלעך ל־טובת די לובלינער. ער קאָן די־נען אַלס ביישפּיל פאַר אַ סך אַנ־דערע, ווייל אין אַ פיל־מיליאָ־ניקער שטאָט ווו ס׳געפינען זיך בסך־הכל אַ 20 משפּחות פון לוב־לין, איז אים געלונגען צונויפצו־ברענגען זיי עטלעכע מאָל אין יאָר — צו דער אזכרה, אויף חנוכה־אָוונט, צי סתם אַן אָוונט. און ער זשאַלעוועט ניט קיין צייט (און פּאָסט־מאַרקעס) צו אינ־פאָרמירן אונדז כסדר וועגן דער דאָזיקער אינטענסיווער טעטי־קייט. אויך די לאַנדסמאַנשאַפט אין מאָנטרעאָל איז זייער אַק־טיוו און פריינד סעם ברייטער זאָרגט דערפאַר, אַז מיר זאָלן האָבן אָפטע באַריכטן.

מיר שטייען אויך אין אַ בריוו אויסטויש מיט פראַנקרייך, אַרגענטינע און בראַזיל. מיט ניו־יאָרק זענען איינגעשטעלט גע־וואָרן פאַרבינדונגען, דערווייל — גענוג לויזע.

אוממעגלעך וועגן אַלץ צו שרייבן

אונדזער אויסגאַבע איז צו קליין אויף צו באַשרייבן באַרי־כות וועגן אַלע לייסטונגען פו־נעם קאָמיטעט אין לעצטן יאָר. אונדזער קאַסע־באַריכט וועגן הילף פאַר נויטבאַדערפטיקע און נייע עולים ווייזט אָן אויף אַ גאָר ערנסטע סומע. דאָס זעלבע — הלוואות.

אַרויסגעבן 32 זייטלעך „לוב־לינער שטימע" געהערט צו די גאָר שווערע אויפגאַבן — זאַמלען מאַטעריאַל, רעדאַגירן, קאָרעגירן, קלישעס, עקספּעדיציע אדג״ל. ליידער, נישט יעדער לובלינער ייד, וואָס באַקומט די אויסגאַבע, געפינט פאַר נייטיק אַריינצו־שיקן דעם באַטרעף.

מיר האָבן אויך איינגעפירט אַ שטענדיקן דיזשור אויף דיזנגוף 158 (התאחדות עולי פּולין) אין תל אביב, יעדן דינסטיק, פון 6 ביז 8 אָוונט, ווו יעדער לאַנדסמאַן קאָן דערליידיקן פאַרשידענע ענ־ינים מיטן קאָמיטעט. ס׳איז אויך געעפנט געוואָרן אַ קאָנטע אין דער פּאָסט־באַנק (בנק הדואר 4־27638־6), כדי צו דערמעגלעכן אונדזערע לאַנדסלייט אין ישר־אל איבערווייזן דעם מיטגליד־אָפּצאָל — 12 ל״י אַ יאָר — און דעם באַטרעף פאַר דער אויסגאַ־בע (5 ל״י), צי אַנדערע באַשטיי־ערונגען.

ליטעראַטור־פּרעמיע, קולטור־פאָנד, קעגנזייטיקע הילף

אַ דאַנק דער שפּענדונג פון פריינד יוליוס גאָלדמאַן און זיין פרוי מערי פון לאָס־אַנדזשעלעס, איז געשאַפן געוואָרן אַ פאָנד פאַר אַ ליטעראַטור־פּרייז א. נ. פון די לובלינער קדושים און אַ הילפס־פאָנד פאַר שרייבער און קולטור־טוער א״נ פון גנענדל, שמואל־יוסף, אַנדזשע און מרדכי גאָלד־מאַן. באַזאַמען מיט דער קאַסע פאַר קעגנזייטיקער הילף א״נ פון פריידע און בונם קאַצקער (טא־שעמקא) ז״ל, געגרינדעט און סובסידירט דורך לובאַ און משה קאָרן — האָבן מיר אַ מעגלעכ־קייט צו העלפן אין אַ שווערער צייט פּען־מענטשן און קינסט־לער, ווי אויך אונדזערע לאַנדס־לייט.

*

דער איצטיקער באַריכט שליסט בעצם אָפּ אַ תקופה פון 5 יאָר טעטיקייט פונעם קאָמיטעט, ווע־מענס צוזאַמענשטעל האָט זיך כמעט נישט געביטן זינט דעם אויסוויילן אים אין יאָר 1966. עס בלייבט נאָר איבער צו ווינטשן די אַלע טוערס אין ישראל און אין די תפוצות, זיי זאָלן ווייטער אָנגיין מיט זייער געבענטשטער אַרבעט לטובת די אינטערעסן פון די לובלינער לאַנדסלייט — וועל־כע אידענטיפיצירן זיך מיט די אינטערעסן פון מדינת ישראל און פונעם יידישן פאָלק.

דאָס ארויסגעבן 32 זייטן „לובלינער שטימע" נומ׳ 5 איז פארבונדן מיט גרויסע אויסגאבן: זאץ, דרוק, קאָרעקטורן, פּאפּיר, בילדער און פּאָסט. שיקט גלייך אַריין מינדעסטנס 5 דאָלאַר אויפן אַדרעס:

LEA KURIS, Shderot Ben-Cyjon 26, Tel-Aviv, ISRAEL

וועט איר שיקן מערער — איז עס א באשטייערונג פאר אויסברייטערן די טעטיקייט פון קאָמיטעט אויפן געביט פון קעגנזייטיקער הילף, עלייה־אויפנעם, קולטור־אַרבעט, פאַראייביקונג און אָרגאַניזאַציע.

שמחות ביי לובלינער יידן

יידל עדעלשטיין — אַ בן 60

אַ יידיש פֿאַלקס־זוערטל זאָגט, אַז „זיקנה" מאַכט זיפצן, קרעכצן, גיסן, הוסטן. ווי איבערראַשט זענען מיר געוואָרן, באַקומענ־דיק די איינלאַדונג פון אַ פרוי צו קומען צו אַ משפּחה־שמחה לכבוד דעם 60סטן געבוירן־טאָג פון איר מאַן. די דאָזיקע פרוי איז — גיטעלע עדעלשטיין־שילדקרויט, וואָס פירט אין פֿאַריז אַ שיין יידיש, טראַדיציאָנעל הויז, וווּ יידישע שרייבער און קינסטלער זענען ביי איר אַפּטע געסט, סיי אויף היימישע צוזאַ־מענטרעפֿן, אַדער אויף גרויסע, צו וועלכע זי פלעגט איינלאַדן צו זיך לערך 100 געסט לכבוד דעם אַדער יענעם שרייבער און קינסט־לער, מיטן איינציקן צוועק: צו שטאַרקן די יידישע קולטור דורך העלפן דעם יידישן שרייבער אַדער קינסטלער צו פֿאַרקויפן זיינע אַ בוך אַדער אַ בילד.

אַלזאָ — מיר זענען איבערראַשט געוואָרן, דערהערנדיק אַז איר מאַן יידל עדעלשטיין, איז געוואָרן אַ בן־ששים. וואָרעם ווער עס קען פֿערזענלעך אַפּ דעם ווילן יידן, וועט

אַ גרופּע לובלינער אויף דער חתונה פון דער טאָכטער פון דער פֿאַמיליע וואלדהאַלץ אין תל־אביב.

ביי דער פֿאַמיליע ליבהאַבער אין פּתח־תקוה

ביי דער פֿאַמיליע שמאַקפיש אין חיפה

לובלינער פון לאַנד און אויסלאַנד אויף דער בר־מצוה פייערונג פונעם אייניקל פון די צוקערמאַנס אין תל־אביב.

ביי דער משפּחה ליבהאַבער

גאָר נישט איינפאַלן, אַז ער האָט שוין דערגרייכט די יאָרן פון „זיקנה". א וואָרט, וואָס פאַסט זיך בכלל נישט אַריין אין די ראַמען פון זיין פערזענלעכקייט. און ווירק־לעך: אין באַצוג צו אים קען מען זיך באַ־נוצן מיט אַן אנדער יידיש וועדטל — „וויל איז דער עלטער וואָס האָט נישט פאַרשטאַנען די יוגנט".

די דאָזיקע צוויי פאַלקס־ווערטלעך כאַ־ראַקטעריזירן אפשר צום בעסטן אונדזער בן־ששים. נישט נאָר וואָס ער האָט נישט פאַרשטאַנען זיין יוגנט, נאָר נאָך צוגעגעבן גלאַנץ זיין עלטער פון א רואיקן שטילן מענטש וואָס האָט נישט ליב מען זאָל וועגן אים רעדן, נאָר טוט אַבער אין דער שטיל פיל מער אויף פון אַזעלכע, וואָס האָבן דווקא ליב מען זאָל וועגן זיי רעדן. אויב גיטעלע קען פירן אַזא שיין יידיש הויז, האָט זי עס טאַקע צו פאַרדאַנקען איר מאַן יידל עדעלשטיין, וועמענס יוגנטלעכער טעמפּעראַמענט און פרישקייט האָלטן אונ־טער און שטאַרקן די דאָזיקע וואַרעמקייט.

עטלעכע צענדליק יידן זענען געקומען זיך פריען מיט דער שמחה פונעם פאַרפאַלק יידל און גיטעלע עדעלשטיין. געווען איז דאָס א זייער פאַרצווייגטע משפּחה וואָס די השגחה העליונה האָט געשווינט פון אונדזער פאַלקס־קאַטאַסטראָפע. האָט מען טאַקע געזען נעבן בעל־שמחה זיין שוועס־טער מאַניע מיט איר מאַן צדוק פעפער, צוויי באַקאַנטע פערזענלעכקייטן פון יידי־שן פאַריז, וואָס האָט אַמאָל געדינט ווי א ביישפיל פון איינאַרדענען ביי זיך אין שטוב לישערַאַטור־אַונטן; זיין ברודער סא־לעק מיט זיין פרוי, דער קוזין משהלע קאַץ מיט זיין פרוי, אויך א זייער פאָפולער פאַרל אין יידישן פאַריז, וועמענס הויז איז תמיד אָפן, וועו עס האָנדלט זיך וועגן א יידישער אונטערנעמונג, ווי למשל דעם אַונטן לכבוד דעם דערשיינען אין איין יאָר פון גאַנצע דריי ביכער פון מענדל מאַן.

עס זענען אויך געקומען פיל לאַנדסלייט פון דער פאַרצווייגטער היגער לובלינער סאַסיעטע מיט זייער פרעזידענט זאָבערמאַן און באַקאַנטן ציוניסטישן טוער מרדכי לערמאַן מיט זייערע פרויען.

ס'האָבן אויך נישט געפעלט פאַרשטייער פון דער היגער שרייבערישער און זשורנא־ליסטישער וועלט, ווי דער שעף־רעדאַקטאָר פון „אונדזער וואָרט", מענדל מאַן מיט דער פרוי, נפתלי זילבערבערג מיט דער פרוי, ווי אויך דער היגער ויכטיקער ציוניסטישער עסקן שלמה פרידריך מיט דער פרוי. אַז מיר וועלן צוגעבן, אַז צו דער דאָזיקער שמחה זענען אויך געקומען דאָס סימפּא־טישע קינסטלער־פּאָרל רות מימון פון ישׂ־ראל און אונדזער זלמן קאַלעשניקאָוו וועט מען זען, אַז ערנסטע יידיש־געזעלשאַפט־לעכע אַרבעט וועלט ווי געהעריק אָפּגע־שאַצט און אַנערקענט — און דאָס איז גע־קומען גיטעלע און יידל עדעלשטיין פאַר זייער אומדערמידלעכער טעטיקייט אין יידישן פאַריז.

דער טאַסט־מייסטער איז געווען נפתלי זילבערבערג און באַגריסט דעם בעל יובל האָבן: זיין שוועסטער מאַניע, די מחותנים חיים גוטמאַן און די פרוי, דער קוזין משה קאַץ, פרעזידענט זאובערמאַן, מרדכי לער־מאַן, מענדל מאַן און שלמה פרידריך. אַלע צוזאַמען האָבן געווונטשן דעם בעל־שמחה און זיין לעבנסבאַגליטערין גיטעלע צו על־טערן זיך אין נחת און פריידּ, צוזאַמען מיט זייערע קינדער און קינדס־קינדער.

צום סוף האָט דער בעל־יובל האַרציק געדאַנקט אַלעמען פאַרן כבוד, וואָס זיי האָבן אים פאַרשאַפט מיטן קומען און באַ־שיינען מיט זייער אַנווענהייט זיין שמחה.

דער טיש מיט די דריי קינדער פון דער משפּחה עדעלשטיין, מיט דער שנור טע־רעז און איידעם פּאָל, האָבן דעם עולם באַ־שאַנקען מיט ישראל־לידער אין עבֿרית. דאָס האָט צוגעגעבן דער פייערונג א יש־ראלדיקע אַטמאָספער.

די עלטסטע טאָכטער זייערע — א קלא־ווירטואָזין, האָט אויסגעפירט עטלעכע ווערק פון שאָפען, ליסט א. אנד. פאַר וואָס זי האָט באַקומען פאַרדינטע אַפּלאַדיסמענטן.

ס'איז געווען א האַרציקע יידישע הויי־מישע שמחה פון אן אויסגעשפראָכענעם געזעלשאַפטלעכן כאַראַקטער.

בן־אליעזר
(„אונדזער וואָרט", פאַריז)

א האַנט־דרוק דער גליקלעכער באַבע צו דער בר־מצוה פון איר אייניקל.

די יערעצע אזכרה

קומט פאַר מיטוואָך, 24.11.71, 7.30 אַוונט, אין „בני ברית" אין תל־אביב, רח' קאַפלאַן.

דער זאָל איז אָפן פון 6 אַוונט.

צומאַרגנס — א באַזוך אין ירושלים.

פרטים זע אויף ז' 32.

באריכטן, פארשלאגן און מ'ינונגען

(א בריוו פון מאַנטרעאָל)

סעם בריייטער

אונדזער חנוכה־פייערונג

די פאַרזאַמלונג דעם 20סטן דעצעמבער 1970 איז פאַרגעקומען צום פינפטן חנוכה־ליכטל. ס'איז געווען א גרויסער פראַסט, ביי 26 גראַד, א שניי מיט א שטורעם — און דאָך זענען זיך צוזאַמענגעקומען אַן ערך 70 מענטשן. אַלץ האָט אויסגעזען זייער יום־טובדיק. מיר האָבן אויך געהאַט א גאַסט פון ישראל — יאָסל ווייסבערג. ער איז גראַד געווען אין טאָראָנטאָ אויף דער חתונה פון זיין זון, האָבן מיר אים פאַרעטפן אויף דער חנוכה־פאַרזאַמלונג. ער האָט אין זיין רעדע אויסגעדריקט צופרידנקייט פון דער מצב־לעכקייט צו זען זיך מיט אַזוי פיל לובלינער.

חוץ דער יום־טובדיקער סעודה, צוגע־גרייט פון רחלען מיט איר מאַן, זענען גע־וויזן געווארן צווי פילמען ווענן ישראל.

א יישר־כוח קומט טאַקע רחלען און אַלע לובלינער פרויען וואָס האָבן איר צוגעהאָלפן — די פרוי פאַלא פאַכטשאַוש, כאַטש זי שטאַמט נאָר פון ווארשע, אָבער איר מאַן איז א לובלינער; פרוי קאַפלאַן; חוהלע גאָלדשטיין און שרה בריייטער. די אַלע פרויען טוען אַלץ, אַז אונדזערע פאַרזאַמלונ־גען זאָלן זיין היימיש און יום־טובדיק.

א גאַסט פון אויסטראַליע

דעם 16טן פעברואר האָבן מיר געהאַט א זיצונג און באַשלאָסן צוגרייטן א פורים־אַונט, וועלכער וועט פאַרקומען דעם 14טן מערץ. אויף דער דאָזיקער זיצונג האָבן מיר געהאַט א גאַסט פון אויסטראַליע. אין נא־מען פון דער עקזעקוטיוו האָב איך אים באַגריסט. דער גאַסט איז געווען זייער צופריידן וואָס נאָר אַזוי פיל יאָרן, האָבן מיר זיך נאָרנישט געענדערט און געבליבן די זעלבע לובלינער — נישט מער, א ביסל עלטער געוואָרן...

דער גאַסט הייסט מאַטל גלייכגעוויכט. אין לובלין איז ער געווען א צוקער־בעקער און אַרבעט ביי דעם אויך אין אויסטראַליע. איך האָב מיט אים געערעט וועגן אַרגאַני־זירן די לובלינער אין אויסטראַליע און ער־האָט מיר צוגעזאָגט דאָס צו טון.

אויף דער זיצונג האָט מען אינקאַסירט א ביסל געלט פאַרן ביולעטין.

נייטיק א וועלט־צוזאַמענפאָר פון לובלינער

איך וויל דערמאָנען מיין פאַרשלאָג, וועל־כן איך האָב געגעבן מיט צווויי יאָר צוריק, וועגן א וועלט־צוזאַמענפאָר פון די לובלי־נער אין ישראל. איך וויים, אַז יעדער האָט מורא, צי וועט אַזא צוזאַמענפאָר זיך איינ־געבן. איך מיין, אַז עס וואָלט זיך איינ־געגעבן. אמת, איר אין ישראל קאָנט עס

נישט פאַרשטיין, ווייל איר זענט דאַרטן שטענדיק. אָבער פיל פון די לובלינער זענען געווען איין מאָל, אָדער צוויי מאָל און אַ סך זענען נאָך בכלל נישט געווען. איר קענט זיך נישט פאָרשטעלן ווי עס ציט יעדערן קיין ישראל, אפילו די וועלכע זענען שוין געווען עטלעכע מאָל וואָלטן געקומען. אַמבעסטן וואָלט געווען צו מאַכן דעם צוזאַמענפאָר אין 1972, אין אַפּריל — און מען זאָל געבן צו וויסן אין אונדזער צייטונג. אַזאַ צוזאַמענפאָר פון לובלינער און אומגעגנט קאָן ברענגען פיל נוצן פאַרן לאַנד. ס'איז דאָ אַ גלייכווערטל: „ווער עס עסט פלייש אין ישראל, דאַרף דאַרט איבערלאָזן די ביינער..."

אַ געלונגענער פּורים־אָוונט

דער פּורים־אָוונט האָט זיך אונדז זייער איינגעגעבן, אַלץ האָט אויסגעזען זייער יום־טובדיק. עס זענען געקומען אַן ערך 60 מענטשן, יעדער האָט געפילט אַז ער איז נישט אַליין. מיר האָבן געמאַכט אַ „לחיים", דערנאָך איז געווען אַ גוטער אָוונטברויט, וועלכער איז צוגעגרייט געוואָרן און געקאָכט אין הויז פון רחל זימערשטיין, מיט דער הילף פון פּאָלע פּאַכטשאַזש. ווי שטענדיק האָבן געהאָלפן די פרויען קאַפּלאַן, צווייקאַפט, ברייטער. נאָכן אָוונטברויט האָט פריינד אהרון ניסענבוים גערעדט וועגן דער באַדייטונג פון פּורים. שפּעטער האָט אַ זינגערין געזונגען העברעישע און יידישע לידער. דער עולם האָט צוגעהאָלפן.

דער אָוונט האָט זיך פאַרענדיקט מיט דער „התקוה".

35 יאָר לובלינער לאַנדסמאַנשאַפט

מיר האָבן געהאַט אַ זיצונג פון דער עקזעקוטיווע, אויף וועלכער מיר האָבן צוו. אַנד. דערליידיקט ביטעס וועגן הילף פאַר אונדזערע לובלינער.

אויפן קומענדיקן יאָר פּלאַנירן מיר צו פייערן דעם 35סטן יובילי פון דער לובלינער לאַנדסמאַנשאַפט אין מאָנטרעאָל. מיר האָבן אויסגעקליבן אַ קאָמיטעט, וועלכער זאָל זיך פאַרנעמען מיטן צוגרייטן די פייערונג.

אַ פריינטלעכע עצה פונדערווייטנס

איך אַפּעליר צו אונדזערע פרויען אין ישראל זיי זאָלן זיך מערער אָפּגעבן דער לובלינער אָרגאַניזאַציע אין ישראל. איך ווייס, אַז יעדע פרוי אין ישראל האָט אַ פאַרדרייטן קאָפּ — דער זון איז אויפן פראָנט, צי אין דער אַרמיי, די טאָכטער דאַרף גיין אין צה"ל אאז"וו. אָבער כדי צו פאַרגעסן אַלץ וואָס איר האָט דורכגעמאַכט — אין די לאַגערן, פּאַרטיזאַנקע, געטאָס, זייענדיק אויף „אַרישע פּאַפּירן", אין די בונקערס און שפּעטער אין די די. פי. לאַגערן, אָדער אין איטאַליע, אין ציפּערן — און דערנאָך קומענדיק קיין ארץ ישראל, איז אייך אויך נישט געווען לייכט — פריער מיט די ענגלענדער און דערנאָך אין כסדרדיקן קאַמף מיט די אַראַבער. דאָך איז אומבאַדינגט נייטיק זיך צו אָרגאַניזירן.

פאַרוואָס שרייב איך וועגן דעם? אויף דעם צוזאַמענטרעף אין תל אביב אין אויגוסט 1970, וואָס האָט געדאַרפט זיין אַ צוזאַמענקום מיט אַלע דעלעגאַטן פון אויסלאַנד, זענען גראָד נישט געקומען לובלינער פון ישראל אין דער צאָל וואָס האָט געקענט און געדאַרפט קומען. דער עיקר איז געווען ווייניק פרויען אויף דעם צוזאַמענטרעף, ווו אונדזער באַליבטע צעשע שפּייזמאַן האָט דערציילט ווי אין ניו־יאָרק און ביי אונדז אין מאָנטרעאָל (זי האָט אַ צייט געוווינט אין מאָנטרעאָל) זענען אַנטשטאַנען די פרויען־קאָמיטעטן, וועלכע הלעפן פיל אין דער אַרבעט. די פרויען טרעפן זיך יעדן חודש, זיי פּלאַנירן צוזאַמענטרעפן, גרייטן צו אָוונטברויט אויף די צוזאַמענקונפטן און ביי דער געלעגנהייט גיט יעדער עטלעכע דאָלאַר, ווייל כסדר זענען דאָ פאַרשידענע געלעגנהייטן — דאָ איז אַ בר־מצווה, אַ חתונה ביים קינד אָדער אייניקל, עמעץ איז נאָך אַ לענגערער קרענק געזונט געוואָרן, מען איז צוריקגעקומען פון אַ רייזע פון ישראל — דאָס זענען אַלץ געלעגנהייטן פאַר אונדזערע פרויען צוצוגרייטן געהעריק די אָוונטן. אָן זיי וואָלטן מיר עס נישט געקענט טון און געהאַט אַ פּוסטע קאַסע.

די „מאַמע פון לובלין"

מיט אונדז אין מאָנטרעאָל געפינט זיך רחל זימלשטערן פון דער היים וואָלבערג. זיי האָבן געוווינט אויף דער שעננע גאַס.

רחל וווינט דאָ צוזאַמען מיט איר מאַן נפתלי און מיט איר ברודער.

רחל איז די איינציקע וואָס פאַרנעמט זיך אַממערסטן מיטן צוגרייטן אונדזערע פאַרזאַמלונגען. ווייל ביי אונדז אַ פאַרזאַמלונג איז שטענדיק פאַרבונדן מיט אַ שמחהלע. רחל גרייט שטענדיק צו ביי זיך אין שטוב פאַרשידענע לובלינער מאכלים און איר מאַן נפתלי — אונדזער פאַרזיצער (און „באַלעגאָלע", ווייל ער נעמט די אַלע טעפּ מיט די צוגעגרייטע מאכלים צו זיך אין אויטאָ, וואָס זעט דאַן אויס ווי „אַ רעסטאָראַן אויף רעדער" און ברענגט עס צו פירן אויף דער שמחה־פאַרזאַמלונג.

אַן רחלס טיש וואָלטן אונדזערע אַלגעמיינע פאַרזאַמלונגען נישט אויסגעזען אַזוי יום טובדיק.

אונדזער אויסגאַבע — אַ וויכטיקער אויפטו

וואָס שייך דער „לובלינער שטימע", קומט אַ יישר־כוח דעם קאָמיטעט אין ישראל. מיר וואָלטן זיך געוווּנטשן, אַז די אויסגאַבע זאָל דערשיינען נישט איין מאָל אין יאָר, נאָר צוויי מאָל, וואָס וועט דערמעגלעכן אַנהאַלטן אַ קאָנטאַקט מיט די לובלינער אויף דער גאַנצער וועלט.

אַ דאַנק דער אויסגאַבע וועט זיך אויך איינגעבן אַקטיוויזירן אַלע לובלינער לאַנדסלייט. איך גלויב, אַז יעדער לובלינער אויף דער וועלט איז פאַראינטערעסירט אין דערשיינען פונעם ביולעטין. מען דאַרף זען, אַז די לובלינער זאָלן נישט נאָר לייענען דעם ביולעטין, נאָר זיי זאָלן אויך נעמען אָנטייל און שרייבן אַרטיקלען. אַזוי אַרום וועט תל־אביב וויסן וועגן לעבן פון די לובלינער אויף דער וועלט און אויף אַזאַ אופן וועט אפשר אַ ברודער געפינען אַ שוועסטער און אַ שוועסטער — אַ ברודער. עס קאָנען זיך אָפּגעפינען אויך ווייטערע קרובים, חברים און באַקאַנטע פון אונדזער שטאָט. איך האַלט, אַז די רעדאַקציע פון ביולעטין דאַרף האָבן אַ גענויע רשימה פון אַלע לובלינער לאַנדסלייט.

און די אַלע וואָס האָבן באַקומען דעם ביולעטין, דאַרפן געדענקען וויפל מענטשלעכע מי עס ווערט אַריינגעלייגט ביים אַרויסגעבן אַזאַ צייטונג, וואָס ווערט געמאַכט דורך אַ גרופּע לובלינער פרייוויליק און מיטן גאַנצן האַרצן. מיר דאַרפן דאַנקען גאָט וואָס עס זענען געבליבן אַזעלכע לובלינער אין ישראל וואָס גיבן אָפּ פיל צייט פאַר דער טעטיקייט פון דער לאַנדסמאַנשאַפט און פאַר דער צייטשריפט.

איך לייג פאַר, אַז אין נאָענטסטן נומער פון ביולעטין 5 זאָלט איר אַ זייטל ווידמען פאַר די נעמען פון אַלע לובלינער, וואָס זענען אין אייער באַזיץ און אַפילו זייערע אַדרעסן. דאָס וואָלט געווען זייער אַ וויכטיקע זאַך.

דער לעצטער ביולעטין האָט פיל גוטס אויפגעטון. צ. ב. מאָניעק אַקערשטיין פון לובלין, וועלכער וווינט אין די בערג הינטער ניו יאָרק און אַרבעט אין אַ האָטעל, האָט נאָכן באַקומען דעם ביולעטין מיר גלייך טעלעפאָנירט, אַז ער קען שוין נישט אויסהאַלטן און ער מוז פאָרן קיין ישראל. עפּעס האָט זיך ביי אים אויפגעיועקט — ער פאָרט שוין מיט זיין פרוי און טאָכטער און שוויגער קיין מדינת ישראל אויף אַ טוריסטישן וויזיט. ער האָט געשיקט 5 דאָלאַר פאַרן ביולעטין. איצט פּלאַנט זיין ברודער אויך אַ וויזיט קיין מדינת ישראל. איך האָב געהאַט פיל טעלעפאָנען פון מענטשן, וואָס האָבן געהאַט פּרעטענסיעס פאַרוואָס זיי האָבן נישט באַקומען די אויסגאַבע.

איך לייג אַריין אַ טשעק פאַר די ביולעטינען, די איבעריקע געלט וועל איך צענויפזאַמלען אויף דער אַלגעמיינער פאַרזאַמלונג און דאַן אַרויסשיקן. איך שיק די ליסטע פון די מענטשן, וואָס האָבן מיר געגעבן צו 5 דאָלאַר. דערווייל האָב איך צענויפגעזאַמלט נאָר 40 דאָלאַר. אייניקע האָבן געשיקט דירעקט קיין ישראל. דערנאָך וועלן מיר זען ווער עס האָט נישט באַצאָלט.

אייניקע זענען אין כעס וואָס זיי האָבן נישט באַקומען דעם ביולעטין. אין דער צוקונפט וועל איך שיקן אַ געדרוקטע ליסטע מיט גענויע אַדרעסן.

אונדזערע לאנדסלייט שרייבן

פאר. שטאַטן

ישראל אייזענבערג

לאָס אַנדזשעלעס

..היינט דערהאַלטן די „לובלינער שטימע". איך דאַנק אייך זייער. באמת אַ הערלעכע אויסגאַבע.

היינט אין אַוונט וועלן מיר האָבן עטלעכע לובלינער ביי אונדז אין הויז. איך וויל, אַז זיי זאָלן מיר העלפן שאַפן עפּעס געלט, כדי אייך העלפן אין אייער וויכטיקער אַרבעט. ווי נאָר כ'וועל עפּעס האָבן, וועל איך זאָפאָרט איבערשיקן.

זונטיק האָבן מיר געהאַט די אזכרה — און ס'איז זייער געלונגען. מיר האָבן געשאַפן אַ געוויסע סומע געלט, געמאַכט אַן „אפּיל" אויפן אַמעריקאַנער שטייגער. יעדער זאָגט צו אַ געוויסע סומע. איך וועל אַנהויבן שיקן ווי נאָר די חברה וועלן מיר צושיקן... אויך יוליוס גאָלדמאַן איז געקומען.

שטעלט אייך פאָר, אַז דער פּרעזידענט פון די רבנים אין אַמעריקע, הרב שרויט, אונדזערס אַ בן־עיר, איז רב אין לאָס אנדזשעלעס. ער האָט מיט פיר טעג זיך אומגעקערט פון ישראל און גלייך געקומען צו דעם יזכור־אַוונט. זיין רעפעראַט איז געווען אַן אויסערגעוויינלעכער.

מיטוואָך איז ביי אייך דער אַנדענק־אַוונט. מיר וועלן אין געדאַנק זיין מיט אייך. איבעראַיאַר וועל איך זיך באַמיען צו זייז מיט אייך ביי דעם יזכור־אַוונט.

זייט האַרציק געגריסט מיט כל טוב.

*

מענדל מילשטיין

סאַן פראַנציסקאָ

איך דאַנק אייך פאַרן שיקן מיר די „לובלינער שטימע" נומער 4. איך האָף, אַז איר וועט מיך נישט פאַרגעסן ווען דער נומער 5 וועט דערשיינען.

גריסט אַלע לובלינער פון מיר און ספּעציעלע גרוסן פאַר די גוטע באַקאַנטע און חברים.

קאַנאַדע

אהרן ניסענבוים

מאָנטרעאָל

באַגריסונג צום יום־העצמאות

טייערע לאַנדסלייט!

מיר האָבן דערהאַלטן אייער איינלאַדונג צום יערלעכן באל לכבוד דעם יום העצמאות, פאַר וועלכער מיר דאַנקען אייך זייער.

אַוודאי וואָלטן מיר געווען זייער צופרידן, ווען מיר וואָלטן געהאַט אויף הוצאות און געקאַנט שיקן אַ פאַרשטייער, וואָס וואָלט אייך פּערזענלעך באַגריסט צו אייער־אונדזערן גרויסן יום־טוב. אַזוי ווי דאָס איז נישט מעגלעך און קיינער פון די לובלינער אין מאָנטרעאָל גרייט זיך נישט צו פאָרן אין דער צייט קיין ישראל, האָבן מיר באַשלאָסן צו שיקן אייך אַ שריפטלעכע באַגריסונג.

מיר ווינטשן אַלע לובלינער אין ישראל כיל געזונט, גליק, צופרידנקייט און דערפאָלג אין אייער פּערזענלעכע און געזעל־

←

יזכור ביי די „קינדער פון לובלין" אין פאריז

זונטיק דעם 8־טן נאָוועמבער 1970, דריי נאָכמיטאָג, זענען זיך צונויפגעקומען די מיטגלידער פון אונדזער געזעלשאַפט אין מעמאָריאַל פון יידישן מאַרטירער, צו באַערן מיט גרויס פּיעטעט אונדזערע קדושים, צום 28־טן יאָרטאָג זינט דער ליקווידאַציע פון די לובלינער יידן דורך די נאַצישע מערדער.

די טרויער־אַקאַדעמיע עפנט פּרעזידענטין שרהלע גאָלדאַדלער. אין איר אַריינפירוואָרט דערמאָנט זי דאָס אַקטיווע געזעלשאַפטלעכע לעבן פון אונדזער היים־שטאָט לובלין. זי שילדערט די פאַרשידענע פּאָליטישן פּאַרטייען, פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען, ביבליאָטעקן, ווי אויך די באַרימטע היסטאָרישע שולן פון מהרש"ל און מהר"ם, די ישיבה חכמי לובלין. זי באַערט דאַן אונדזערע טייערע מאַמעס, טאַטעס, שוועסטער און ברידער, וועלכע זענען פאַרשניטן געוואָרן צוזאַמען מיט דעם גאַנצן פּוילישן יידנטום דורך די היטלריסטישע באַרבאַרן.

די רעדנערין שטעלט זיך אָפּ אויף די לעצטע געשעענישן אין ישראל און גיט אָפּ כבוד די יידישע זין און טעכטער, וואָס זענען געפאַלן ביים פאַרטיידיקן די מדינה. זי ווינטשט, אַז עס זאָל וואָס שנעלער קומען צו אַ יושרדיקן שלום אין נאָענטן מזרח.

דעם פאָרזיץ נעמט איבער די לאַנגיאָריקע מיטגלידערין טעשקאַ קאַרמאַן־פאַרשטעטער, וועלכע דאַנקט פאַרן כבוד צו פירן די היינטיקע טרויער־אַקאַדעמיע. זי לאַדט איין די פרויען מילער, ראַזענריב, שטיינזאַלץ, שענק, פּאָלין און אַרבייטסמאַן, אַנצוצינדן די 6 סימבאָלישע ליכט פאַר די 6 מיליאָן יידישע קרבנות און בעט די פאַרזאַמלטע צו באַערן זיי מיט אויפשטיין.

דער חזן פליישער מאַכט די רעליגיעזע צערעמאָניע. אין די אויגן פון די פאַרזאַמלטע באַווייזן זיך טרערן.

טעשקע דערמאָנט דעם הייליקן חוב וואָס די לובלינער האָבן אויסגעפירט נאָך דער באַפרייאונג, מיט אויפשטעלן אין פּאַריז דעם מאָנומענט אויף באַניע פון „די קינדער פון לובלין", ווו עס זענען אויסגעקריצט די נעמען פון די געשאַסענע און דעפּאָרטירטע לובלינער פון פראַנקרייך און אויך דאָס אַרויסגעבן דאָס יזכור־בוך „חורבן לובלין".

אונדזער סעקרעטאַר גאָלדרינג הייבט אָן זיין רעפעראַט מיט אַ שילדערונג פון אַמאָליקן לובלינער ישוב פון 40.000 יידן פון פאַרשידענע שיכטן. ער דערמאָנט די טראַגישע דאַטע פון 9טן נאָוועמבער 1942, וואָס איז ביי אונדז געוואָרן אַ הייליקער טאָג, זינט 28 יאָר, ווען מיר קומען זיך צענויף אָפּצוגעבן כבוד אונדזערע טייערסטע, וואָס זענען טראַגיש אומגעקומען דורך די נאַצישע פאַרברעכער.

מיט גרויס ווייטיק דערמאָנט ער באַזונדערס די אומשולדיקע קינדערלעך, וועלכע וואָלטן שוין היינט געווען דערוואַקסענע און ער פרעגט: ווער קאָן וויסן וויפיל גאונים עס וואָלטן פון זיי אַרויסגעוואַקסן? מיר טאָרן נישט פאַרגעסן, אַז צוזאַמען מיט זייער שמע ישראל, האָבן זיי אונדז איבערגעלאָזט אַ צוואה, אַז זייערע מערדער זאָלן באַשטראָפט ווערן. אָבער היינט, 25 יאָר נאָך דער באַפרייאונג, זענען געבליבן פיל טויזנטער קריגס־פאַרברעכער אומבאַשטראָפט און טייל פאַרנעמען אַפילו הויכע מלוכה־פּאָסטנס.

פריינט גאָלדרינג רעדט דאַן וועגן די לעצטע געשעענישן פון אַנטיסעמיטישן כאַראַקטער אין פראַנקרייך, ווי אַרלעאַן און אַמיען און דריקט אויס זיין ווייטיק בנוגע דעם אַנטי־יידישן קורס אין פּוילן און טשעכאָסלאָוואַקיע.

ער פאַרענדיקט זיין גייסטרייכן רעפעראַט מיט די לעצטע ווערטער פון אונדזערע קדושים און מאַרטירער: נישט פאַרגעסן און נישט פאַרגעבן.

דער פאַרשטייער פון פאַרבאַנד פון די יידישע געזעלשאַפטן פריינט שיידענפיש דערמאָנט, אַז אין לובלין איז געשאַפן געוואָרן די נייע פּוילישע קאָנסטיטוציע נאָך דער באַפרייאונג, ווו עס איז פאַרשריבן גלייכבאַרעכטיקונג פאַר דער יידישער מינדערהייט. צום באַדויערן אָבער זענען מיר היינט עדות פון אַנטיסעמיטיזם לגבי דעם הייפל ניצול־געוואָרענע יידן פון פּוילן. ער באַרירט דאַן די געשעענישן אין ישראל און פאַרענדיקט מיטן ווונטש אַז עס זאָל וואָס שנעלער קומען צו אַ שלום אויפן נאָענטן מזרח.

דער גוט־באַקאַנטער רעציטאַטאָר העניעק מונטשיין לייענט מיט טאַלאַנט אַ פראַגמענט פון פּרץ מאַרקישעס „טראָט פון דורות" ווי אויך אַ פּאָעמע פון ל. מילער.

די פריינדין טעשקאַ שליסט די טרויער־אַקאַדעמיע, וועלכע האָט געמאַכט אויף אַלעמען אַ שטאַרקן רושם.

לעאָן דאָנערשטיין

שאַפטלעכע טעטיקייטן. השם יתברך זאָל העלפן, אַז ווען איר וועט איבעראַיאַר פייערן דעם יום העצמאות, זאָל שוין זיין אַן אמתער שלום צווישן ישראל און אירע שכנים.

זייט באַגריסט!

פאַר דער עקזעקוטיווע פון דער לובלינער לאַנדסמאַנשאַפט
אין מאַנטרעאָל,
סעקרעטאַר — א. ניסענבוים

...דעם זשורנאַל און די איינלאַדונג אויפן באַל האָב איך דערהאַלטן, פאַר וועלכע איך דאַנק אייך זייער.

איך נוץ אויס די געלעגנהייט, וואָס איך שיק איבער די באַגריסונג פון דער מאַנטרעאָלער לאַנדסמאַנשאַפט און שרייב פריוואַט אַ פאַר ווערטער.

קודם כל שיק איך אייך אַ טשעק אויף פינף דאָלאַר פאַרן זשורנאַל. איך האָב דעם זשורנאַל איבערגעלייענט. דער מאַטעריאַל איז נישט קיין שלעכטער, אָבער עס זענען דאָרט פאַראַן גרייזן. אפילו די אונטערשריפטן אונטער די פאָטאָגראַפיעס זענען אויך נישט קיין ריכטיקע. אַנשטאָט שמואל אייכענבוים שטייט שמואל אייזענבערג און אַנשטאָט מרדכי־פייוול ראַזענצווייג שטייט דאָרט דאַכט זיך, אברהם־מרדכי.

חוץ דעם איז ביי מיר אַלץ ב"ה בסדר, הן מיטן געזונט און הן מיט פרנסה. איך וויל נאָר זיין געזונט און האָבן כוח צו אַרבעטן און עס זאָל חלילה נישט ווערן ערגער, ווייל בעסער האָט קיין שיעור נישט, וועל איך זיין צופרידן. דער עיקר — עס זאָל זיין שלום אויף דער וועלט און איבערהויפט אין ישראל.

✶

י. קאַפלאַן

מאָנטרעאָל

בייגעלייגט אַ טשעק אויף פינף דאָלאַר פאַר דער אויסגאַבע „לובלינער שטימע". עס איז זייער אַ גוטע זאַך אַרויסצוגעבן אַ צייטונג, אַפילו איין מאָל אַ יאָר.

איך ווינטש אייך דערפאָלג אין אייער ווייטערדיקער אַרבעט.

פ ר אַ נ ק ר יי ך

אלתר זאובערמאַן

פאַריז

קודם כל בין איך שולדיק אַ האַרציקן דאַנק פאַר דער באמת וואַרעמער און חברישער אויפנאַמע, וואָס איר האָט אונדז געמאַכט, ביי אונדזער באַזוך אין תל־אביב. איך מיין פאַר מיין פייגעלען, ווי אויך פאַר מיין ברודער יוסף און שוועגערין. אַלע זענען ממש געווען גערירט פון דער הייטישער, לובלינער אַטמאָספערע. די וואַרעמקייט און האַרציקייט האָט אונדז גערירט ביז טרערן!!! דאָס זענען פאַר אונדז געווען די שענסטע און פייערלעכסטע מאָמענטן פון דעם גאָר באַלערנדיקן באַזוך אין ישראל, טראָץ דעם וואָס אונדזער גרופּע האָט געהאַט זייער וויכטיקע און ערנסטע אויפגאַבן און מיר האָבן געהאַט אַ געלעגנהייט צו זען די וויכטיקסטע פערזענלעכקייטן, צו באַזוכן די אינטערעסאַנטסטע ערטער. דאָס „פינטעלע לובלין" איז אָבער זייער שטאַרק!!!

...דו פרעגסט ווי מיר באַציען זיך צום געדאַנק פון „בית לובלין". אויף דער לעצטער זיצונג פון אונדזער קאָמיטעט האָבן מיר באַהאַנדלט דאָס פראָבלעם אין צוזאַמענהאַנג מיט אַנדערע וויכטיקע אויפגאַבן וואָס שטייען פאַר דער פאַריזער סאַסיעטי. איר האָט מסתמא געהערט וועגן דער אַקטיוויטעט פון דער באַנייטער „פעדעראַציע פון יידישע געזעלשאַפטן" וואָס האָט זיך געשטעלט פאַר אַן אויפגאַבע צו פאַראייניקן אונטער איין דאַך דאָס גאַנצע יידיש־ריידנדיקע פאַריז, אַרומצונעמען אַלע יידישנאַציאָנאַלע גרופּן וואָס האָבן זיך אָפּגעריסן פון דער רויטער אַסימילאַציע און זענען ביז איצט געווען געבונדן מיט דער 14 רי דע פאַראדיס. אונדזער חבר לערמאַן איז געוואָרן גענעראַל־סעקרעטאַר פון דער פעדעראַציע. מיר האָבן אַ נייעם, מאָדערנעם לאַקאַל, אין האַרץ פון יידישן פאַריז. דאָס אַלץ האָט אונדז געצווונגען אויסצוליידיקן אונדזערע קאַסעס... האָסטו ממילא אַן ענטפער אויף דער פראַגע „בית לובלין". דאָס הייסט נישט, אַז מיר באַציען זיך נעגאַטיוו צום עצם געדאַנק. זאָלט איר שוין זיין נאָענט מיט דער פאַרווירקלעכונג פון „בית לובלין", וועלן מיר באַשטימט נישט בלייבן אין דרויסן...

וועגן דעם פילם פון לובלין, וואָס מיר האָבן געזען בעת אונדזער וויזיט אין ישראל, האָבן מיר באַשלאָסן אַ ביישטייער פון 50 דאָלאַר. ביי דער נאָענטסטער געלעגנהייט שיקט דעם פילם קיין פאַריז און מיר וועלן אייך צוריקגעבן אָדער ווייטער שיקן אין דער קירצסטער צייט.

✶

יוסף זאובערמאַן

פאַריז

... איך דאַנק הערצלעך פאַרן בריוו פון 10.12.1970 און אויך פאַר די פאָטאָס.

אייער געלונגענע פאַרזאַמלונג און די אזכרה האָט אויף מיר געמאַכט אַ שטאַרקן איינדרוק און אויך די אָנגענעמע טרעפונג מיט פריינט פון דער שול אין די קינדעריאָרן האָט דערוועקט אַ סך דערינערונגען.

ביי דער נאָענטסטער געלעגנהייט פון מיין באַזוך אין ישראל, וועל איך זיכער אויפנעמען אַ קאָנטאַקט. איך בעט איבערגעבן אַ גרוס אַלע פריינט און באַקאַנטע און דעם גאַנצן קאָמיטעט, וואָס טוט אַזאַ געבענטשטע אַרבעט לזכר דער יידישער לובלין. איך גריס אייך אַלע און שיק דעם טשעק אויף 100 דאָלאַר.

✶

מענדל לעווינבוים

פאַריז

מיט באַגייסטערונג און צופרידנקייט האָב איך אויפגענומען די לעצטע אויסגאַבע „קול לובלין". איך וואָלט אייך געוואָלט דאַנקען, כ'וועל אָבער בעסער דערפילן מיין לובלינער חוב און אַריינשיקן 50 דאָלאַר פאַרן „ארגון יוצאי לובלין".

דורכגעלייענט דעם נומער און איך בין העכסט צופרידן פון די אויפגאַבן, וועלכע איר פאַרפליכטעט זיך דורכצופירן. קודם כל וואָס איר האָט זיך ענדלעך דערמאָנט וועגן דעם „בית לובלין". איך גלויב, אַז עס איז שוין די העכסטע צייט דעם געוואַלדיקן בלויז אויסצופילן. אויב איר מיינט אויפריכטיק דעם ענין צו פאַרווירקלעכן, בין איך גרייט ווידער אויפצוהויבן אַן אַקציע אין פאַריז און פאַרפליכטן זיך מיט אַלע מעגלעכקייטן צו העלפן. פאַר מיר איז עס אַ בושה אַז אַזאַ שטאָט ווי לובלין זאָל זיין הינטערשטעליק אַנטקעגן פיל קלענערע שטעטלעך פון פוילן.

✶

געזעלשאַפט „קינדער פון לובלין"
פ אַ ר י ז

טייערע לאַנדסלייט!

אייער אויסגאַבע „לובלינער שטימע" נומער 4, מיטן בייגעלייגטן בריוו, האָבן מיר דערהאַלטן. מיר דאַנקען אייך האַרציק.

מיט גרויס אינטערעס האָבן מיר זיך באַקענט מיטן אינהאַלט פון דער דאָזיקער אויסגאַבע. מיר זענען צופרידן, וואָס איר האָט געהאַלטן פאַר וויכטיק אָפּצוגעבן אָרט אין אייער אויסגאַבע פאַרן באַריכט פון אונדזער אַלגעמיינער פאַרזאַמלונג. דאָס האָט דערמעגלעכט די לובלינער לאַנדסלייט וואָס לעבן אין ישראל, ווי אויך אין אַנדערע לענדער, צו באַקענען זיך מיט דער אַקטיוויטעט פון אונדזער געזעלשאַפט „קינדער פון לובלין".

אייערע פאַרשלאַגן פון אָנהאַלטן חברישע באַציונגען און קעגנזייטיק אויסטוישן אונדזערע דערפאַרונגען, נעמען מיר גערן אָן.

מיר בעטן, כאָטש מיט אַ פאַרשפּעטיקונג, אונדז צו שיקן דערווייל פינף עקזעמפּלאַרן פון אייער אויסגאַבע און אונדז אָנגעבן דעם באַטרעף.

ביי דער געלעגנהייט קאָנען מיר אייך איבערגעבן, אַז דעם 8טן נאָוועמבער האָבן מיר, ווי יעדעס יאָר, דורכגעפירט אונדזער

יזכור־פייערונג. מיר האָבן אויך איינגע־אָרדנט אונדזער יערלעכן באַנקעט, וואָס איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ משפּחה־יום טוב פון אונדזער געזעלשאַפט, ווו מיר האָבן געמאַכט אַ זאַמלונג פאַר ישראל פון איבער 650 טויזנט אַלטע פראַנק.

מיר שיקן אייך איבער די בעסטע גרוסן און אויך פאַר אַלע לובלינער אין נאַמען פון קאָמיטעט און אַנטשולדיקן זיך פאַר דעם פאַרשפּעטיקטן ענטפער.

מיט געזעלשאַפטלעכן גרוס —
(פאַר די פּרעזידענטין
שרהלע גאָלדאָדלער)
י. גאָלדרינג, סעקרעטאַר

ע נ ג ל אַ נ ד

איזאַק קרעמפּעל

לאָנדאָן

... איך דאַנק אייך האַרציק פאַר אייער בריוו ווי אויך פאַר דער איינלאַדונג אויפן באַל פון די לובלינער.

... צום באַדויערן איז דעם יאָר נישטאָ קיין רייד וועגן קומען קיין ישראל. איך וואָלט געוואָלט דורך אייך איבערשיקן אַלע פאַרזאַמלטע אויפן באַל מיינע האַרציקסטע באַגריסונגען און קודם כל שלום אין ישראל.

י ש ר א ל

בריוו פון אַ נייעם עולה
צום פאַראיין פון לובלינער לאַנדסלייט
אין ישראל

אייער בריוו פון 13טן מאי 1971 האָבן מיר דערהאַלטן און אויך אַ טשעק פון ה׳ משה וואַסאָנג אויף דריי הונדערט (300) פונט.

איך בין באמת גערירט פון אייער גאַסט־פריינטלעכקייט און הילף, וואָס איר טיילט צו עולים חדשים פון לובלין. מאָראַלישע הילף האָט די זעלבע ווערט ווי מאַטעריעלע. אַ גוט וואָרט און אַ היימישע, וואַרעמע סביבה איז נישט אָפּצושאַצן.

מיט פאַרגעניגן נעם איך אָן אייערע וווּנטשן צו מיין זונס חתונה. איך גלויב און בין טיף איבערצייגט, אַז איך האָב דאָ, אין דער יידישער מדינה, געפונען מיין אמתע היים. דאָס באַשטעטיקט דעם פאַקט, אַז איך האָב אויסגעקליבן נאָר דעם וועג און נישט קיין צווייטן.

לאָמיר האָפן, אַז מיט אייער מאָראַלישער שטיצע וועל איך אויך געפינען אַן עכט יידיש לעבן און אַ מאַטעריעלן קיום.

אויף אַ טרעפונג מיט די מיטגלידער פון קאָמיטעט בין איך שטענדיק גרייט און ווען איר וועט עס האַלטן פאַר נויטיק.

נעמט צו אונדזער בעסטן דאַנק פאַר אַלץ.

להתראות!

חיים און פייגע קליגער
אור יהודה, קרית גיורא, 160/9

(סוף מעמ׳ 16)

לסף הדכאון והנה מדליקו ברצון למופתים חדשים, לאהאבות חדשות; הנה הוא מצית בו את הספקות והנה מורם הראש לקראת האמונה בכוחותיו; הנה הוא חי את חייו האמיתיים ולהם זהות ברורה מוגדרת, והנה חצוייה הנפש ומתפתלת ביסוריה־ספקותיה־אמונותיה, והנה מזרקרים לפניו חיים מזו־ייפים שאין בהם מתום. חכמתו של המסגר היא: לא להשאיר את הקורא מן הצד ולשתפו בריקמה, כאמור: הרי גם בך, הקורא, נאבקים שני סוגי־חיים: אלו האמיתיים ואלו המזו־ייפים. ואתה משלם בעד שניהם.

גזעו של יאשה מאזור הוא גזע אנשים ישרים. אולם במעמקי שכבות הנפש רובצים הניגודים; המחשבה והמעשה בטהרתם וחלא־תם. יאשה מאזור יודע, כי יש לו כח עצום, אבל אין הוא יודע את גבולותיו. עד היכן כוחו מגיע. הוא רוצה להיות טוב לאנשים אבל מיד מחלחלת תחושה מעורפלת, כי אותו האדם אשר הוא מעניק לו טובה — רוצה לשעבדו. אוהב נשים, מסיח דעתו מאחת ועובר לשניה והוא בעצמו מתפלא על הסתבכויותיו. בתוקף השניות המשסעת את חייו לגזרים — הוא נהנה מההסתבכויות ונותן את הדין. אמר־נו: אדם דינמי, מהיר־צעד, מהיר־מעש, — כי אויבו הגדול ביותר הוא השעמום. ואולי כדי להימלט ממנו ביצע את כל שגעונות חייו. השעמום הצליף עליו כמו בשוט.

יאשה מאזור לן גם בתחומי הפילוסופיה: איכפת לו מה חושבים בשמים על בריה כמוהו. איכפת לו לדעת לאן מובילים אותו הציוויים הפנימיים שלעתים אין הוא שולט עליהם. הוא שואל על ראשיתו ואחריתו. הוא מפרק את עצמו פרקים פרקים ולפנינו אדם כהגדרתו של יוצרו בשבים, ש„הכוחות ה־שולטים באדם ובגורלו״ מובילים אותו מחבל הלהטוטים, מחיי חטא לחיים חבושים בין ארבע קירות אבן, שהמונים רואים בו צדיק עושה נפלאות ומתדפקים על שעריו, כי ינחם, ירפא, ימציא ישועה. יאשה מאזור הוא אחד הגיבורים הנכבדים בספרות יידיש ואולי לא רק בספרות זו, שיודע ומכיר את הנושא ה־פנימי השוכן בו והאורב לו כל הזמן והוא תמיד מגרשו בכח, בתחבולות, בלחשים וב־השבעות. הנה ידו של הנושא הפנימי על העליונה והנה יד הנצחון על העליונה. הנה השטן המחפש את נפשו, המבלבל אותו, והנה אלוהיו המחלץ אותו מידי הדרקון, שונאו בנפש. נתחים־נתחים של בן־אדם חי, מפרפר, לפניו.

גבורו של י. בשבים הוא איש האחווה היהודית על אף כל נפתוליו ובוידויו העצמי הוא אומר: הרי אני בן לדורות של יהודים כשרים, הרי סבא רבא שלי מת על קידוש השם. לפני מותו קרא לו אביו אל מיטתו ואמר לו: „הבטיחה נא לי שתשאר יהודי״ והוא אחז ביד יאשה והחזיק בו עד שהתחיל גוסס. אין הוא שוכח את הדברים האלה. באחת משכבות הנפש הם רובצים רביצה יהודית איתנה. אולי באחיזת יד של אביו הגוסס והקניית ירושתו טמון ההמשך ה־הגיוני — במידה ודרוש לנו בכלל הגיון בהתפתחות דמות ספרותית — להחלפת חבל־הקוסם והלהטוטן בטלית ותפילין הצמודים לנפשו וראשו. אולי הדתיות הזאת הנשכחת מימי ילדותו החוזרת וניעורה בגבורו, היא היא אשר מובילה את בשבים לדמות אחרת קטבית של יאשה מאזור: יאשה רואה ושומע, המרחם על בני אדם.

האדם החוטא מחליט: עליו להיות יהודי, כיתר היהודים. אולם גם בהחלטה זו המרגוע איננו חוזר ליאשה מאזור ומקופלים בה ספקות ומאבקים, דברים מחייבים ושוללים. הוא מחפש את האי עליו יבנה את ביתו ויוכל להינפש, אולם בשבים איננו מרפה ממנו והוא מטלטל אותו חזקות, מסיע אותו מגבול החיוב לגבול השלילה, משלח בו רעיונות אפיקורסים וספקות ואין הוא מנתק אותו מהחומר ה־עיקרי ממנו גילוש הסיפור: עולמם של שני היצרים המחזיקים בנו ועלינו הם מבצעים את תעלולהם. אם גם לא המספר ואף לא גבורו יודעים את סוד פשטותן וחכמתן של התאוות.

המשא אשר סוחב עליו יאשה מאזור הוא כבד מנשוא וממנו משתחררים בבת אחת. בסולם־שחרור זה אין שלבים. וע״כ השחרור מהמלוטוטן לאיש בית המדרש הוא שחרור הקובע: אם מאמינים באלוהים ובתורה אין לעשות פשרות. אם יש א׳ ותורתו אמת, יש לעבוד אותו יום ולילה ולעבודת אלהים יש עיקרים. צריך שתהיה משמעת.

יאשה מאזור הוא איש הכאבים הנסתרים. הוא אחד מגיבורי הספרות אשר יודעים כי העולם אינו מכאוב אחד גדול. כי כל חשבון חיים הוא דווי והוא פונקציה של הוויית קוצים, הווייה שמבריחה את האדם לבין מצרים.

מבעד לאשנב הקטן שבבנין הקטן בו יושב יאשה עושה הנפלאות, בעל התשובה, מציץ אדם כלוא, אולם חפשי במחשבותיו. גם בתוך ארבע אמות שקבע לעצמו לאורך ולרוחב, הגיבור שסילק את הרצון לצאת מבית כלוא, חושב על הדאגות והתאוות מעבר לאשנב. אם גם מחק את כל חשבונותיו, ואם גם נראה לו, כי נשרו כל הדברים החיצוניים כקליפת טומאה, עולה ונוקבת המחשבה: האם יכול אדם בדרך זו להינתק מעוונותיו? האם על ידי שהקל מעצמו את משאו יכול הוא למחות את מעשי הרשעות שעולל? גם בתוך בית כלאו מהלכת המחשבה הספקנית חפשית ושואלת את שאלותיה וכל המחשבות הן יצירת הנפש המשוסעת המחפשת פתרון השאלה ה־נצחית: מאי באת? לאן אתה הולך? רק אדם שמתבצר באמונתו אינו יורד מדעתו.

מבעד לאשנב הקטן לא רק חודר אור ואויר, אלא נפתולי־ממשות ומסתורין, השואלת ודורשת בכל נתוני־החיים, בכל הקטגוריות של היום־יום והנצח. סיכומו של הגיבור: העולם הזה לא נברא למנוחה, אין רגע בלי פגע, — הוא סיכומו של בשבים ההופך בכל יצירותיו באמצעים ובמטרות, במצרכי הגוף והנפש, בתשוקות האפלות ותאוות בשרים, בקרקסיות

(המשך בעמ׳ 31)

לזכר נעדרים

אלוף מאיר אילן ז"ל

אלוף (מיל.) מאיר אילן, לשעבר ראש אגף האפסנאות במטכ"ל ומי שהיה מנכ"ל „כימיקלים ופוספטים", נהרג בלילה בתאונת־דרכים בכביש החוף.

מכונית צבאית פגעה בו כאשר הלך ברגל ליד חבצלת השרון והוא הועבר במצב קשה לבית החולים בחדרה, שם נפטר מפצעיו. גם נהג המכונית הצבאית נפצע קשה ואושפז בבית־חולים.

אלוף (מיל.) מאיר אילן ז"ל היה בן 53 שנים במותו. מוצאו מבית חסידי בלובלין. בנם של שמואל והניה טננבוים ז"ל, נכד של פנחס נומברג ז"ל, בן אחיה של חברתנו לאה קורים. משפחתו נספתה בשואה. במלחמת העולם השניה התגייס לחיל התותחנים בצבא הבריטי וחזר ארצה, בתום המלחמה, בדרגת סגן.

ב־1950 נתמנה קצין תותחנים ראשי ב־צה"ל, ובשנים 1953—1954 שירת כראש מחלקת מיבצעים במטכ"ל.

תפקידו האחרון והבכיר בצה"ל היה כראש אגף האפסנאות (אג"א). הוא שירת כראש אגף זה משך שנים, ובראשית שנות השישים פרש מן השירות הצבאי.

תפקידו הראשון בסקטור האזרחי היה כראש החברה הממשלתית ליצוא חקלאי. כאשר פרש מתפקיד זה עבר לנהל את קרית הפלדה. לאחר מכן עבר לשרת כמנכ"ל כימיקלים ופוספטים.

מאיר אילן ז"ל תואר על־ידי חבר לשירות הצבאי כמי שהיה „אבי רעיון מחסני החירום בצה"ל." חריף־שכל ובעל תפיסה מהירה, דבק בעבודה ללא ליאות ובעל תחושה משקית. הניח אשה.

איתן הבר

(„ידיעות אחרונות", 25.2.71)

ר/ט סטפן לובלסקי ז"ל

נולד ב־11 באוגוסט 1949 בוורשה, נפל בעת מילוי תפקידו ב־7 ליולי 1970. הגיע ארצה עם הוריו ואחיו הצעיר, באוקטובר 1965. למד באולפן בקיבוץ עין־חרוד וגמר את בית־הספר בחוות הנוער הציוני ע"ש ישראל גולדשטיין. שירת בחטיבת גולני, ובגמר קורס מ"כים קיבל דרגת רב־טוראי.

✶

הנה קטע ממכתבו של מפקד היחידה, סא"ל דוד כהן, אל ההורים השכולים:

להורי סטפן לובלסקי ז"ל.

בנכם סטפן נפל בעת מילוי תפקידו באיזור שפך הירדן ביום שלישי, ג' בתמוז תש"ל.

סטפן היה מלא דאגה ומסירות לפיקודיו, אחראי ובעל יוזמה שאפיינה אותו מיתר מפקדי הפלוגה. הוא היה גאה מאד ביחידתו וכמובן בתפקידו. בשל תכונות אלו התקדם במהרה הן בתפקידו והן בדרגתו.

הוא קיבל עליו כל משימה וביצע אותה בנאמנות ולשביעות רצון כל מפקדיו. היה נערץ על פקודיו וזכה להערכת כל מפקדיו.

הוא נפל בעת שפיקד על זחל"מ בעת תרגיל עוצבתי ויחד עמו נפלו עוד שניים מפקודיו.

מותו היא אבידה קשה לכולנו.

גדוד הבוקעים הראשון מרכין דגלו.

שלמה פרייטג ז"ל

נפטר ביום ו' שבת תשל"א (1971. 29.1). שלמה היה אחד ממייסדי תנועת בית"ר ב־לובלין. עלה ארצה בשנת 1936 ושנים רבות עבד כפקיד בעיריית תל־אביב.

יהי שמו זכור לנצח!

דורה פרייטג

ד"ר דוד קליינמאן ז"ל

נולד בעיר לובלין בשנת 1899. סיים ב־עירנו בי"ס תיכון והמשיך בלימודיו באוניברסיטה של קראקוב והתמחה כרופא עיניים. עד פרוץ מלחמת־העולם השניה ב־1939 עסק כרופא עיניים, והתפרסם כאדם טוב ומסור לחולים.

היה שקט ושלו ברוחו, אציל ועממי גם יתר, נעים ונחמד בהתנהגותו עם חוליו, תמיד ידידותי, בעל לב יהודי חם, תמיד מוכן לעזרה ללא תמורה וללא שום תהילה. גם ב־חיים המשפחתיים ובמקצועיים האירו סגולותיו את כל ימי חייו.

דר" דוד קליינמן הגיע ארצה אחרי שוחרר ממחנות ריכוז בסיביר במלחמת־העולם השניה.

בארץ עבד בתור רופא עיניים בקופת חולים בעיר רמלה והרבה הרבה חולים נהנו מהמסירות בטיפול ומומחיותו.

זכרו יהיה שמור בכבוד ובברכה בלבנו.

י. א.

אברהמטשע עדעלשטיין ז"ל

(רעכטס) מיט זיין ברודער לייבעלע ז"ל, לאַנגיאַריקער סעקרעטאַר פון דער סאַסעיטי אין פּאַריז, בעת אַ חנוכה־פייערונג בי־די לובלינער

געבוירן אין לובלין, ווו ער האָט געלעבט אין חדר, דערנאָך אין ישיבה. פּאַר דער מלחמה עמיגרירט קיין פראַנקרייך און אַרויסגעווויזן אַלע יאָרן אינטערעס פאַר דער לובלינער אַרגאַניזאַציע. מיט אַ יאָר צוריק זיך באַטייליקט אינעם נשף העצמאות אין תל־אביב. כבוד זיין אַנדענק!

שרה זילברינג ז"ל

נולדה בשנת 1909 בעיר לובלין למשפחת אכטמן, ממעמד בינוני.

שרה ז"ל סיימה את לימודיה בגימנסיה ע"ש שפער, למדה אחרי כן תפירת לבנים ושמלות ב„אורט" ועזרה למשפחתה להתפרנס. עם פרוץ המלחמה ב־1939 נישאה ל־מרדכי גולדברג מלובלין — כובען במקצועו, טיפוס מובהק של פועל יהודי משכיל.

שרה עזבה את עיר לובלין, נעה ונדה ממקום למקום ובסוף גורשה ע"י הרוסים לאסיה. בעלה מרדכי גויס שם ע"י הבולשביקים למחנות עבודה למען החזית בצבא ולא חזר עוד. הוא השאיר אחריו בארץ הזרה את שרה וילד שבינתיים נולד. שרה האלמנה נשארה לבדה ובכוחותיה עצמה ללא אמצעים ועל אף התנאים הבלתי־אנושיים, בקור וברעב, עד שבדרך לא דרך — גידלה את הילד ביחד עם בעלה השני זילברינג, שייבדל לחיים ארוכים — הגיעו ארצה בתום המלחמה.

שרה זילברינג ז"ל לא היתה צרת עין, אלא גלוית לב וטובת לב, חברתית ורצינית לפי הצורך. אם מסורה ונהדרת למופת ואחות טובה. נפטרה ב־19.8.1971 (כ"ט באב תש־ל"א) השאירה אחריה בעל, בן יחיד — פקיד דאר, אחיות ואחים בארץ ובחו"ל.

זכרונה שמור לנצח בתוך המשפחה המתאבלת והלובלינאים.

שולם רשקה

שמואל אור ז"ל

נולד בעיר חלם בשנת 1901 והגיע ארצה ביחד עם ההורים בשנת 1906. הוא נשא את בת לובלין — בתו של משה קרשנברג, סוחר יינות ומשקאות חריפים הידוע בעירנו.

אור ז"ל עבד רבות (בשנת 1923) בתור פקיד בממשלת המנדט בתפקידים שונים ו־אחראיים. ובתקף תפקידו השתתף מטעם המנדט גם בועדת הבחינות התאזרחות של מחלקת עליה דאז ועזר הרבה ליהודים, שבאו ארצה כבלתי לגליים.

עם קום המדינה עבד כפקיד בעל נסיון במשרד הפנים בתל־אביב. מסור בעבודה, מסודר ומלומד בתפקידו ידע שפות לועזיות ביניהן גם ערבית. אור ז"ל דרש תמיד מ־אחרים מאמצים כמו מעצמו.

אור, כמעט צבר, רכש מהוריו את המסורת והמנהגים וכל המדות טובות של היהודים של פולין. הוא נפטר ב־27.8.70 והשאיר אחריו אלמנה ו־2 בנים עורכי־דין.

אור למד בבי"ס של „עמל" בירושלים וגמר תיכון באלכסנדריה שבמצרים (המשפחה הועברה לשם כנתיני רוסיה בזמן מלחמה 1914).

יהי זכרו ברוך!

י.א.

פייבל שרגא רוט ז"ל

נפטר ב־12 במרס 1971

נולד בשנת 1906 בלובלין, להוריו נתן ו־רחל רוט ז"ל. בהיותו נער, הצטרף לשורות התנועה החלוצית, בה היה חבר פעיל. עם סיום למודיו התיכוניים החל לעבוד כחשמלאי.

ב־1932 עלה ארצה והתיישב בתל־אביב, בה המשיך לעבוד במקצועו. היה אחראי על התקנת החשמל בתערוכת יריד המזרח ב־1936, ובשנת 1940 עסק בעבודות חשמל ב־צבא הבריטי. מאוחר יותר עבר לחיפה, בה החל לעבוד באופן עצמאי כקבלן לעבודות חשמל — עד שחלה במחלה, שממנה לא קם עוד.

היה בעל ואב מסור — לאשתו, בנו ובתו — וחביב על כל בני משפחתו ורעיו.

זכרו יהיה שמור עמנו לעד.

ת.נ.צ.ב.ה.

משה וואַגנער ז"ל

געבוירן אין לובלין, ווו ער האָט געווויינט ביזן אויסברוך פון דער מלחמה — אין סעפטעמבער 1939. די קריג דורכגעלעבט אין רוסלאַנד. נאָך דער באַפרייונג זיך באַזעצט אין ניו־יאָרק, ווּוהין ער איז געקומען פון דייטשלאַנד. תמיד געהאַט אַן אָפן האַרץ און אָפענע קעשענע צו העלפן, באַזונדערס יידן פון לובלין. ער האָט אָפט באַזוכט ישראל און געשטיצט די מדינה מיט אַ ברייטער האַנט.

משה וואַגנער האָט פאַריתומט זיין פרוי לאַלאַ און דריי זין. צוויי פון זיי — געהיי־ראַטע.

כבוד זיין אָנדענק!

דבורה ציטרין ז"ל

אין מאַנטרעאַל איז געשטאָרבן די פרוי ציטרין, לאַנגיאָריקע פרעזידענטין פונעם לובלינער פרויען־עקזעקוטיוו. זי האָט פיל געאַרבעט פאַר אונדזער קאַמיטעט. די לעצטע יאָרן האָט זי געקרענקט. איר טאָכטער, מרס סאמבערג, האָט פאַרנומען איר אָרט און איז געוואָרן די פרעזידענטין פון די לובלינער פרויען.

לאה רימון ז"ל

(מבית צוקרמן) ז"ל

נולדה בלובלין. הגיעה ארצה בשנת 1939. ב־יחד עם בעלה הקימה בית משפחתי למופת. נפטרה אחרי מחלה קצרה ב־6 לינואר. זכרונה יישמר לנצח אצל המשפחה ובני עירנו.

היה הוד (הרשהורן)

מקס פילינסקי (פישלזון) ז"ל

נולד בעיר זאמושץ בשנת 1901, למד ו־סיים בשנת 1920 את הגימנסיה ע"ש „סט־שיץ" בלובלין.

פילינסקי נשא את בת עירנו מבית אלטר — בתו של סוחר אמיד של עורות ומכשי־רים לסנדלרות.

פילינסקי המשיך בלימודיו במשפטים למ־רות היותו יהודי. נתמנה לתובע ע"י בית משפט המחוזי בעיר לובלין הודות לכשרונו ולידע. היה זה תפקיד מאד נדיר בפולין אז, בו כיהן הרבה שנים עד פרוץ מלחמת העולם השניה.

עם תום המלחמה חזר ללובלין ושוב הצ־טיין כתובע המדינה וכקטיגור בעל לב יהודי נגד פושעי מלחמה הנאציים בלובלין. הוא האשים גם את הרוצח הידוע הופמאן שהיה האחראי והממונה על המשרפות ב־מאידנק, שנידון למות.

פילינסקי, אחרי שבא ארצה בשנת 1950 המשיך בתפקיד תובע כללי במשטרת ישראל עד שיצא לגימלאות.

נפטר ב־15.7.71 והשאיר אחריו אשה ובת יחידה, נשואה.

י. א.

קאנטאטא „לובלין" און פידל קינסטלער ציפארין

אויפן כאָר־קאָנצערט אין שיקאָגאָ

אין דער ניו־יאָרקער „מאָרגן־פרייהייט" האָבן מיר געפונען די ווייטערדיקע ידיעה:

דער יידישער פאָלקס־כאָר פון שיקאָגאָ, דיריגירט פון ישראל שוואַרצשטיין, וועט דורכפירן אַ גרויסאַרטיקן קאָנצערט געווידמעט דעם 35טן אָנדענק־יאָר נאָך יעקב שייפערן, זונטיק דעם 13טן יוני, 2 בייטאָג; אין מהאָרן זאַל, 710 נאָרט לעיק שאָר דראיוו.

אין דער זעלטן רייכער און פאַרשידנאַר־טיקער פּראָגראַם וועט דער כאָר אויפטרעטן מיט דער דראַמאַטישער קאַנטאַטא „לו־בלין", צום טעקסט פון ל. מילער און דער מוזיק פון נעיטן סאַמאַראָוו.

נאָך אַ הויכפונקט ביים מוזיקאַלישן יום־טוב וועט זיין דער אַנטייל פון דעם גלעז־צנדיקן פידל־קינסטלער דר. מאַריוזין ציפּא־רין, וועלכער וועט שפּילן ערנסט בלאָכס קלאַסישע סוויטע „בעל שם". דאָראָטי סא־מאַכאָן וועט אַקאָמפּאַנירן.

דער כאָר וועט אויך זינגען אַ ציקל אר־בעטער־לידער און פאָלקס־מאָטיוון, אין יידיש, ענגליש און העברעיש.

בילעטן זענען: 2, 2.50, 3, און 4 דאָלאָר. ליכהאַבער פון יידיש־געזאַנג דאַרפן קומען אין מאָסן.

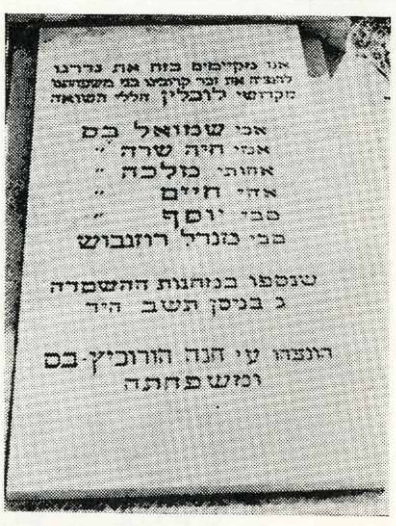

אויפן בית־הקברות אין קרית־שאול, תל־אביב האָט חנה הורוויץ־בעם אויפגעשטעלט אין יאָר 1960 אַ מצבה צו פאַראייבקן איר אומגעקו־מענע משפּחה, צוזאַמען מיט די קדושים פון לובלין.

אונדזער באַנק־קאָנטע פאַר באשטייערונגען, אָפּצאָל פאַר דער אויסגאַבע און מיטגלידס־אָפּצאָל:
בנק הדואר 6—27683—4

אונדזער באגריסונג און ווינטשן פון דערפאָלג דעם פאָרזיצער פון אירגון יוצאי לובלין אין ישראל פרייַנד

דוד שטאָקפיש

צום באשטימען אים אלס שליח פון מפ"ם אין פראנקרייך און אין בעלגיע, ביז יאנואר 1972.

זייט מצליח!

קאָמיטעט פון דער לובלינער לאנדסמאנשאפט אין ישראל.

(סוף מעמ' 28)

שבאדם ובעושה הנפלאות שבו, בחתירה להת־גבר על התקלות, בחמדה שבגן עדן ובהנאה שבגיהינום וכל הדמויות הצומחים מחדוות אלה. אכן: המציאות מלאה הפתעות.

י. בשבים כסופר הצופה למעמקי נפש האדם העלה גיבור ועל ידו — דמויות נשים רבות הבנוי דרגות־דרגות, הנחה על גבי הנחה וכחינה על גבי בחינה ולפנינו יוצר דגול שיוצא עם פנסו לחפש קרן אור בתוך האפילה.

אם גם בשבים הצהיר פעם, שהספרות אינה מסוגלת לתת תשובות לשאלות האדם והאנושות, הרי הוא מוכיח, כי היא מסוגלת לפרוש לפנינו יריעה וזה כדי להוכיח שה־מציאות מלאה הפתעות. ודי לנו בכך.

לבני לובלין בארץ:

על ערב האזכרה נא להודיע לכל יוצאי עירנו. יתכן שלא כולם קיבלו את החוברת או שלא רשומים בכרטסת שלנו.

הוצאת לאור 32 עמ' „קול לובלין" מס' 5 קשורה בהוצאות רבות. אנא, אל תהסס ושלח בהקדם בהמחאת דואר (חשבון בנק הדואר 6־27683־4) —5. ל"י ודמי־חבר לשנת 1970 — עוד —12. ל"י.

חומר לפרסום בגליון הבא של „קול לוב־לין", כגון זכרונות, תמונות, תעודות וכו' — נא לשלוח לפי הכתובת:

דוד שטוקפיש, רמת־גן, 52341. שדרות הצנחנים 14.

אירגון יוצאי לובלין בישראל — הועד המרכזי ● לובלינער לאַנדסמאַנשאַפט אין ישראל — צענטראַל־קאָמיטעט

ביום השנה ה־29 לחיסול גיטו לובלין —
הנכם מוזמנים להשתתף בטקסי התייחדות
שיתקיימו במשך יומיים בתל־אביב ובירושלים

יום ד׳, 24.11.71 (ו׳ כסלו תשל״ב), תל־אביב:

באולמי „בני ברית״, רח׳ קפלן, ב־8 בערב (האולם פתוח מ־6 בערב).

האזכרה השנתית

בהשתתפות שר הקליטה מר **נתן פלד**

בתוכנית הערב:

דברי פתיחה — אינז׳ א. לסקובסקי ● הדלקת ששת הנרות — מר ישעיהו ווייסברוט־הורביץ ואורחים מחו״ל ● אל מלא רחמים — החזן אונגר ב. ● דברי השר נ. פלד ● לזכר נעדרים — מ. הורן, מזכיר הארגון ● לזכר יהדות לובלין — תלימדי בתי־ספר „נוה רסקו״ ברמת השרון ותיכון ע״ש ליאו בק בחיפה ● דברי סיום — לאה קורים.

יום ה׳, 25.11 (ז׳ כסלו תשל״ב), ירושלים:

ב־8 בבוקר — יציאה מ״היכל התרבות״ בת״א לירושלים, באוטובסים „אגד״ ● מ־שעה 10 — ביקורים ב„יד ושם״, מרתף השואה בהר ציון (ליד מצבת לובלין) וליד הכותל המערבי ● בשעה 1.30 — סיור במשכן הכנסת וארוחת־צהריים במזנון הכנסת ● בשעה 3.30 אחה״צ — השתתפות בטקס חלוקת המילגה ע״ש בלה מנדלסברג־שילדקרויט ז״ל למר צבי אביטל, בעד חיבורו „יהדות לובלין והשואה״. הטכס יתקיים באוניברסיטה העברית בירושלים. בשעה 5 — חזרה לתל־אביב.

המעוניינים להשתתף בסיור בירושלים, יפנו בכתב (עד 12.11.71) אל: מ. הורן, שמעון התרסי 2, תל־אביב 62942.

דמי השתתפות — 15 ל״י, כולל הסעה וארוחת־צהרים (היתר מכסה ועד הארגון)

אין 29סטן יאַרטאָג פון אומברענגען דאָס לובלינער געטאָ — ווערט איר פאַרבעטן צו באַטייליקן זיך אין די 2־טאָגיקע פייערונגען אין תל־אביב און ירושלים, כדי זיך מתייחד זיין מיטן אַנדענק פון אונדזערע קדושים

מיטוואָך, 24.11.71 (ו׳ כסלו תשל״ב), תל־אביב:

אין די זאַלן פון „בני ברית״, רח׳ קאַפלאַן, 8 אַוונט (דער זאַל איז אָפן פון 6)

יערלעכע אזכרה

מיטן אַנטייל פון קליטה־מיניסטער ה׳ **נתן פלד**

פראָגראַם פון אָוונט:

דערעפענונג — אינזש׳ א. לאסקאָווסקי ● אָנצינדן די 6 ליכט — ישעיהו ווייסבראָט־האַראָוויץ און געסט פון אויסלאַנד ● אל מלא רחמים — חזן אונגר ב. ● דאָס וואָרט פון מיניסטער נ. פלד ● צום אַנדענק פון די פאַרשטאָרבענע — מתתיהו האַרן ● צום אַנדענק פון לובלינער יידנטום — שילער פון דער שול „נוה רסקו״ אין רמת השרון און אַנד. ● שלום־וואָרט — לאה קורים

דאָנערשטיק, 25.11 (ז׳ כסלו תשל״ב), ירושלים:

8 פרי — אַרויספאָר פון „היכל התרבות״ אין תל אביב — קיין ירושלים ● פון 10 אַזייגער — באַזוכן אין יד ושם, הר־ציון (ביי דער מצבה פאַר די לובלינער קדושים) און כותל המערבי ● 1.30 — עקסקורסיע אין כנסת און מיטאָג אינעם כנסת־בופעט ● 3.30 — באַטייליקונג אין דער פייערונג פון פאַרטיילן די סטיפענדיע א. נ. פון בעלאַ מאנדעלסבערג־שילדקרויט ז״ל דעם סטודענט צבי אביטל פאַר זיין אַרבעט „דאָס לובלינער יידנטום און דער אומקום״. די פייערונג וועט פאַרקומען אין העברעישן אוניווערסיטעט אין ירושלים. צוריקפאָר קיין תל־ אביב — אַרום 5 פאַרנאַכט. —

די וואָס ווילן זיך באַטייליקן אין דער עקסקורסיע קיין ירושלים, דאַרפן זיך ווענדן שריפטלעך (ביזן 12טן נאָוועמבער 1971) צו מ. הורן, רח׳ שמעון התרסי 2, תל־אביב 62942.

דער אָפּצאָל איז 15 ל״י, פאַרן אויטאָבוס און פאַרן מיטאָג. דאָס איבעריקע דעקט דער קאָמיטעט.

המערכת (רעדאַקציע): ד״ר א. הורביץ, מ. הורן, א. לסקובסקי, ע. פלד, מ. רייכנשטיין, ד. שטוקפיש.

דפוס „אורלי״, תל־אביב, טלפון: 32062

teatrnn.pl